

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Karolína Prchalová

**Právní postavení dítěte a registrovaných
partnerů v rámci náhradní rodinné péče**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Michaela Hendrychová, CSc.

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 05.03.2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 203 645 znaků včetně mezer.

Karolína Prchalová

V Praze dne 05.03.2024

Na tomto místě bych ráda s úctou poděkovala vedoucí své diplomové práce, doc. JUDr. Michaelae Hendrychové, CSc., za odborné vedení diplomové práce, za velmi cenné rady a připomínky v průběhu tvorby této práce.

Děkuji srdečně rovněž své rodině za podporu v průběhu celého studia.

Obsah

Úvod	1
1 Rodina, povinnosti a práva rodičů, právo na rodinný život, nejlepší zájem dítěte	4
1.1 Pojem rodina.....	4
1.2 Rodičovství.....	7
1.3 Povinnosti a práva rodičů a dětí.....	9
1.3.1 Statusová, osobnostní a osobní práva.....	10
1.3.2 Rodičovská odpovědnost	11
1.3.2.1 Obecně o rodičovské odpovědnosti.....	12
1.3.2.2 Výkon rodičovské odpovědnosti	13
1.3.3 Vyživovací povinnost.....	19
1.3.4 Práva a povinnosti dítěte	21
1.4 Právo na rodinný život.....	22
1.5 Nejlepší zájem dítěte.....	25
2 Registrované partnerství	29
2.1 Ústavněprávní aspekty.....	29
2.2 Platná právní úprava	32
2.2.1 Stručný vývoj právní úpravy	32
2.2.2 Zákon o registrovaném partnerství a rozhodná ustanovení občanského zákoníku	33
2.3 Komparace institutu registrovaného partnerství s institutem manželství.....	34
2.3.1 Vznik, podmínky uzavření, neexistence, neplatnost a zánik registrovaného partnerství.....	34
2.3.2 Práva a povinnosti registrovaných partnerů	36
2.4 Právní úprava registrovaného partnerství a její vývoj v Evropě	40
2.4.1 Právní úprava a její vývoj v SRN.....	42
3 Právní postavení dítěte a registrovaných partnerů v jednotlivých institutech náhradní rodinné péče	45
3.1 Pojem náhradní péče o dítě.....	45
3.2 Poručenství s výkonem osobní péče o dítě	47
3.2.1 Platná právní úprava, její smysl a účel.....	47
3.2.2 Registrovaní partneři v postavení poručníků s péčí o dítě?	49
3.2.3 Právní postavení dítěte	52
3.2.4 Komparace s německou právní úpravou	53
3.3 Svěření dítěte do péče jiné osoby	56
3.3.1 Platná právní úprava, její smysl a účel.....	56
3.3.2 Registrovaný partner v postavení osoby, jíž bylo dítě svěřeno do péče?.....	57
3.3.3 Komparace s německou právní úpravou	59
3.4 Pěstounská péče a pěstounská péče na přechodnou dobu	60
3.4.1 Platná právní úprava, její smysl a účel.....	60
3.4.2 Registrovaní partneři v postavení pěstounů?	64
3.4.3 Právní postavení dítěte	65
3.4.4 Komparace s německou právní úpravou	67
4 Úvahy de lege ferenda.....	70
Závěr.....	72
Seznam zkratk.....	74
Seznam použitých zdrojů	75
Právní postavení dítěte a registrovaných partnerů v rámci náhradní rodinné péče.....	80

Legal position of a child and registered partners within the framework of foster care..... 82

Úvod

Tématem této diplomové práce je problematika právního postavení dítěte a registrovaných partnerů v oblasti náhradní rodinné péče.

Uvedené téma jsem si zvolila především z toho důvodu, že tato problematika je ve společnosti již poměrně dlouhou dobu diskutována, přičemž názory na ni do jisté míry společnost rozděluje.

Celospolečenskou diskusi v oblasti rodinně-právní obecně považujeme za velmi důležitou, a to nejen pro rozvoj společnosti samotné, pro vývoj společenských tendencí či postojů, ale rovněž pro další vývoj právní úpravy.

V roce 2021 došlo ke změně právní úpravy. Byla přijata novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí¹ (dále jen „ZSPOD“), kterou byly s účinností od 1.1.2025 zrušeny kojenecké ústavy.² Je logické, že zároveň s touto změnou by mělo ze strany státu dojít k posílení podpory péče o dítě v rodinném prostředí, a to i péče v rodině „náhradní“, primárně pěstounské. Ač se stát různými nástroji rodinné politiky snaží podporovat pěstounskou péči, pěstounů stále není dostatek.³

Tyto skutečnosti mne přivedly k zásadní otázce – zda není s ohledem na společenský vývoj namísto umožnit účast na náhradní rodinné péči také registrovaným partnerům. Je to totiž nepochybně jedna z možností, jak rozšířit řady náhradních rodičů, a tudíž dopřát většímu počtu dětí žít a vyvíjet se v rodinném prostředí, a zároveň posílit postavení náhradní rodinné péče oproti ústavní výchově.

V rámci projednávání výše uvedené novely ZSPOD byl podán také poslanecký návrh týkající se pěstounské péče, která by dle tohoto návrhu mohla být vykonávána nesezdanými, nemanželskými páry, tedy mimo jiné také registrovanými partnery. Tento návrh ale schválen nebyl.⁴ Domníváme se však, že tuto otázku, a to i vzhledem k těsnému počtu hlasů pro zamítnutí tohoto návrhu, lze považovat za stále relevantní, aktuální a hodnou diskuse. K této problematice se také vyjádřila Dunja Mijatovic komisařka Rady Evropy pro lidská práva, která v únoru 2023 navštívila ČR v rámci pravidelného monitoringu dodržování lidských práv. Ve své následné zprávě doporučila přijetí právní úpravy zajišťující stejnopohlavním párům komplexní ochranu a vyjádřila naději v přijetí návrhu zákona zakotvujícího manželství taktéž pro homosexuální

¹ Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí, účinný od 1.4.2000, (dále jen „ZSPOD“).

² Zákon č. 363/2021 Sb., relevantní část účinná od 1.1.2025.

³ Sdělení Ministerstva práce a sociálních věcí č.j. MPSV-2024/37095-331/1 ze dne 14.2.2024 na žádost o poskytnutí informací podle zákona č. 106/1999 Sb., zákona o svobodném přístupu k informacím, v níž se autorka dotazuje mj. na to, zda je aktuální počet pěstounů v ČR vzhledem k potřebám systému náhradní péče dostačující.

⁴ Poslanci schválili konec kojeneckých ústavů. *Novinky.cz* [online]. 2021, 6.8.2021 [cit. 2023-10-04]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-poslanci-schvalili-konec-kojeneckych-ustavu-40368341>.

páry.⁵ K tomu však prozatím nedošlo. Ačkoli byl ve velmi nedávné době Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR (dále jen „Poslanecká sněmovna“) projednáván návrh zákona o tzv. manželství pro všechny⁶, v původním znění (sněmovní tisk č. 241/0) však schválen nebyl. Citovaný návrh zákona v tomto znění zakotvoval manželství jako svazek dvou osob a jeho přijetím by došlo také k nemalým změnám v právní úpravě náhradní rodinné péče. A právě s touto problematikou úzce souvisejí otázky, které si v této práci budeme klást.

Hlavní otázkou, kterou se budeme zabývat, je to, zda vzhledem k vývoji chápání rodiny, totiž ke změně paradigmatu rodiny, k vývoji právní úpravy ve vyspělých západních demokraciích a rovněž s ohledem na právo každého na rodinný život (čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod⁷, dále jen „EÚLP“) není namístě adekvátní změna také české právní úpravy. A to taková změna, která by registrovaným partnerům umožnila pečovat o dítě v rámci všech forem náhradní rodinné péče a která by zároveň zakotvila právo dítěte na náhradní rodinnou péči zajišťovanou kteroukoli k tomu způsobilou a ochotnou osobou, byla-li by taková péče v nejlepším zájmu dítěte.

Tato diplomová práce na úvod představí koncepci rodiny a pojem rodičovství. Dále se bude zabývat povinnostmi a právy rodičů a dětí a proměňujícím se pojetím práva na rodinný život, především ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva⁸ (dále jen „ESLP“), a nejlepším zájmem dítěte jako nejvyšším hlediskem při rozhodování ve věcech týkajících se dítěte. Bude také zkoumán institut registrovaného partnerství s důrazem na práva a povinnosti registrovaných partnerů v komparaci s právy a povinnostmi osob žijících v manželství. V této souvislosti pak zmíníme vývoj právní úpravy na evropském kontinentu, jakož i právní úpravu homosexuálních svazků v jiných evropských státech. Zvláště se zaměříme na německou právní úpravu.

Těžiště této diplomové práce pak spočívá v charakteristice jednotlivých institutů náhradní rodinné péče především z hlediska smyslu a účelu právní úpravy. Rozebereme právní postavení dítěte a registrovaných partnerů v rámci každého z institutů náhradní rodinné péče a položíme si otázku možné změny právní úpravy.

---

⁵ Rada Evropy opět kritizuje ČR za diskriminaci Romů. Je třeba mluvit pozitivně o inkluzi. *Česká justice* [online]. 2023, 26.9.2023 [cit. 2023-10-04]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/09/rada-evropy-opet-kritizuje-cr-za-diskriminaci-romu-je-treba-mluvit-pozitivne-o-inkluzi/>.

⁶ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 241/0. Dostupné z [Sněmovní tisk 241/0 \(psp.cz\)](https://www.psp.cz/smlouvy/snemovni-tisky/241-0).

⁷ Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících (dále jen „EÚLP“).

⁸ Evropský soud pro lidská práva, (dále jen „ESLP“).

Platnou právní úpravu každého institutu náhradní rodinné péče pak podrobíme komparaci s právní úpravou ve Spolkové republice Německo. Německá právní úprava byla zvolena především z toho důvodu, že česká právní úprava mnohdy právě z té německé v nemalé míře čerpala, resp. čerpá, a domníváme se, že i v rodinně-právní oblasti může čerpat inspiraci.

V závěru práce představíme své úvahy *de lege ferenda*.

1 Rodina, povinnosti a práva rodičů, právo na rodinný život, nejlepší zájem dítěte

1.1 Pojem rodina

V rodinách žijí lidé od nepaměti.⁹ Rodina je jednou z životních priorit jejích členů a celé společnosti.¹⁰ Z historické perspektivy zmiňme, že již v římské kodifikaci *Zákona dvanácti desek*¹¹ byla rodina chápána jako základ státu. Stejné pojetí najdeme také ve Všeobecné deklaraci lidských práv, která praví, že rodina je základním a přirozeným prvkem společnosti, a rovněž v preambuli zákona o právu rodinném, kde se uvádí, že rodina má být zdravou základnou vývoje národa.¹² Lze říci, že toto pojmání přetrvalo dodnes, je součástí společenských učebnic a společenského povědomí.

Značný hodnotový význam rodiny se projevuje v právní regulaci rodiny, jejímž účelem je zabezpečit řádné fungování rodiny a plnění jejích funkcí, v čemž tkví značný veřejný zájem. Právní normy upravují soukromoprávní vztahy mezi jednotlivými členy uvnitř rodiny, tak i veřejnoprávní vztahy rodiny ke státu, přičemž cílem veřejnoprávní regulace je především ekonomická a institucionální podpora rodiny.

Právo s pojmem rodina pracuje v různých kontextech. S pojmem rodina se setkáme jak v právu soukromém, tak v právu veřejném. I když v některých právních řádech bychom legální definice rodiny našli, v právním řádu České republiky rodina jako právní pojem definována není. Návod, jak máme rodinu chápat, nepodává ani důvodová zpráva k občanskému zákoníku. Dle našeho soudu však zákonodárce nezakotvil legální definici rodiny záměrně. Spolu s vývojem společnosti dochází k proměně společenského chápání obsahu pojmu rodiny. Charakter, složení a funkce rodiny jakožto specifického soužití lidí se s ohledem na historický kontext v průběhu doby mění. Právě z tohoto důvodu máme za to, že by zakotvení legální definice pojmu rodiny ani nebylo příliš moudré.

Pojem rodina je pojmem mnohovýznamovým. Jinak rodinu pojímá sociologie či ekonomie, jinak právo. V rámci těchto vědních oborů obsah pojmu rodina vykazuje také jisté odlišnosti. Nejinak je tomu i v rámci jednotlivých odvětví práva, rovněž zde nalezneme jisté odchylky plynoucí z charakteru daného právního odvětví. Ve výkladu tohoto

⁹ „... od nepaměti žili lidé v rodinách. Nevíme o žádném období, ve kterém by tomu tak nebylo. A nevíme o žádných lidech, kteří by dokázali nadlouho narušit nebo něčím nahradit rodinu...“ , jak praví americká antropoložka Margaret Mead. In KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Abeceda rodinného práva*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-711-2, s. 17.

¹⁰ Rodina – zdroj lidského kapitálu Evropy v 21. století. Nezbytnost národní, regionální a nadnárodní rodinné politiky. Sborník z česko-německo-rakouské konference. Národní centrum pro rodinu, Brno 2001

¹¹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Abeceda rodinného práva*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-711-2, s. 16-17.

¹² Zákon č. 265/1949 Sb., zákon o právu rodinném, účinný od 1.1.1950, zrušen k 1.4.1964.

mnohovýznamového pojmu tudíž sehrávají po stránce praktické nezastupitelnou úlohu právní nauka a především rozhodovací praxe soudů. Myslíme si tedy, že legální definice rodiny nemá v právním řádu vzhledem k výše uvedenému své opodstatnění a vymezení pojmu rodina je tedy správně ponecháno doktríně a judikatuře či jiným společenskovedním oborům, především sociologii.

Nyní již k samotnému vymezení rodiny. Tady je celá řada různých názorů. Pojetí se liší nejen v rámci právní vědy, ale též v rámci jiných věd, které rodinu definují, jako je sociologie, ekonomie apod. Setkat se můžeme jak s širokým, tak úzkým vymezením, anebo vymezením prostřednictvím některé z funkcí rodiny.

Široké pojetí čteme například v preambuli Úmluvy o právech dítěte¹³ (dále jen „ÚPD“), že rodina je vnímána jako *"základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro rozvoj a blaho¹⁴ všech jejích členů a zejména dětí"*. Výbor OSN pro práva dítěte chápe rodinu jako *„okruh příbuzných (resp. osob navzájem blízkých), kteří mezi sebou mají intimní vazby a kteří jsou jako rodina chápáni v daném společenském kontextu“*.¹⁵ Toto pojmání potvrzuje výše uvedenou tezi o významu vývoje společenského chápání rodiny.

S patrně nejširší definicí rodiny pracuje sociologie, jež podává následující vymezení: *„Rodina: obecně původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je zákl. článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce, trvání lidského biologického druhu a výchova, resp. socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.“*¹⁶ Tato sociologická definice obsahuje, oproti tomu, co čteme v preambuli ÚPD, krom funkce rodiny jakožto základního stavebního kamene společnosti, také funkce další. Zmiňuje funkci reprodukční, výchovnou i kulturní. Rodinu pak můžeme rovněž vnímat jako společenství lidí charakteristické jejich

---

¹³ Úmluva o právech dítěte přijata v roce 1989, platnost na území ČSFR 2.9.1990, (dále jen „ÚPD“).

¹⁴ V této souvislosti nutno zmínit, že autentické znění ÚPD pracuje s pojmem *well-being*, který byl do češtiny přeložen jako blaho dítěte. Avšak takovýto překlad zohledňuje především stránku materiální, nikoli duševní a emocionální. V mnoha anglických slovnících je pojem *well-being* překládán jako pocit pohody, duševní pohoda - *emotional/physical/psychological well-being*. Proto je podle nás namístě tento pojem překládat v jeho plném významu, tedy jako prospěch, jak to činí Hendrychová. Srov. Anglicko-český slovník Lingea. Dostupné z [well-being - překlad do češtiny | slovník slovníky.lingea.cz | Lingea](https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/well-being?q=well-being), Oxford Learner's Dictionaries. Dostupné z <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/well-being?q=well-being>. Bližší výklad viz. subkapitola 1.4. této práce.

¹⁵ DUŠKOVÁ, Šárka. *Úmluva o právech dítěte: komentář*. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-683-2, s. 249.

¹⁶ *Rodina: Sociologická encyklopedie*. (n.d.). Sociologická encyklopedie. <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rodina>

vzájemným biologickým či právním, popřípadě sociálním příbuzenstvím,¹⁷ ať už se jedná o rodinu nukleární nebo rodinu zahrnující širší příbuzenské vztahy.

Můžeme se rovněž setkat s vymezením *stricto sensu*, kdy je rodina charakterizována prostřednictvím jedné ze svých funkcí, např. prostřednictvím funkce rodiny jako ekonomické jednotky nebo prostřednictvím často zdůrazňované funkce reprodukční, kdy je rodina pojímána jako „základ rodu čili pokračování života v dalších generacích“.¹⁸

Máme za to, že tradiční pojímání rodiny jako soužití muže, ženy a dětí a jejich vzájemných vztahů v dnešní společnosti již nemůže obstát. Rodina už není jednoznačný kompaktní celek. Rodinu je potřeba chápat jako stálé soužití lidí, jejichž středobodem je dítě, které je nutno chránit.

Za rodinu patrně nelze považovat bezdětná soužití, jejichž základem je faktický stav. A to i přes to, že osoby žijící v bezdětných vztazích vedou rodinnou domácnost či vykazují všechny charakteristické znaky rodinného společenství.¹⁹

Za rodinu v současném pojetí by se tedy dalo považovat rodinné soužití alespoň dvou osob ve dvou generacích, z nichž alespoň jedna je v postavení dítěte a alespoň jedna v postavení rodiče. Lhostejno, zda mezi rodiči existuje svazek manželský, mimomanželský, ať už se jedná o registrované partnerství nebo neregistrované soužití osob stejného či partnerské soužití osob odlišného pohlaví, či zda se jedná o rodiče žijícího s dítětem samostatně. Takto široce bude rodina pojímána i v této práci.

V této souvislosti si nelze odpustit zmínku o jisté specifičnosti rodinného soužití homosexuálního páru a dítěte, tedy též rodinu, ale rodinu tvořenou i registrovanými partnery a dítětem. Zákonodárcem je ve většině oblastí stále jednoznačně, avšak bezdůvodně favorizována rodina tradiční – „heterosexuální“, tedy především ta založená na manželském svazku muže a ženy (§ 655 občanského zákoníku²⁰, dále jen „OZ“). Práva a povinnosti registrovaných partnerů nejsou v mnoha ohledech shodná s právy a povinnostmi přiznanými manželům. Stejnopohlavní páry se např. nemohou stát rodiči, tak jak tomu je v případě heterosexuálního rodičovského páru, ačkoli mnohé výzkumy a odborné názory potvrzují, že sexuální orientace rodičovského páru nemá vliv na schopnost řádně vykonávat rodičovské

---

¹⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 5.

¹⁸ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Beckova edice právní instituty. V Praze: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-578-7, str.3.

¹⁹ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Beckova edice právní instituty. V Praze: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-578-7, str.3.

²⁰ Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, účinný od 1. 1. 2014 (dále jen „OZ“).

povinnosti a práva ani na vývoj dítěte.²¹ Homosexuálnímu páru, a to i v případě, že členové páru uzavřeli registrované partnerství, vlastně není dovolena ani žádná forma náhradní rodinné péče. Plnohodnotná „homosexuální“ rodina, tedy rodina, kde jsou oba rodiče nositeli rodičovských povinností a práv k témuž dítěti, podle u nás dnes platného práva existovat nemůže. Aby mohla takováto rodina existovat, musela by být co do vzájemných práv a povinností jejích členů zákonem postavena naroveň rodině „heterosexuální“.

1.2 Rodičovství

Vzhledem k výše naznačenému pojmání rodiny, vyvstává zásadní otázka, kdo je tedy rodičem dítěte. Hovoříme-li v právu o rodiči, máme na mysli rodiče právního, tedy takového, o němž tak stanoví zákon (§§ 775, 776 a násl. OZ). Právní rodičovství se v naprosté většině případů překrývá s rodičovstvím biologickým.²² Být tomu tak ale vždy nemusí, typicky v případě umělého oplodnění za použití dárcova genetického materiálu či v případě osvojení. Podotkněme, že ani v případě umělého oplodnění za použití dárcova genetického materiálu, ani v případě osvojení platná právní úprava neumožňuje, aby byli společnými rodiči registrovaní partneři.

Částečnou změnu v tomto právním stavu mohl přinést návrh novely občanského zákoníku a dalších zákonů²³ týkající se tzv. manželství pro všechny ve znění sněmovního tisku č. 241/0. Návrh předpokládal zakotvení manželství nikoli jako svazku muže a ženy, nýbrž jako svazku dvou lidí. Takováto změna by se dotkla i právní úpravy osvojení. V současné době jsou jako osvojitelé, tedy nastávající právní rodiče dítěte, preferováni manželé. Kdyby bylo citované znění návrhu zákona schváleno, byly by se mohli rodiči dítěte stát také osoby stejného pohlaví žijící v manželském svazku. Současné pojmání rodiny zohledňující faktické rodinné soužití, by tak bylo ve větším množství případů reflektováno i právem, což je právě v rodinně-právní oblasti s ohledem na právní i faktické postavení a život dítěte velmi žádoucí.

Do právní úpravy umělého oplodnění by se však změna právní úpravy navrhovaná citovaným návrhem zákona nepromítla. Určení otcovství v případě umělého oplodnění je postaveno na vyvratitelné domněnce (§ 778 OZ). Má se za to, že otcem dítěte je muž, který dal k umělému oplodnění neprovdané ženy souhlas, ať už zárodečný materiál pochází

---

²¹ Srov. důvodová zpráva návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, sněmovní tisk 241/0. Dostupné z [Sněmovní tisk 241/0 \(psp.cz\)](#).

²² DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 70.

²³ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 241/0. Dostupné z [Sněmovní tisk 241/0 \(psp.cz\)](#).

od neplodného páru či anonymního dárce.²⁴ Zákon tedy výslovně odlišuje otce (muže) a matku (ženu), kteří jsou rodiči takto zplozeného dítěte. Pokud by však zákon pracoval s obecným pojmem rodič, umožnil by tím, aby rodiči byly osoby stejného pohlaví již od okamžiku narození dítěte, což by zajistilo reflektování faktického stavu. Tím by také došlo k částečné eliminaci případů, kdy je rodič právní odlišný od rodiče sociálního. S takovou právní úpravou však citovaný návrh zákona nepočítal. Citovaný návrh by pouze změnil ust. § 778 OZ tak, že se může jednat jako dosud o ženu neprovdanou či nově také ženu provdanou za ženu. Právní úprava by tak i napříště setrvala a také setrvá na tradičním rozlišování otce a matky.

Krom rodičovství právního dále rovněž rozlišujeme jako druh rodičovství rodičovství biologické neboli přirozené. Biologické rodičovství je založeno na genetických vazbách mezi rodiči a dítětem.²⁵ Oproti rodičovství právnímu či rodičovství sociálnímu zůstává biologické rodičovství neměnné.

S rozvojem moderní medicíny však postupem doby došlo k tomu, že lze v rámci biologického rodičovství rozlišit čtyři stádia, genetické (otázka původce genetického materiálu), konjunktivní (způsob jeho spojení), těhotenské (přechovávání plodu v děloze ženy) a postnatální (péče o dítě po porodu), která nejsou vždy zajišťována pouze biologickými rodiči.²⁶ Rozvoj asistované reprodukce a institut surrogátního mateřství tak otevírají otázku, kdo je vlastně považován za biologického rodiče.

Proto otázku rodičovství staví najisto zákon, byť je na straně otce založen na domněnkách. Ten kogentně stanoví, že matkou dítěte je žena, která je porodila (§ 775 OZ). Poté, co je postaveno najisto, kdo je matkou dítěte, může být od osoby matky dítěte odvozeno otcovství k dítěti, a to na základě vyvratitelných domněnek (§ 776 a násl. OZ). Institut určení mateřství a institut určení otcovství, ale také ochrana tzv. putativního otce²⁷ naplňují právo dítěte znát své rodiče a právo na jejich péči zakotvené v čl. 7 odst. 1 ÚPD. Právní rodičovství se může změnit v případě, že dojde k jeho popření, nebo když dojde k osvojení. Podmínkou však je nejlepší zájem dítěte, tudíž by k takové zásadní změně mělo docházet s ohledem na nejlepší zájem dítěte, zvláště v době tvoření emocionálních vazeb s rodičem, naprosto výjimečně. Z toho

²⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1250, s. 510-512.

²⁵ DVORÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 69.

²⁶ JOHNSON, M.: A Biomedical Perspective on Parenthood. In BAINHAM, A., SCLATER, D. S., RICHARDS, M., What is a parent? A Social-Legal Analysis. Dostupné z: [What is a Parent: A Socio-Legal Analysis - Andrew Bainham, Shelley Day Sclater, Martin Richards - Knihy Google](#)

²⁷ Tzv. putativnímu otci je právní ochrana poskytována skrze třetí domněnku otcovství. Tento muž může, stejně jako matka i dítě, navrhnout, aby otcovství určil soud (§ 783 OZ). Avšak pouze tehdy, nemá-li dítě právního otce určeného na základě některé z předešlých domněnek otcovství (naplnění předcházející domněnky vyvrací domněnku následně).

důvodu zákon mj. také stanovuje lhůty pro popření otcovství. Dokladem toho, že změna právního rodičovství by měla být ryze výjimečná, je i charakter koncepce osvojení zletilého (§ 848 odst. 1 OZ).

Proměňovat se může v průběhu času také osoba tzv. sociálního rodiče. Tedy rodiče de facto, který se na péči o dítě a jeho výchově fakticky podílí či ji vykonává, tráví s dítětem čas a k němuž má dítě citové vazby. Jako příklad lze uvést pěstouna, poručníka pečujícího o osobu dítěte či jinou osobu, jíž bylo dítě svěřeno do péče (institut tzv. svěřenectví).²⁸ Sociálními rodiči mohou být jak pokrevní příbuzní dítěte, tak osoby s dítětem nijak pokrevenstvím nespřízněné. Často roli sociálního rodiče zastává i tzv. třetí rodič. Je jím osoba odlišná od rodiče biologického i právního, která se podílí na péči o dítě a jeho výchově. Jde tedy o manžela/ku, duha/družku nebo také registrovaného partnera/ku právního rodiče dítěte. Přičemž zákon výslovně předpokládá jeho podílení se na výchově a péči o dítě, pokud žije s dítětem a rodičem v rodinné domácnosti (§ 885 OZ). V případě registrovaného partnera pak zákon výslovně stanovuje povinnosti týkající se ochrany a výchovy dítěte i jemu (§ 13 odst. 3 zákona o registrovaném partnerství²⁹, dále jen „ZRP“).

1.3 Povinnosti a práva rodičů a dětí

Sám název této kapitoly klade na první místo povinnosti a až následně zmiňuje práva rodičů. Není tomu tak náhodně, jelikož tak činí, na rozdíl od předcházející právní úpravy, v liteře občanského zákoníku také sám zákonodárce. Jedná se z jeho strany o cílené upřednostnění povinností rodiče, které by měly být splněny v první řadě, před jeho právy vůči dítěti.³⁰ Právě za plnění svých povinností totiž rodič nese rodičovskou odpovědnost.

Povinnosti a práva v rámci právního vztahu rodič – dítě jsou zásadně postavena na rovnosti a reciprocitě. Rodiče nezaujímají vůči dětem nadřazené postavení. Povinnosti a práva náleží rodiči i dítěti zásadně bez ohledu na jejich plnou svéprávnost či věk.³¹ Povinnosti rodiče odpovídá konkrétní právo dítěte a naopak. Těchto vzájemných povinností a práv se nemohou rodiče ani dítě vzdát, pokud by tak učinili, nepřihlíží se k tomu (§ 855 odst.1 OZ). Tímto je chráněno právním řádem garantované právní postavení dítěte, ať už dítěte nechtěného,

²⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, s. 220.

²⁹ Zákon č. 115/2006 Sb., zákon o registrovaném partnerství a o změně souvisejících zákonů, platný od 3.4.2006, účinný od 1.7.2006 (dále jen „ZRP“).

³⁰ NOVOTNÝ, Petr, IVIČÍKOVÁ Jitka, SYRŮČKOVÁ Ivana a VONDRÁČKOVÁ Pavlína. *Nový občanský zákoník*. 2., aktualizované vydání. Právo pro každého (Grada)Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0431-4, s. 145.

³¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 220-221.

či dítěte, které se svých rodičů „zřeklo“. Dodejme, že dítě se nesmí v žádném okamžiku svého života ocitnout bez právní ochrany. Účelem právní úpravy je také zajištění jeho faktické ochrany, výchovy, hmotného zabezpečení, péče o ně atd.

Nyní se budeme blíže věnovat členění povinností a práv rodičů a dítěte. Tyto vzájemné povinnosti a práva jsou naukou děleny na základě několika kritérií.

Rozlišovat můžeme práva osobní nebo majetková. Osobní práva zahrnují tyto podskupiny: práva osobnostní, práva osobního stavu neboli statusová a jiná osobní práva. Do povinností a práv majetkových pak lze zařadit povinnost a právo vyživovací a povinnost a právo spravovat jmění dítěte. Dále lze také rozlišovat práva statusová – přirozená (zákonem pouze uznaná a na něm existenčně nezávislá) a závazková, která jsou dána zákonem předvídanými právními skutečnostmi.³² Zákon také obsahuje určité dělení. Rozděluje totiž práva a povinnosti rodičů a dětí na povinnosti a práva statusová, osobní a osobnostní, dále ty vyplývající z rodičovské odpovědnosti a rovněž povinnost a právo vyživovací.

1.3.1 Statusová, osobnostní a osobní práva

V případě povinností a práv statusových, osobnostních a osobních se jedná o povinnosti a práva, které náleží rodičům a nespádají do rodičovské odpovědnosti³³ ani vyživovací povinnosti. Jde o povinnosti a práva svým rozsahem užší než povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti. Tyto povinnosti a práva vznikají narozením dítěte a zanikají zásadně až dnem, kdy dítě nabude zletilosti (§ 856 OZ).³⁴ Výjimkou je osobní právo rodiče na uplatňování výchovných opatření vůči dítěti a povinnost dítěte se těmto opatřením podřídit (§ 857 odst. 2 OZ).³⁵

Osobní práva mají zvláštní charakter. Zakotvena jsou v imperfektních právních normách. Nejsou tedy právně vynutitelná. Právní vynutitelnost postrádají také z důvodu obtížného faktického vynuovení vzhledem k jejich povaze. Těžko si lze představit konkrétní vynuovení např. povinnosti dítěte dbát svých rodičů, která zahrnuje ctění příkazů, zákazů, pokynů či rad rodičů.³⁶ Pokud však dítě tyto své povinnosti soustavně neplní a rodiči to činí výchovné potíže,

³² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 220-221.

³³ NOVOTNÝ, Petr, IVIČIČOVÁ Jitka, SYRŮČKOVÁ Ivana a VONDRÁČKOVÁ Pavlína. *Nový občanský zákoník*. 2., aktualizované vydání. Právo pro každého (Grada)Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0431-4. s. 146.

³⁴ Je tedy lhostejno, zda dítě již předtím nabylo plné svéprávnosti uzavřením manželství nebo mu byla tato přiznána soudním rozhodnutím (§ 30 OZ).

³⁵ ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER., D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023. ISBN 978-80-7676-464-4, s. 471-473.

³⁶ ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER., D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023. ISBN 978-80-7676-464-4, s. 472.

může se obrátit na orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „orgán SPOD“), který poskytuje rodičům preventivní a poradenskou činnost (§§ 10–13a ZSPOD). Smyslem této úpravy je tedy toliko deklarování žádoucího chování. To však neznamená, že by takovéto, svojí povahou spíše proklamativní, normy postrádaly opodstatnění zcela.

Dále se jedná o práva statusová spojená s právním postavením dítěte, např. právo určit dítěti jméno a příjmení, právo dát souhlas k osvojení či právo na určení otcovství k dítěti apod.³⁷ Určení jména a příjmení dítěte zákon upravuje podrobněji (§§ 860–864 OZ). Platí zásada dohody rodičů ohledně jména a příjmení dítěte, jestliže k ní nedojde, určí jméno či příjmení dítěte soud. V této souvislosti považujeme za důležité akcentovat také participační právo dítěte staršího dvanácti let v případě změny jeho příjmení (§ 863 OZ).³⁸

Dítě je stejně jako všechny lidské bytosti nadáno přirozenými osobnostními právy. Rodiče mají povinnost a právo dítě chránit před zásahy do jeho osobnostních statků a uplatňovat za něj nároky vyplývající z případného porušení osobnostních práv dítěte.

1.3.2 Rodičovská odpovědnost

Rodičovská odpovědnost, *parental responsibility*, dříve označována mj. jako „rodičovská moc“³⁹ či „rodičovská zodpovědnost“⁴⁰. V původním významu, který je patrný z anglického zákona *Children Act* z r. 1989, se jednalo o odpovědnost rodiče za dítě. V současné kontinentální právní úpravě (tj. v kodexech jednotlivých států) je tento termín pojímán různě. Například německá či rakouská právní úprava rodičovskou odpovědnost pojímají v podstatě jako péči o dítě, pracují s pojmem (*Sorge* či *Obsorge*). Ve francouzském právním řádu se setkáme s pojmem *autorité parentale*, tedy rodičovské moci ve smyslu pravomoci. Pojetí naší platné právní úpravy pak nejvíce odpovídá pojetí rodičovské odpovědnosti jako odpovědnosti rodiče za dítě.⁴¹

V platné právní úpravě používaný pojem rodičovská odpovědnost však není, dle našeho mínění, zcela vhodný. Vhodnější by byl termín „rodičovská zodpovědnost“, který by více zohlednil smysl rodičovské odpovědnosti především jako zodpovědného výkonu povinností z ní plynoucích. Naopak pojem „odpovědnost“ je spojován se sankcí za nesplnění povinnosti.

³⁷ DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 110.

³⁸ Ke změně příjmení dochází na návrh za situace předvídané zákonem či *ex lege* v souvislosti s osvojením (§ 835 OZ) a zrušením osvojení (§ 842 OZ) a v ostatních případech, kdy změna příjmení vyplývá z povahy věci.

³⁹ Zákon č. 265/1949 Sb., zákon o právu rodinném, účinný od 1.1.1950, zrušen k 1.4.1964.

⁴⁰ Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, účinný od 1.4.1964, zrušen k 1.1.2014, ve znění účinném od 30.8.1998.

⁴¹ SCHÖN, Monika. *Rodičovská odpovědnost*. Brno, 2015. Disertační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra občanského práva, 2016-02-29, s. 22-25.

Přestože tyto dva pojmy od sebe zákonodárce důsledně neodlišil, problémy při aplikaci dotčené právní úpravy to zásadně nečiní. Ačkoli termín „rodičovská zodpovědnost“ by byl přiléhavější, shodujeme se s Hrušákovou v tom, že není ani tak podstatné označení, podstatný je obsah rodičovské odpovědnosti.⁴²

1.3.2.1 Obecně o rodičovské odpovědnosti

Co se týká obecně obsahu rodičovské odpovědnosti, jednotlivé povinnosti a práva náležející do jejího rámce jsou v souladu s evropskými tendencemi podrobně, taxativně vypočtena.⁴³ Jde o povinnosti a práva spočívající v péči o dítě, v zajištění jeho výchovy a vzdělání, v ochraně dítěte, v určení místa bydliště, v zastupování dítěte, v udržování osobního styku s dítětem a ve správě jeho jmění (§ 858 OZ).

Rodičovská odpovědnost je právně upravena v řadě mezinárodních úmluv a v právních úpravách jiných zemí.⁴⁴ V jednotlivých právních řádech se však způsob rozlišování povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti liší. Např. německá právní úprava (BGB) rozlišuje péči o majetek (aktiva – naproti tomu česká úprava pracuje s pojmem jmění zahrnujícím též pasiva) dítěte (*Vermögenssorge*) a péči o osobu dítěte (*Personensorge*). Povinnosti a práva týkající se péče o osobu dítěte tvoří do jisté míry kategorii zbytkovou, do které náleží povinnosti a práva nespádající do péče o majetek dítěte.^{45,46} Máme za to, že různá dělení povinností a práv rodičovské odpovědnosti nejsou natolik významná, rozhodný je jejich obsah.

Účelem rodičovské odpovědnosti je zajištění prospěchu dítěte, jednak hodnotového skrze osobní péči, výchovu, vzdělání, jednak materiálního např. řádně vykonávanou správou jeho jmění.⁴⁷

Objektivně vzato, můžeme říci, že rodič je povinen k výkonu rodičovské odpovědnosti dle svých nejlepších schopností a možností. A to tak, aby byl naplněn normativní příkaz náležité péče o dítě, jejímž účelem je prospěch dítěte. Obecně jako odpovědnost je koncipována

⁴² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodinné právo v novém občanském zákoníku*. Právní rozhledy, 2013, č. 23 – 24, s. 811.

⁴³ ŠÍNOVÁ, Renáta; WESTPHALOVÁ, Lenka a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. Teoretik. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-179-3, s. 75-76.

⁴⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, s. 225.

⁴⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1250 str. 826-829, 730-758.

⁴⁶ § 1626 odst. 1 Bürgerliches Gesetzbuch – Dostupné z: [German Civil Code BGB \(gesetze-im-internet.de\)](http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/) (dále jen „BGB“).

⁴⁷ NOVOTNÝ, Petr, IVIČIČOVÁ Jitka, SYRŮČKOVÁ Ivana a VONDRÁČKOVÁ Pavlína. *Nový občanský zákoník*. 2., aktualizované vydání. Právo pro každého (Grada)Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0431-4. s. 145.

prospektivně, směřuje do budoucna. Má zásadní hodnotový význam v rovině faktické i právní. Charakter právních norem je kogentní. Rodič je povinen i oprávněn k výkonu povinností a práv s účinky absolutními, *erga omnes*, vůči všem.⁴⁸ Rodič ani dítě nemohou se vzájemnými povinnostmi a právy disponovat, nemohou se jich ani po právu vzdát (§ 855 odst. 1 OZ). Tyto povinnosti a práva vznikají narozením a zanikají zásadně nabytím plné svéprávnosti (popř. smrtí nebo prohlášením dítěte či rodiče za mrtvého, zbavením rodiče rodičovské odpovědnosti nebo osvojením) (§ 858 OZ). Toto vše cílí na efektivní zajištění náležité všestranné péče o dítě a jeho záležitosti, a tedy naplnění účelu rodičovské odpovědnosti.

1.3.2.2 Výkon rodičovské odpovědnosti

Oproti předchozí právní úpravě v zákoně o rodině,⁴⁹ zákonodárce přichází s rozlišováním nositelství a výkonu (resp. nositelů a vykonavatelů) rodičovské odpovědnosti.

Nositeli rodičovské odpovědnosti jsou pouze rodiče, a to bez ohledu na svůj věk či míru svéprávnosti. Avšak být jimi nemusí. Nebudou jimi, pokud jejich rodičovská odpovědnost zanikla (důvody zániku viz. výše).⁵⁰ Na tomto místě považujeme za vhodné také doplnit, že pozastavením výkonu rodičovské odpovědnosti ani omezením rodičovské odpovědnosti či omezením jejího výkonu postavení nositelů rodičovské odpovědnosti rodiče neztrácejí a ztratit nemohou.

Vykonavatelé povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti jsou v první řadě, nikoli však bezvýjimečně, její nositelé – rodiče. Zásadně lze očekávat, že právě rodiče jsou těmi, kdo nejlépe znají své dítě, jeho potřeby a zájmy a mohou nejlépe zajistit prospěch dítěte po všech stránkách. Na což také cílí povinnost vykonávat rodičovskou odpovědnost, jak jen to je nejlépe v rodičovských schopnostech.⁵¹ To však neznamená, že rodiče jsou povinni vykonávat vždy všechny povinnosti a práva osobně. Mohou osobní výkon svěřit jiné osobě (např. krátkodobá péče o dítě starším sourozencem, prarodiči apod.). Rodiče však zůstávají stále za tento výkon odpovědní.⁵²

⁴⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 224.

⁴⁹ Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině, účinný od 13.12.1963, zrušen k 1.1.2014.

⁵⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta; WESTPHALOVÁ, Lenka a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. Teoretik. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-179-3, s. 67.

⁵¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 224.

⁵² ŠÍNOVÁ, Renáta; WESTPHALOVÁ, Lenka a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. Teoretik. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-179-3, s. 67.

Zásadně platí, že výkon rodičovské odpovědnosti náleží oběma rodičům. Jestliže některý z rodičů nemůže všechny anebo některé povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti z jakéhokoli důvodu vykonávat, vykonává je druhý rodič (§ 878 odst. 1 OZ).

Není-li či nemůže-li být výkon rodičovské odpovědnosti řádně zajištěn rodiči, jmenuje soud dítěti opatrovníka nebo poručníka, kteří dítěti poskytují právní ochranu (§ 878 odst. 2, odst. 3 OZ). Poručník při výkonu rodičovské odpovědnosti stojí na místě rodičů, přičemž zajišťuje výkon rodičovské odpovědnosti v celém rozsahu, popř. zajišťuje i osobní péči o dítě, určí-li tak soud (§§ 928 a násl. OZ). Opatrovník pak vykonává konkrétní povinnosti a práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti, tedy právní ochranu dítěte v jednotlivých záležitostech (§ 943 a násl. OZ).

Rodič může být omezen v rodičovské odpovědnosti či v jejím výkonu v případě určité zákonem předvídané právní skutečnosti. Jedná se o pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti ex lege (§§ 825, 868 OZ), dále o pozastavení či omezení výkonu rodičovské odpovědnosti, anebo o omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti rozhodnutím soudu (§§ 869-871 OZ). Může jít také o případ, kdy je na majetek rodiče prohlášen konkurs (§ 901 OZ).

Rodič může být ve výkonu rodičovské odpovědnosti omezen také nepřímo v důsledku rozhodnutí soudu v jiné záležitosti. Jedná se především o případy, kdy o dítě na základě rozhodnutí soudu osobně pečuje osoba od rodiče odlišná, jelikož tuto péči z nějakého důvodu nemohou zajistit rodiče. Půjde tedy buď o péči pěstouna (včetně pěstounské péče na přechodnou dobu), nebo o péči osoby, jíž bylo dítě svěřeno v rámci institutu tzv. svěřenectví. Tyto osoby pak zásadně v rozsahu péče o dítě vykonávají povinnosti a práva rodičů přiměřeně, popřípadě v rozsahu vymezeném soudem (§ 955 OZ). Pečující osoba krom výkonu osobní péče o dítě rozhoduje v běžných záležitostech dítěte. V rozsahu těchto běžných záležitostí dítě také zastupuje a spravuje jeho jmění (§ 966 OZ). Přestože část povinností a práv rodičovské odpovědnosti vykonává právě pečující osoba, je rodič zásadně oprávněn rozhodovat ve významných záležitostech dítěte, s dítětem se osobně stýkat a být pečující osobou informován.

K nepřímému zásahu do výkonu rodičovské odpovědnosti dochází též nařízením ústavní výchovy či uložením nějakého z opatření uvedených v ust. §§ 924 a 925 OZ orgánem SPOD či soudem, dále také zákazem nebo omezením styku rodiče s dítětem, popř. svěřením dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů.⁵³

---

⁵³ POLIŠENSKÁ, Petra; FEBEROVÁ Radka; STUHLÍK Zdeněk. *Musíš znát... Rodinné právo. Právní postavení dítěte*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-442-5, s. 153.

K zajištění toho, že rodiče budou vykonávat rodičovskou odpovědnost skutečně efektivně směřující k dosažení nejlepšího zájmu dítěte, je nezbytná právní regulace způsobu výkonu rodičovské odpovědnosti.

Právní úprava spočívá na třech základních zásadách. Těmi jsou vzájemná shoda rodičů při výkonu rodičovské odpovědnosti (§ 876 odst. 1 OZ), výkon rodičovské odpovědnosti v souladu s nejlepším zájmem dítěte (§ 875 odst. 1 OZ) a respektování participačních práv dítěte (§ 875 odst. 2 OZ). Podobně principy výkonu rodičovské odpovědnosti upravuje např. také německý občanský zákoník (BGB). Ten zakotvuje zásadu výkonu rodičovské odpovědnosti rodiči na jejich vlastní odpovědnost, ve vzájemné shodě a za účelem nejlepšího zájmu dítěte. S tím, že mají-li rodiče názory rozdílné, jsou povinni vynaložit úsilí k dosažení dohody (§§ 1626, 1627 BGB).

Základním pravidlem nejen při rozhodování soudu, ale také při jakékoli právní i faktické činnosti týkající se dítěte je jednání v souladu s jeho zájmem (§ 875 odst. 1 OZ). Blíže bude o problematice nejlepšího zájmu dítěte pojednáno níže.

Dalším zákonným požadavkem je vzájemná shoda rodičů (§ 876 odst. 1 OZ). Rodiče jsou povinni o dosažení vzájemné dohody usilovat. Nikoli vždy se však rodiče na řešení záležitosti dítěte shodnou. Nutno podotknout, že sporů mezi rodiči není v této oblasti málo.⁵⁴ V mnoha případech se jedná o velmi citlivé a významné záležitosti dítěte, jako je volba vzdělání, budoucího uplatnění, změna bydliště, nikoli běžný lékařský zákrok apod. (§ 877 odst. 2 OZ). O takovýchto záležitostech pak rozhoduje soud. A to buď *ex ante*, jestliže se rodiče nedokážou dohodnout a některý z nich podá soudu příslušný návrh, nebo *ex post*, pokud byl jeden rodič z rozhodování o významné záležitosti dítěte druhým rodičem vyloučen (§ 877 odst. 1 OZ).

Aniž je postaveno najisto, že mezi rodiči panuje shoda, umožňuje zákon, aby právně jednal jen jeden z rodičů. Avšak pouze ve výjimečných případech hrozícího nebezpečí z prodlení (§ 876 odst. 2 OZ). V těchto výjimečných případech pak obzvláště platí povinnost vzájemného informování rodičů (§ 890 OZ). Za účelem ochrany třetí osoby, která jednala v dobré víře, že druhý rodič s takovým právním jednáním souhlasí, je stanovena vyvratitelná domněnka existence souhlasu tohoto druhého rodiče (§ 876 odst. 3 OZ). Tudíž rozhodnutí již učiněné může druhý rodič (dozví-li se o něm včas) zvrátit, resp. se může domoci v konečném důsledku absence právních následků vůči jeho osobě,⁵⁵ prokáže-li, že třetí osoba v dobré víře nejednala.

---

⁵⁴ NOVOTNÝ, Petr, IVIČIČOVÁ Jitka, SYRŮČKOVÁ Ivana a VONDRÁČKOVÁ Pavlína. *Nový občanský zákoník. 2.*, aktualizované vydání. Právo pro každého (Grada)Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0431-4. s. 161.

⁵⁵ ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER., D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. 2. vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023. ISBN 978-80-7676-464-4, s. 510-512.

Krom toho, že rodiče mají při výkonu rodičovské odpovědnosti jednat ve vzájemné shodě a v souladu s nejlepším zájmem dítěte, jsou také povinni umožnit dítěti účast na rozhodování záležitostí jej se dotýkajících (čl. 12 ÚPD, zásadně § 875 odst. 2 OZ). Nutno doplnit, že dítě má toto právo jak vůči rodičům, tak vůči orgánům veřejné moci (čl. 12 ÚPD, § 867 OZ). Nyní se tedy budeme podrobněji věnovat participačním právům dítěte.

Účelem těchto práv je především zjištění názoru dítěte a náležité zohlednění tohoto názoru v rozhodování záležitostí dítěte se dotýkajících. V prvé řadě musí být dítěti poskytnuty všechny potřebné informace. Musí tak být učiněno pravdivě, úplně a pro konkrétní dítě srozumitelným způsobem. Měl by být dán také náležitý prostor sdílení a výměně názorů rodičů a dítěte. Bez ohledu na to, že se jedná o velmi vážnou, ba až potenciálně traumatizující, záležitost, rodiče nemohou dítěti realizaci tohoto práva upírat. Svá sdělní vůči dítěti by měli pouze přizpůsobit míře jeho vyspělosti.⁵⁶ Přitom je dle našeho mínění nerozhodné, zda dítě chápe všechny dílčí aspekty, postačí, když pochopí podstatu dané záležitosti a je schopno si vytvořit na situaci jako celek odpovídající názor a tento názor rodiči sdělit. Rodiče jsou povinni dítě vyslechnout a jeho názor při rozhodování konkrétní záležitosti dítěte patřičně zohlednit. Participace dítěte na rozhodování záležitostí jej se dotýkajících je zásadním pravidlem, od něž se lze odchýlit jen v odůvodněných případech.

Dítě nemusí být schopno pro svůj věk, psychickou vyspělost, nedostatek intelektu či ovlivnitelnost informace přijmout, vyhodnotit a svůj názor sdělit. Participace dítěte pak může být se zohledněním vlastností konkrétního dítěte omezena, to ale nezabavuje rodiče povinnosti jednat v zájmu dítěte. S narůstajícím věkem a vyspělostí je však nutné dítěti přiznat jistou míru autonomie a přikládat jeho názoru náležitou váhu a pozornost.⁵⁷ ESLP dokonce připustil, že rodiče nesmí provést výkon rodičovské odpovědnosti v nesouladu s negativním stanoviskem dítěte, přestože byly tyto povinnosti a práva deklarovány soudním rozhodnutím.⁵⁸ Je tedy otázkou, zda lze výkon rodičovských povinností a práv provádět i proti vůli dítěte. Na tuto otázku nelze jednoznačně odpovědět, jistě bude záležet na mnoha faktorech – na věku a vyspělosti dítěte, na konkrétní záležitosti, na okolnostech apod. V každém případě je nutno názor dítěte respektovat, patřičně ho zohlednit a přikládat mu relevantní váhu, to však

---

⁵⁶ ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER., D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023. ISBN 978-80-7676-464-4, s. 509.

⁵⁷ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku.* Beckova edice právní instituty. V Praze: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-578-7, str.42.

⁵⁸ Rozhodnutí ESLP ve věci Hokannen proti Finsku ze dne 23.9.1994.

za současného vyvažování zájmu dítěte a oprávněných zájmů rodičů, popř. jiných osob, za účelem dosažení rovnováhy v těchto zájmech.⁵⁹

Dítě je vůči rodiči rovnocenným, nikoli pasivním subjektem, a to bez ohledu na výši jeho věku či rozsah svéprávnosti.⁶⁰ V žádném případě by nemělo být s dítětem zacházeno jako s pouhým objektem výkonu rodičovských povinností a práv.⁶¹ Bohužel, v některých případech jsou takto chybně participační práva dítěte chápána a jejich výkon pak směřuje proti jejich pravému smyslu a účelu. Není v souladu se zákonem, pokud jsou tato práva dítěte realizována pouze formálně a konečné rozhodnutí, které je v rozporu s dítětem vysloveným názorem, je odůvodněno pouze odkazem na jeho nejlepší zájem, přičemž ve skutečnosti je však sledován zájem zcela jiný.

Mohlo by být chybné vždy zcela akceptovat názor dítěte a jemu vždy vyhovět. Názor dítěte se nemusí vždy shodovat s jeho nejlepším zájmem. Je tedy nezbytné v konkrétním případě vyhodnotit, do jaké míry by měl být vyjádřený názor dítěte respektován.⁶² Pro úplnost ještě uveďme, že dítě nemůže být k vyjádření svého názoru nikterak nuceno, je jen na jeho svobodné vůli, zda svůj názor rodičům přednese či nikoli.⁶³

Právní úpravu participačních práv dítěte nalezneme také v mezinárodněprávních předpisech.⁶⁴ V této souvislosti zaujímá největší význam Úmluva o právech dítěte. Této úmluvě OSN předcházela Ženevská deklarace práv dítěte z r. 1924 a Deklarace práv dítěte z r. 1959. Ani jedna z těchto deklarací však participační práva dítěte nezakotvovala. Participační práva dítěte tak byla poprvé na mezinárodněprávní úrovni zakotvena až Úmluvou o právech dítěte, a to v čl. 12 ÚPD. Nutno zdůraznit, že tato úmluva přikládá participačním právům dítěte značnou důležitost. Spolu se zákazem diskriminace (čl. 2 ÚPD), zásadou nejlepšího zájmu dítěte jako předního hlediska veškerého rozhodování a činnosti týkající se dítěte (čl. 3 ÚPD) a právem na život a přežití (čl. 6 ÚPD) jsou Výborem pro práva dítěte řazena mezi základní zásady této úmluvy. Nejčastěji jsou participační práva podávána v úzkém pojetí, tedy že se jedná pouze o práva dítěte podílet se na rozhodování záležitostí, které se jej dotýkají, za tím účelem obdržet

⁵⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta; WESTPHALOVÁ, Lenka a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. Teoretik. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-179-3, s. 50.

⁶⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 219.

⁶¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1250 str. 826-829, s. 815-818.

⁶² K nerespektování názoru dítěte či odchýlení se od něj musí rodiče vést pádné důvody. Dítěti by měly být vždy tyto důvody srozumitelně vysvětleny.

⁶³ DUŠKOVÁ, Šárka. *Úmluva o právech dítěte: komentář*. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-683-2, s. 206-207.

⁶⁴ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Beckova edice právní instituty. V Praze: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-578-7, str.39-41.

potřebná sdělení, svůj názor vyjádřit a právo na jeho zohlednění. ÚPD však do participačních práv dítěte zahrnuje také práva dítěte účastnit se veřejného života společnosti, tedy právo na svobodu projevu, vyhledávání, přijímání a rozšiřování informací a myšlenek (čl. 13 ÚPD), dále svobodu sdružování a pokojného shromažďování (čl. 15 ÚPD) nebo právo na přístup k informacím týkajícím se podpory rozvoje a zdraví dítěte.

Na úrovni vnitrostátní jsou pak participační práva dítěte upravena jednak v rámci občanského práva, a to duplicitně – jak v kodexu občanského práva hmotného, tak v úpravě občanského práva procesního (jde-li o participační práva dítěte vůči soudu),⁶⁵ a jednak tato práva dítěte zakotvuje pro účely sociálně-právní ochrany dětí také ZSPOD.

Všechny výše uvedené zásady výkonu rodičovské odpovědnosti platí i v případech, kdy rodiče žijí odděleně. Ať již má dojít k rozvodu manželství, či došlo k rozchodu nesezdaného rodičovského páru, pro obě uvedené situace platí stejná pravidla a analogické právní normy (§§ 906-908 OZ).⁶⁶ Zejména v případě rozvodu rodičů (v případě rozchodu nesezdaných rodičů naprosto výjimečně) rozhoduje soud o poměrech dítěte, tedy mimo jiné také ohledně výkonu rodičovské odpovědnosti. Především pak o tom, který z rodičů bude o dítě napříště pečovat a jak bude upraven styk dítěte s rodiči. Zákonodárce dává i v tomto případě přednost dohodě rodičů. Neznamená to však, že soud je povinen dohodu rodičů vždy schválit. Naopak, soud ji nesmí schválit, jestliže by nerespektovala nejlepší zájem dítěte (§ 906 OZ).

Péče o dítě v případě rozpadu soužití rodičů může mít trojí podobu, a to výlučná péče jednoho z rodičů, střídavá péče či společná péče, jež je podmíněna souhlasem rodičů. Spíše výjimečnou situací pak bude svěřením dítěte do péče osoby odlišné od rodiče (§ 907 OZ). Jelikož rozhodováním soudu může dojít k nepřímému omezení rodičovské odpovědnosti jednoho z rodičů, musí soud při takovém rozhodování uvážit následné podílení se druhého rodiče na výkonu rodičovské odpovědnosti, schopnost rodičů dojí ke společnému konsenzu ohledně významných záležitostí dítěte apod. Rozvodem ani rozchodem rodičů rozhodně nejsou povinnost a právo výkonu rodičovské odpovědnosti jednoho z nich vyloučeny. Pro výkon rodičovské odpovědnosti nadále platí zásady uvedené výše.

---

⁶⁵ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Beckova edice právní instituty. V Praze: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-578-7, str.41-42.

⁶⁶ NOVOTNÝ, Petr, IVIČIČOVÁ Jitka, SYRŮČKOVÁ Ivana a VONDRÁČKOVÁ Pavlína. *Nový občanský zákoník. 2., aktualizované vydání. Právo pro každého* (Grada)Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0431-4. s. 173.

1.3.3 Vyživovací povinnost

Po rodičovské odpovědnosti a povinnostech a právech statusových, osobnostních a osobních je povinnost a právo vyživovací další významnou povinností a právem, jehož subjekty jsou rodiče a dítě. Jen pro úplnost dodejme, že vyživovací povinnost existuje i mezi manžely, popř. rozvedenými manžely, registrovanými partnery, popř. bývalými partnery, mezi potomky a předky a mezi ostatními příbuznými, dále zákon zakotvuje vyživovací povinnost vůči neprovdané matce a řeší otázku úhrady nákladů spojených s těhotenstvím a porodem.

Vyživovací povinnost a jí korespondující právo na výživné se od ostatních povinností a práv rodičů a dětí odlišují tím, že jejich trvání nezávisí na zletilosti či svéprávnosti dítěte (§ 859 OZ), a dále rovněž tím, že povinnost a právo vyživovací jsou nezávislé na ostatních povinnostech a právech rodičů. Ani v případě zbavení rodičovské odpovědnosti, péče o dítě jinou osobou, zákazu styku rodiče s dítětem či jen v případě nepředávání dítěte ku styku druhým rodičem není vyživovací povinnost nikterak dotčena. Je tedy nepřipustné, aby z těchto důvodů některý z rodičů přestal dítě vyživovat.⁶⁷

Výživné je chápáno jako soubor všech majetkových hodnot, peněžních i nepeněžních.⁶⁸ Vyživovací povinnost může být tedy plněna rovněž faktickým zabezpečením potřeb dítěte, nejčastěji formou osobní péče, dále plněním v naturáliích nebo péčí o společnou domácnost (§ 913 odst. 2 *in fine* OZ), pokud tím budou saturovány materiální, sociální a duševní potřeby dítěte.

Vznik vyživovací povinnosti nastává vznikem statusového vztahu mezi oprávněnou a povinnou osobou, nejčastěji narozením dítěte. Naopak k zániku vyživovací povinnosti dochází ze samotné povahy věci nejpozději zánikem statusového vztahu s účinky absolutními nebo jinou objektivní skutečností předvídanou zákonem s účinky relativními např. nabytím schopnosti sám se živit či vznikem jiné vyživovací povinnosti, neboť schopnost sám se živit či vyživovací povinnost jiné osoby mohou opět zaniknout. Rozsah vyživovací povinnosti tak může vykazovat elasticnost.⁶⁹

---

⁶⁷ Uvedené bohužel není v praxi ojedinělým jevem (In KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina a výživné: vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. Praktik (Leges). Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-84-4, s. 44.). Takto jednající rodič nereflektuje tu skutečnost, že výživné je vlastnictvím dítěte (§ 917 OZ), nikoli toho, k jehož rukám je hrazeno (tato osoba ho jako součást jmění dítěte pouze spravuje).

⁶⁸ PETROV J., Výtisk, Michal, Beran, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrq14za&groupIndex=17&rowIndex=0&refSource=search>.

⁶⁹ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-512-2., s. 141.

Nutným předpokladem pro vznik a trvání práva na výživné je neexistence schopnosti jedince samostatně se živit (§ 911 OZ), tedy tzv. stav odkázanosti na výživu.⁷⁰ Obecným a významným korektivem rozsahu výživného je soulad s dobrými mravy (§ 2 odst. 3 OZ). Jedná se o korektiv, který je ochranou proti amoralitám vyplývajícím z ryze formalistické interpretace práva.⁷¹ Uplatňování právních nároků plynoucích z vyživovací povinnosti nesmí vést ke zneužití práva na výživné (§ 8 OZ). Příkladem chování, které je v rozporu s dobrými mravy je např. situace, kdy je velmi majetným dítětem, které má patřičný zisk ze svého majetku, uplatňováno právo na výživné vůči rodiči takřka nemajetnému, v jehož možnostech a schopnostech, včetně těch potenciálních, je zabezpečení pouze výživy vlastní.

Rozsah vyživovací povinnosti je nezbytné stanovit vůči konkrétnímu dítěti s ohledem na jeho věk, zdravotní stav, vzdělávání, volnočasové aktivity apod. Rozsah vyživovací povinnosti musí odpovídat jak objektivním skutečnostem na straně oprávněného dítěte, tedy jeho odůvodněným potřebám a majetkovým poměrům (§ 913 OZ), tak tomu, aby byla zabezpečena jeho výživa od zajištění jeho řádného fyzického vývoje, tedy výživy, ošacení, zdravotních pomůcek atd., až po zajištění jeho psychického rozvoje zabezpečením jeho vzdělání, seberealizace formou volnočasových aktivit apod. Také na straně povinného je třeba posoudit jeho schopnosti, možnosti a majetkové poměry (§ 913 OZ). Objektivně je nutno zhodnotit příjem povinného rodiče. Nejde ale o příjem, který sám povinný tvrdí, popř. vykazuje, nýbrž o příjem skutečný, popřípadě potenciální.⁷² Dále musí být zohledněny také subjektivní aspekty na jeho straně, jako např. skutečnosti, jak hospodaří se svým majetkem, jaké má další vyživovací povinnosti, a také příjmy rodičova partnera či manžela, jelikož ten se také podílí na životní úrovni povinného rodiče.⁷³

Právě hledisko kvality životní úrovně je východiskem pro stanovení rozsahu konkrétní vyživovací povinnosti rodiče vůči dítěti, přitom platí princip zásadní shody v životních úrovních. Toto hledisko předchází požadavku odůvodněných potřeb a majetkových poměrů dítěte (§ 915 odst. 1 OZ).

Východiskem pro stanovení výše a formy výživného je vždy dohoda rodičů. Pokud však k dohodě nedojde nebo rodič svoji vyživovací povinnost neplní, rozhodne o výši vyživovací povinnosti soud (§ 919 OZ).

⁷⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1250 str. 826-829, s. 979-981.

⁷¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 272.

⁷² SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-512-2., s. 141.

⁷³ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 527/06 ze dne 7.3.2007.

1.3.4 Práva a povinnosti dítěte

Již v rámci obecného pojednání o povinnostech a právech rodičů a dětí bylo řečeno, že tato práva se vyznačují svojí reciprocitou a rovným postavením subjektů. Povinnosti rodičů a jim odpovídající práva dítěte jsou na prvním místě, avšak v rámci rovnosti subjektů tohoto právního vztahu je též dítě nadáno jistými povinnostmi.

Některé z povinností, které má dítě vůči rodiči, jsou ze své podstaty nevymahatelné. Jedná se např. o povinnost úcty, podpory, pomoci a ohledu na důstojnost (§ 883 OZ), dále jde o povinnost dítěte podrobit se výchovným opatřením rodiče, která musí být činěna v zákonných mezích, či povinnost dbát svých rodičů (§ 857 OZ). Povinnost dbát svých rodičů lze vykládat jako povinnost uznávat autoritu rodiče, poslouchat jeho příkazy, pokyny, rady a projevovat rodiči jistou úctu a pokoru. Gnozeologickým pramenem této právní povinnosti jsou náboženská pravidla, v evropské kultuře pak velmi dobře známé čtvrté křesťanské přikázání „*Cti otce svého i matku svou, abys dlouho žil a dobře se ti vedlo.*“ Toto pravidlo nespočívá pouze v morálním hledisku, ale zahrnuje též materiální složku v podobě vyživovací povinnosti dítěte vůči rodiči (k tomuto dále viz. níže).^{74,75} Každopádně ze systematického hlediska musíme uvést, že ust. § 857 OZ je umístěno v zákoně poněkud nekoncepčně. Neodpovídá nutně charakteru okolních ustanovení, nadto se zdá být duplicitní vzhledem k ust. § 883 OZ.

Další povinností dítěte žijícího s rodiči v rodinné domácnosti je povinnost podílet se na péči o tuto domácnost (§ 886 OZ). Skrze tuto povinnost mohou rodiče realizovat také své právo na výchovu dítěte. Avšak ani v tomto případě není výjimkou, že povinnosti dítěte předchází povinnost rodiče. Povinnost dítěte je v tomto případě dokonce explicitně podmíněna řádnou péčí rodiče o dítě. Dalším nutným, ze zákona plynoucím, předpokladem je plnění vyživovací povinnosti ze strany rodičů. Dítě schopné samo se živit nemá již nárok na život v domácnosti rodiče, tudíž po něm nelze vymáhat ani povinnost péče o ni. Dítě se na péči o rodinu domácnost může podílet faktickým výkonem potřebných činností či poskytováním peněžních příspěvků. To, jakou formou bude tyto tzv. domácí povinnosti vykonávat a zda vůbec, bude záležet na jeho věku, zdravotním stavu, výši zisků z jeho majetku nebo zisků z občasných výdělečných činností.⁷⁶

⁷⁴ NOVOTNÝ, Petr, IVIČIČOVÁ Jitka, SYRŮČKOVÁ Ivana a VONDRÁČKOVÁ Pavlína. *Nový občanský zákoník. 2.*, aktualizované vydání. Právo pro každého (Grada)Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0431-4. s. 146.

⁷⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1250 str. 826-829, s. 728-730.

⁷⁶ ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER., D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. 2.* vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023. ISBN 978-80-7676-464-4, s. 529-531.

Významnou povinností dítěte vůči rodiči je také povinnost vyživovací. V zásadě platí podmínky vzniku a existence vyživovací povinnosti a kritéria stanovení jejího rozsahu, jak uvedeno výše, s tím rozdílem, že dítě, ať zletilé či nezletilé, je povinno poskytovat rodičům výživu až v případě, že tuto povinnost nemá manžel nebo registrovaný partner rodiče (§ 697 odst. 1 OZ, § 10 odst. 3 ZRP). Vyživovací povinnost má dítě vůči rodiči pouze v rozsahu slušné výživy (§ 915 odst. 2 OZ). Zákon tento termín nedefinuje, avšak judikatura jej vymezuje jako zabezpečení potřeb odpovídající přiměřenému životnímu standardu. Jednotlivé potřeby je tak nutno posuzovat kritériem smyslu výrazu „morální“.⁷⁷

1.4 Právo na rodinný život

Rodinný život lze definovat jako udržování a rozvíjení vzájemných citových, morálních a sociálních vazeb mezi nejbližšími osobami.⁷⁸

Právo na rodinný život je ústavně zaručeným subjektivním právem chráněným i na mezinárodní úrovni. Klíčovým pro interpretaci a aplikaci tohoto práva je vymezení pojmů rodina, rodinné soužití a zodpovězení otázky, které formy soužití jsou v rámci tohoto práva chráněny.

Za první regulaci práva na rodinný život lze považovat Všeobecnou deklaraci lidských práv⁷⁹ (dále jen „VDLP“), konkrétně čl. 12 VDLP. Toto ustanovení bylo následně promítnuto do již právně závazné mezinárodní smlouvy, konkrétně do čl. 17 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech⁸⁰ (dále jen „MPOPP“). Následně byl obsah tohoto ustanovení přenesen i do ÚPD, avšak s tím rozdílem, že ÚPD zužuje okruh subjektů práva na rodinný život na děti.

Nutno zdůraznit, že ÚPD věnuje právu na rodinný život dítěte mnohem větší pozornost než mezinárodní smlouvy ji předcházející. Výslovně totiž zakotvuje jednotlivá dílčí práva např. právo znát svůj původ (čl. 7 odst. 1 ÚPD), právo na zachování rodinných vztahů (čl. 8 odst. 1 ÚPD), právo nebýt bezdůvodně oddělen od rodičů (čl. 9 ÚPD) apod.

⁷⁷ ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER., D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023. ISBN 978-80-7676-464-4, s. 661.

⁷⁸ BAŇOUC, H., BAROŠ, J., BOBEK, M., JÄGER, P., KOKEŠ, M., KYSELA, J., LANGÁŠEK, T., MOLEK, P., POSPÍŠIL, I., ŠIMÁČKOVÁ, K., ŠIMÍČEK, V., WAGNEROVÁ, E., WINTR, J. *Listina základních práv a svobod: Komentář.* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-30]. ASPI_ID KO2_1993CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁷⁹ Všeobecná deklarace lidských práv, ratifikována 10.12.1948. Dostupné z: https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/czc.pdf

⁸⁰ Vyhláška č. 120/1976 Sb., Vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, účinná od 3.1.1976, (dále jen „MPOPP“).

Všechny uvedené mezinárodní dokumenty s pojmem rodinný život explicitně nepracují. Zakotvují pouze obecnou povinnost zdržet se svévolných zásahů mimo jiné do soukromého života a rodiny, jakož i právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům. Předmětná ustanovení nepracují s pojmem rodinný život, ale pouze s pojmem rodina. S ohledem na historické okolnosti lze konstatovat, že citovaná ustanovení ÚPD sice vychází z tradičního pojetí rodiny, tedy soužití muže, ženy a dětí a jejich vzájemných vztahů, avšak tento koncept je ve většině evropských zemí již překonán. Pojem rodiny se v průběhu doby nutně proměňoval a proměňuje, tak jak se proměňuje život člověka, lidí vzhledem k tomu, kde a jak žijí, jaké mají potřeby apod. Tradiční rodina je dle názoru ESLP dnes již pouze jedním ze způsobů vedení rodinného života.^{81,82}

Dalším mezinárodněprávním dokumentem, který upravuje právo na rodinný život je totiž Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (EÚLP). Ustanovení právě tohoto dokumentu jsou rozhodná pro postupy a rozhodování ESLP. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod právo na rodinný život zakotvuje výslovně v čl. 8. Toto základní právo je interpretováno značně široce. ESLP pod tento pojem podřazuje i tzv. de facto rodinu, která nestojí na biologických vazbách. „*Evropská definice rodiny (o USA nemluvě) je však širší; za rodinné vztahy se považují vztahy sourozenecké, dalších osob blízkých, vztahy plynoucí z náhradní rodinné péče – i stabilní vztahy stejnopohlavních párů žijících ve společné domácnosti.*“, jak je uvedeno v separátním vótu k nálezu Ústavního soudu.⁸³ V citovaném odlišném stanovisku soudce Ludvík David zdůrazňuje pojetí rodiny zastávané ESLP vyplývající právě z judikatury ESLP, která se týká práva na rodinný život.

Subsumovat pod pojem rodinný život, lze dle názoru vyjádřeného v rozhodnutích ESLP ve věci Schalk a Kopf proti Rakousku⁸⁴ či ve věci Oliari a další proti Itálii⁸⁵ také vztah stejnopohlavního páru, který nebyl žádným způsobem formalizován. Svůj názor soud opřel o argument faktické existence a stability takového soužití. V případě Vallianatos proti Řecku pak soud zohlednil proměnu v nahlížení společnosti na problematiku občanských svazků a připustil, že existuje vícero způsobů, jak vést rodinný život. V nedávné době posuzované

---

⁸¹ Rozhodnutí ESLP ve věci Vallianatos a ostatní proti Řecku za dne 7.11.2013, rozhodnutí ESLP ve věci Fedotova a ostatní proti Rusku ze dne 17.1.2023.

⁸² BAŇOUCH, H., BAROŠ, J., BOBEK, M., JÄGER, P., KOKEŠ, M., KYSELA, J., LANGÁŠEK, T., MOLEK, P., POSPÍŠIL, I., ŠIMÁČKOVÁ, K., ŠIMÍČEK, V., WAGNEROVÁ, E., WINTR, J. *Listina základních práv a svobod: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-30]. ASPI_ID KO2_1993CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁸³ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14.6.2016.

⁸⁴ Rozhodnutí ESLP ve věci Schalk a Kopf proti Rakousku ze dne 24.6.2010.

⁸⁵ Rozhodnutí ESLP ve věci Oliari a ostatní proti Itálii ze dne 21.7.2015.

stížnosti homosexuálních párů ve věci Fedotova proti Rusku⁸⁶ ESLP zopakoval a potvrdil svoji předchozí judikaturu, když konstatoval, že na neformalizované dlouhotrvající soužití osob stejného pohlaví je aplikovatelný čl. 8 EÚLP zakotvující právo na soukromý a rodinný život. Zdůraznil, že koncepce rodiny doznala od doby přijetí EÚLP jistých změn a neustále se vyvíjí, od čehož není možno odhlížet. Připustil sice, že ochrana tradiční rodiny může být legitimním důvodem pro odlišné zacházení na základě sexuální orientace, avšak zároveň výslovně uvedl, že právní uznání svazků stejnopohlavních párů a ochrana práv stejnopohlavních párů neznemožňuje ani neoslabuje ochranu práv jiných lidí nebo jiných párů. V uvedené věci tudíž uzavřel, že „ochrana tradiční rodiny nemůže ospravedlnit nedostatek jakékoli formy právního uznání a ochrany stejnopohlavních párů“.⁸⁶

Lze tedy shrnout, že významná je především existence úzkého a faktického vztahu osob tvořících rodinné společenství k dítěti. Naopak lhostejná je sexuální orientace zúčastněných osob či formálnost, resp. neformálnost, jejich svazku. Toto potvrzuje také Ústavní soud, když v plenárním nálezu konstatuje, že právo na rodinný život, jak je zakotveno v Listině základních práv a svobod⁸⁷ (dále jen „LZPS nebo Listina“), dopadá na široký okruh vztahů, jejichž charakter není primárně právní, přičemž na obsah výše uvedené judikatury ESLP výslovně odkazuje.⁸⁸

Východiskem vnitrostátní právní úpravy práva na rodinný život jsou ust. čl. 10 odst. 2 a čl. 32 LZPS. Ust. čl. 32 Listiny spočívá v povinnosti státu činit kroky k podpoře a rozvoji rodinného života, popř. ke znovuobnovení rodinného života a sjednocení rodiny.⁸⁹ Tomu odpovídá i systematické zařazení předmětného ustanovení mezi hospodářská, sociální a kulturní práva, která se vyznačují svojí ochrannou funkcí a která vyžadují plnění ze strany státu. Oproti tomu čl. 10 odst. 2 LZPS je koncipován jako povinnost negativní. Zakotvuje povinnost zdržet se zásahu do rodinného života, resp. činit pouze takové zásahy, které sledují legitimní cíl, jsou nezbytné, potřebné a přiměřené (dle testu proporcionality). Právo na rodinný život tedy není právem neomezeným. Podléhá imanentnímu omezení či zásahu, který je nezbytný vzhledem k možnosti konfliktu s jiným ústavně zaručeným právem. Dle judikatury ESLP i Ústavního soudu je pak za zásah do rodinného života považováno také jakékoli opatření státu narušující

---

⁸⁶ Rozhodnutí ESLP ve věci Fedotova a ostatní proti Rusku ze dne 17.1.2023, bod 213 (překlad autorky z anglického znění).

⁸⁷ Usnesení č. 2/1993 Sb. Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen „LZPS nebo Listina“).

⁸⁸ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl.ÚS 10/15 ze dne 19. 11. 2015.

⁸⁹ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 2903/14 ze dne 12. 5. 2015.

vazbu nebo soužití rodiče a dítěte.⁹⁰ Nikdy se však nesmí jednat o zásahy ryze svévolné,⁹¹ jak ostatně zdůrazňují i výše uvedené mezinárodněprávní prameny.

1.5 Nejlepší zájem dítěte

S ohledem na cíl této práce a otázky, které byly kvůli tomuto cíli položeny, je nezbytné, abychom se zabývali také problematikou nejlepšího zájmu dítěte jako stěžejního kritéria a cíle právní úpravy týkající se dítěte.

Nejprve se budeme zabývat zakotvením principu nejlepšího zájmu dítěte na mezinárodněprávní úrovni, konkrétně ustanovením čl. 3 ÚPD. Různé komentáře ÚPD nejprve definovaly nejlepší zájem dítěte prostřednictvím různých jeho jednotlivých aspektů nebo dílčích práv. Výbor OSN pro práva dítěte však následně zformuloval obecné vymezení tohoto pojmu, které založil na konceptu trojjedinosti. Nejlepší zájem dítěte je jednak základním interpretačním pravidlem, jednak nese charakter hmotného i procesního práva.⁹²

Hmotněprávní aspekt nejlepšího zájmu dítěte sleduje především vymezení obsahu nejlepšího zájmu dítěte a postupu pro jeho zjištění v konkrétním případě. Obsah nejlepšího zájmu dítěte je charakteru normativního, zahrnuje povinnost ochrany a dodržování všech práv dítěte. Jedná se o koncept dynamický, který umožňuje zohlednit všechny konkrétní okolnosti při jeho definování, čímž je rovněž zajištěno vyvažování jednotlivých práv a svobod dítěte. Při zjišťování obsahu nejlepšího zájmu dítěte je pak podle Výboru OSN pro práva dítěte nezbytné náležitě zjistit jednotlivé faktory nejlepšího zájmu dítěte, jejich obsah a váhu, a to za současného dodržení procesních záruk.⁹³

Procesní rovina pak právě prostřednictvím procesních záruk zajišťuje, že bude nejlepší zájem dítěte řádně zjištěn a zohledněn. Mezi tyto procesní záruky lze zařadit např. participační práva dítěte, zejména tedy právo dítěte vyjádřit svůj názor, dále právo dítěte na právní zastoupení kvalifikovaným odborníkem se znalostí vývoje dětí a mládeže, který je schopen náležitě zjistit skutkový stav dané záležitosti. Významnou je rovněž zásada rychlosti vedení řízení, neboť věci týkající se dětí by měly být zásadně projednávány přednostně a rozhodovány v nejkratším možném čase. Nezbytná je též preciznost odůvodnění rozhodnutí, aby bylo zřejmé, jak bylo v rámci zjišťování nejlepšího zájmu dítěte postupováno. Neméně důležitou procesní zárukou

⁹⁰ Rozhodnutí ESLP ve věci K. a T. proti Finsku ze dne 12.7.2001.

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 3146/21 ze dne 13.9.2022.

⁹¹ DUŠKOVÁ, Šárka. *Úmluva o právech dítěte: komentář*. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-683-2, s. 249-250.

⁹² DUŠKOVÁ, Šárka. *Úmluva o právech dítěte: komentář*. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-683-2, s. 42-45.

⁹³ Všeobecný komentář č. 14. In *Úmluva o právech dítěte související dokumenty*, vlada.cz [online] [cit.2023-11-02], s. 124. Dostupný z [Preklady-dokumentu-OSN.pdf \(vlada.cz\)](#).

je pak také možnost přezkumu rozhodnutí.^{94,95} V této souvislosti podotýkáme, že ve věcech rodinných není, až na naprosté výjimky, přípustné dovolání (§ 30 ZŘS). Po vyčerpání odvolání, jakožto řádného opravného prostředku, je již v podstatě jediným prostředkem ochrany práv, avšak jen těch ústavně zaručených, ústavní stížnost (§ 72 odst. 1 písm. a) zákona o ústavním soudu⁹⁶). V tomto ohledu poskytuje český právní řád dítěti nedostatečnou procesní ochranu, což je v evidentním rozporu s v ÚPD zakotvenou povinností státu náležitě chránit práva dítěte.

Nejlepší zájem dítěte je právem, procesním pravidlem a interpretační zásadou.⁹⁷ Jakožto interpretační zásada je při rozhodování záležitostí dítěte se týkajících nejlepší zájem dítěte přítomen vždy, i když není explicitně stanoveným kritériem rozhodování. Jinými slovy nelze zájem dítěte nereflektovat, tím spíše nelze jednat proti němu či jej porušovat. Naopak musí být zvolen takový výklad dotčených právních norem, který účinně naplňuje nejlepší zájem dítěte.⁹⁸ V tomto smyslu Výbor OSN pro práva dítěte chápe nejlepší zájem dítěte jako nejvyšší hledisko. Tomuto pojetí odpovídá také závěr Ústavního soudu, který konstatoval následující: „Z jeho označení jako přední hledisko však vyplývá, že nejlepší zájem dítěte má při vyvažování vysokou prioritu. Jinými slovy, v případném vyvažování má nejlepší zájem dítěte vyšší váhu než ostatní oprávněné zájmy, které je však nutno též vzít v potaz.“⁹⁹

Podotýkáme, že judikatura Ústavního soudu v tomto ohledu není zcela koherentní, jelikož v jiném svém nálezu Ústavní soud akcentoval, že „Zájem dítěte ovšem pochopitelně nemusí být hlediskem jediným či vždy a za každé situace rozhodujícím.; ... Ustanovení čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte pak není možné interpretovat tak, že by mělo vést k výhradní pravomoci soudů rozhodovat veškeré věci prizmatem nejlepšího zájmu dítěte, aniž by zákonodárce mohl tomuto rozhodování stanovit určité hranice.“¹⁰⁰ Z citovaného nálezu tedy vyplývá, že nejlepší zájem dítěte musí v některých situacích ustoupit jiné hodnotě, v tomto případě i úvaze zákonodárce. Tato teze však popírá pojetí nejlepšího zájmu dítěte jako výkladového principu. Pokud by byla uvedená teze interpretována do důsledku, byl by dán zákonodárci prostor k negativnímu vymezení obsahu pojmu nejlepšího zájmu dítěte, což popírá, jak je uvedeno i v separátním vótu k citovanému nálezu, koncept nejlepšího zájmu dítěte, který je jinak dle ustálené judikatury

⁹⁴ DUŠKOVÁ, Šárka. *Úmluva o právech dítěte: komentář*. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-683-2, s.45-47.

⁹⁵ Všeobecný komentář č. 14. In Úmluva o právech dítěte související dokumenty, vláda.cz [online] [cit.2023-11-02], s. 130-132. Dostupný z [Preklady-dokumentu-OSN.pdf \(vlada.cz\)](#).

⁹⁶ Zákon č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu, účinný od 1.7.1993.

⁹⁷ Všeobecný komentář č. 14. In Úmluva o právech dítěte související dokumenty, vláda.cz [online] [cit.2023-11-02], s. 124. Dostupný z [Preklady-dokumentu-OSN.pdf \(vlada.cz\)](#).

⁹⁸ Všeobecný komentář č. 14. In Úmluva o právech dítěte související dokumenty, vláda.cz [online] [cit.2023-11-02], s. 124. Dostupný z [Preklady-dokumentu-OSN.pdf \(vlada.cz\)](#).

⁹⁹ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 409/23 ze dne 30.5.2023.

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 6/20 ze dne 15.12.2020.

Ústavního soudu „... předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými, nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.“¹⁰¹

Ústavní soud také naznačuje, jak plyne z výše citovaného nálezu⁹⁹, že nejlepšímu zájmu dítěte je potřeba v konfliktech s jinými oprávněnými zájmy a dotčenými právy jiných osob přikládat vysokou prioritu. Oprávněné zájmy a práva jiných osob musí být náležitě zohledněny a jejich konflikty s nejlepším zájmem dítěte posuzovány případ od případu, jak Ústavní soud také konstatuje.⁹⁹ K tomuto názoru Ústavního soudu se přikláníme a dodáváme následující. Oprávněné zájmy a dotčená práva jiných osob, která vstupují do konfliktu s nejlepším zájmem dítěte, nelze v žádném případě pominout s odůvodněním, že nejlepší zájem dítěte vždy převáží. Při vyvažování mezi nejlepším zájmem dítěte, jemuž je přikládána vyšší váha, a vůči němu v konfliktu stojícími oprávněnými zájmy jiných osob je pak dle našeho soudu potřeba se v první řadě snažit nalézt rovnováhu.

V právním řádu, i vzhledem k výše uvedenému, není žádoucí jakákoli definice nejlepšího zájmu dítěte (ať pozitivní či negativní). Obsah nejlepšího zájmu dítěte musí být totiž zkoumán a posuzován *ad hoc*, tedy se zohledněním okolností konkrétního případu s přihlédnutím zejména k osobním poměrům dítěte, jeho potřebám a celkové situaci dítěte. Toto zmiňuje i Ústavní soud v několika svých dřívějších i současných nálezech, kdy výslovně odkazuje na komentář Výboru OSN pro práva dítěte a uvádí: *"Koncept nejlepšího zájmu dítěte je flexibilní a adaptabilní. Měl by být přizpůsoben a definován individuálně s ohledem na specifickou situaci, v níž se dítě či děti, jichž se věc týká, nachází, přičemž pozornost by měla být věnována jejich osobním poměrům, situaci a potřebám. Při individuálních rozhodnutích musí být nejlepší zájem dítěte hodnocen a stanoven ve světle specifických okolností konkrétního dítěte."*¹⁰² Dle našeho mínění je tedy pojem nejlepšího zájmu dítěte zcela správně neurčitým právním pojmem, který dává prostor ke zohlednění jedinečných okolností každého případu.

S pojmem nejlepší zájem dítěte pracuje nejen právo mezinárodní, unijní a judikatura ESLP, ale je pochopitelně součástí i vnitrostátní právní úpravy. V předcházejícím výkladu již byl nejlepší zájem dítěte zmíněn jako jedno z kritérií, které zákon na mnoha místech stanovuje výslovně. Český zákonodárce však pracuje „pouze“ s pojmem zájem dítěte. Slovo „nejlepší“ absentuje rovněž v českém znění ÚPD. Interpretace přednost má však znění autentické,

¹⁰¹ Např. nález Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 615/2000 ze dne 19.4.2001, nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 2344/18 ze dne 31.12.2018, nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 10/15 ze dne 19.11.2015.

¹⁰² Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30.5.2014., nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 1554/14 ze dne 30.12.2014, nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29.6.2017, nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 1192/22 ze dne 7.9.2023.

kde se uvádí pojem *the best interests of the child*. Máme za to, že tento pojem uvedený s množným číslem slova „zájem“ lépe akcentuje nutnost zkoumání a zhodnocení všech relevantních aspektů a okolností při zjišťování nejlepšího zájmu jednotlivého dítěte v konkrétním případě. ÚPD je součástí českého právního řádu (jako mezinárodní smlouva o lidských právech a základních svobodách nahlížená jako součást ústavního pořádku¹⁰³), proto nečiní odchýlné znění nějaké interpretační potíže, a užívaný pojem zájem dítěte¹⁰⁴ či zřejmý zájem dítěte¹⁰⁵ chápeme ve světle čl. 3 odst. 1 ÚPD.

Od nejlepšího zájmu dítěte je však třeba odlišovat pojem blaho dítěte. S pojmem blaho nebo spíše prospěch dítěte pracuje ÚPD na několika místech, včetně čl. 3 odst. 2. Nutno v této souvislosti upozornit, že autentické znění ÚPD pracuje s pojmem *well-being* či *welfare*,^{106,107} který byl do češtiny přeložen právě jako blaho dítěte. Takový překlad je však nepatřičný pro kontext, v jakém s tímto pojmem ÚPD pracuje. Pojem blaho v sobě zahrnuje materiální stránku prospívání, avšak autentické znění nereflektuje pouze prospívání dítěte po stránce materiální či fyzické, ale také duševní a emocionální. Proto je tedy za přesnější a výstižnější považován pojem prospěch dítěte, který podává konkrétní a úplnou představu o podmínkách „dobrého žití“.¹⁰⁸

---

¹⁰³ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25.6.2002, tzv. konkurzní nález.

¹⁰⁴ Např. ustanovení §§ 792, 867, 875 odst. 1, 888, 869, 870, 905 atd. OZ.

¹⁰⁵ Ustanovení § 793 OZ.

¹⁰⁶ Article 3, Convention on the Rights of the Child. Dostupné z [Convention on the Rights of the Child | OHCHR](https://www.unhcr.org/refugees/article/3-convention-on-the-rights-of-the-child).

¹⁰⁷ Anglicko český slovník Lingea Dostupné z: <https://slovníky.lingea.cz/anglicko-cesky/well-being>; Oxford Learner's Dictionaries. Dostupné z: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/well-being?q=well-being>.

¹⁰⁸ DUŠKOVÁ, Šárka. *Úmluva o právech dítěte: komentář*. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-683-2, s.68-69.

2 Registrované partnerství

Registrované partnerství je statusový právní vztah definovaný zákonem o registrovaném partnerství (dále jen „ZRP“) jako trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví, které vzniká způsobem stanoveným zákonem (§ 1 odst. 1 ZRP). I když platí, že do registrovaného partnerství může vstoupit každý, komu to zákon nezakazuje (§ 4 odst. 1 ZRP), zákonná definice manželství jako svazku muže a ženy a také definice samotného partnerství, vylučují, aby bylo registrované partnerství uzavřeno osobami odlišného pohlaví, a současně, aby bylo manželství uzavřeno osobami stejného pohlaví (§ 1 odst. 1 ZRP, § 655 OZ).

2.1 Ústavněprávní aspekty

Jak plyne z výše uvedeného v českém právním řádu existuje dvojkolejnost statusových svazků. Nejen to, instituty manželství a registrovaného partnerství se co do vzájemných práv a povinností manželů a partnerů značně odlišují. Rozdílnému postavení manželů a partnerů v rámci jednotlivých oblastí soukromého práva se budeme věnovat níže. Nyní se však zaměříme na posouzení rozdílného postavení manželů a partnerů z hlediska ústavního práva, konkrétně z hlediska principu rovného zacházení a zákazu diskriminace.

Zákaz diskriminace nalezneme v Listině v čl. 1 a v čl. 3, které zakotvují rovnost akcesorickou a neakcesorickou. Zásada rovnosti neakcesorické vyplývá ze samotné podstaty lidství, lidské důstojnosti, a garantuje obecnou rovnost lidí v důstojnosti a v právech (čl. 1 LZPS). Principu rovnosti akcesorické pak odpovídá zákaz nedůvodného rozlišování na základě konkrétního kritéria, přičemž tento zákaz se uplatní jen v rovině základních práv a svobod (čl. 3 odst. 1 LZPS).¹⁰⁹

Nikoli každá zákonem založená nerovnost je nutně protiústavní. Existují-li ústavně akceptovatelné, objektivní, rozumné důvody pro uplatnění nerovného zacházení, pak to neodporuje dle Ústavního soudu ústavnímu pořádku.^{110,111} Klíčovou otázkou tedy je, zda lze pro námi zkoumané nerovné zacházení s registrovanými partnery shledat legitimní důvody.

Zákon o registrovaném partnerství jako celek nikdy Ústavní soud nepřezkoumával. Napadeno bylo pouze ust. § 13 odst. 2 ZRP výslovně vylučující osobu registrovaného partnera

¹⁰⁹ WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I., CHALUPOVÁ, M., KILIAN, P., PROCHÁZKA, V., TOMKOVÁ, M., BAŇOUCH, H., BAROŠ, J., BOBEK, M., JÄGER, P., KOKEŠ, M., KYSELA, J. a kol. *Listina základních práv a svobod: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-12-4]. ASPI_ID KO2_1993CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹¹⁰ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 1609/08 ze dne 30.4.2009.

¹¹¹ BAŇOUCH, H., BAROŠ, J., BOBEK, M., JÄGER, P., KOKEŠ, M., KYSELA, J., LANGÁŠEK, T., MOLEK, P., POSPÍŠIL, I., ŠIMÁČKOVÁ, K., ŠIMÍČEK, V., WAGNEROVÁ, E., WINTR, J. *Listina základních práv a svobod: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-11-5]. ASPI_ID KO2_1993CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

jako potenciálního individuálního osvojitele. Ústavní soud shledal toto ustanovení protiústavním právě pro rozpor se zákazem diskriminace zakotveným v čl. 1 a čl. 3 odst. 1 LZPS a také pro rozpor s právem na soukromý život garantovaným v čl. 10 odst. 2 LZPS, a nálezem sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14.6.2016 napadené ustanovení zrušil.

Ač Ústavní soud návrhu na zrušení dotčeného ustanovení vyhověl, v odůvodnění nálezu jednoznačně podpořil koncepci tzv. tradiční rodiny. Konstatoval, že manželství je schopno *a priori* nejlépe zajistit dosažení účelu osvojení, kterým je nejlepší zájem dítěte.

S tímto názorem však nelze souhlasit, neboť, jak je již uvedeno výše a jak uvedl i sám Ústavní soud v jiných svých rozhodnutích,¹¹² nejlepší zájem dítěte je nutno posuzovat vzhledem k osobě konkrétního dítěte, a nelze jej tedy vymezit *a priori*.

Avšak zpět k otázce diskriminace registrovaných partnerů. Ústavní soud v této otázce dospěl k závěru, že dotyčné napadené ustanovení je v rozporu se základní objektivní hodnotou lidství – lidskou důstojností a „... je totiž založeno na tom, že z určitého práva (byť plynoucího nikoliv přímo z ústavního pořádku, nýbrž z práva podústavního) vylučuje určitou skupinu osob jen proto, že se rozhodly uzavřít registrované partnerství, činí z nich *de facto* jakési osoby "druhého řádu" a dává jim bezdůvodně určité stigma, které evokuje představu o jejich méněcennosti, zásadní odlišnosti od ostatních (zřejmě "normálních") a zřejmě i o neschopnosti se - oproti osobám jiným - náležitě postarat o děti.“¹¹³ Ústavní soud se zde sice nevyjadřuje k souladu právní úpravy registrovaného partnerství jako celku s ústavním pořádkem, avšak naráží na velmi podstatnou skutečnost, a to na faktické vytváření skupiny osob „druhé kategorie“ jen z důvodu uzavření registrovaného partnerství. Zatímco osoby, které nevstoupily do registrovaného partnerství či manželství, přístup k individuální adopci měly. Vystává tedy otázka, zda se uvedená slova Ústavního soudu, nevztahují také na celou právní úpravu registrovaného partnerství. Jinak řečeno, zda, pokud právní řád poskytuje co do vzájemných práv a povinností větší ochranu manželům oproti registrovaným partnerům a rovněž manželům přiznává v některých oblastech více práv než registrovaným partnerům, nevytváří tak nedůvodně z registrovaných partnerů skupinu osob „druhé kategorie“.

Ústavní soud potvrdil preferenci manželství a tzv. tradiční rodiny, když odmítl návrh na zrušení části ust. § 3020 OZ ve znění „části první, třetí a čtvrté“.¹¹⁴ Tento návrh totiž sledoval postavení právních poměrů registrovaných partnerů naroveň právním poměrům manželů.

---

¹¹² Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30.5.2014., nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 1554/14 ze dne 30.12.2014, nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29.6.2017, nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 1192/22 ze dne 7.9.2023.

¹¹³ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14.6.2016.

¹¹⁴ Usnesení Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 28/19 ze dne 15.6.2021.

Ústavní soud se v tomto případě dotkl i meritu věci odkazem na svoji předešlou judikaturu,¹¹⁵ když uvedl, že „...dospěl k závěru, že napadená právní úprava sice stanoví omezení pro nesezdané páry (registrované partnery¹¹⁶), ale toto omezení je dostatečně odůvodněno předpokladem vyšší míry stability manželských párů a zejména lepším zajištěním poměrů dítěte, dojde-li k ukončení soužití jeho rodičů, tato úprava tedy sleduje nejlepší zájem dítěte.“¹¹⁷

Ústavní soud tedy spatřuje legitimní důvod pro stanovení povinností a práv registrovaných partnerů odchylně od povinností a práv manželů ve stabilitě manželství a v zajištění nejlepšího zájmu dítěte. Proti citovanému usnesení se však někteří soudci Ústavního soudu ve svých separátních vótech vymezili, např. soudce David Uhlíř. Ten v přístupu zákonodárce k manželství vidí zákonem aprobované neoprávněné zasahování do soukromého života. Přestože v ust. čl. 3 odst. 1 LZPS není explicitně uvedena jako diskriminační kritérium sexuální orientace, je podle něj třeba ji takto chápat.¹¹⁸ K tomu dodejme, že se jedná o kritérium obdobné těm, která jsou uvedena v čl. 3 odst. 1 LZPS, a krom toho je také nutno trvat na výkladu odpovídajícimu smyslu a účelu daného ustanovení.

S uvedeným názorem soudce Uhlíře se zcela ztotožňujeme. Dle našeho názoru Ústavní soud ve své judikatuře¹¹⁹ místy až úzkostlivě lpí na preferenci manželství. Tento svůj postoj obhájí vyšší mírou stability manželských svazků, nejlepším zájmem dítěte nebo tím, že nemíní aktivně přispívat k „erozi tradiční rodiny“.¹²⁰ Nicméně, důvody, v nichž Ústavní soud spatřuje ospravedlnění odlišného zacházení, jako např. právě stabilitu manželství, považujeme zčásti za překonané, nepřesné, ba nepravdivé. Vždyť míra rozvodovosti v průběhu let zůstává poměrně vysoká – k roku 2019 44,8 % z toho bylo 59 % rozvedených manželství s nezletilými dětmi a k roku 2022 57,8 % rozvedených manželství s nezletilými dětmi.¹²¹ Nutno však dodat, že Ústavní soud zároveň konstatuje, že ač je ochrana tradiční rodiny silným legitimním zájmem, není vždy důvodem ospravedlňujícím odlišné zacházení s registrovanými partnery na rozdíl od manželů.¹²²

¹¹⁵ Konkrétně náleží Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 10/15 ze dne 19.11.2015.

¹¹⁶ Ústavní soud odkázal na své předcházející rozhodnutí týkající se nesezdaných párů, avšak posuzovaná věc se týkala registrovaných partnerů.

¹¹⁷ Usnesení Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 28/19 ze dne 15.6.2021.

¹¹⁸ Usnesení Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 28/19 ze dne 15.6.2021. Odlišné stanovisko soudce Davida Uhlíře.

¹¹⁹ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 10/15 ze dne 19.11.2015, náleží Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14.6.2016, bod 37, náleží Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 6/20 ze dne 15.12.2020, popř. Usnesení Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 28/19 ze dne 15.6.2021.

¹²⁰ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14.6.2016, bod 37.

¹²¹ Vývoj obyvatelstva České republiky, Rozvodovost. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2019>, <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2022>.

¹²² Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29.6.2017, náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14.6.2016.

Dle našeho názoru Ústavní soud správně uznal ust. § 13 odst. 2 ZRP diskriminačním a v rozporu s právem na soukromý život.¹¹³ Avšak druhým uvedeným rozhodnutím¹¹⁴ se vyhnul posuzování této kruciólní otázky odmítnutím návrhu, což bylo kritizováno i ze strany tří disentujících soudců. V této věci šlo o posouzení ústavnosti ust. § 3020 OZ. Jeho případným zrušením Ústavním soudem by došlo ke zrovnoprávnění postavení registrovaných partnerů a manželů. Pak by ovšem bylo nutno buď zrušit zákon o registrovaném partnerství, nebo umožnit vstup do registrovaného partnerství také osobám odlišného pohlaví, aby byla zachována rovnost v přístupu k oběma těmto institutům bez ohledu na sexuální orientaci dotčených osob.

V nedávné době byl Poslaneckou sněmovnou zamítnut již výše zmiňovaný návrh zákona¹²³, který se snažil dosáhnout odstranění diskriminační právní úpravy. Tento návrh se vydával cestou redefinice manželství, což považujeme za velmi vhodnou změnu právní úpravy, jelikož cesta ponechání institutu registrovaného partnerství a zakotvení stejných práv a povinností jako v případě manželství by vedla k tomu, že by se i přes stejný obsah pouze s rozdílným názvem stále nejednalo o totéž.

2.2 Platná právní úprava

Institut registrovaného partnerství je upraven především zákonem o registrovaném partnerství a některými ustanoveními občanského zákoníku.¹²⁴ Reflektován je pochopitelně i některými dalšími právními předpisy jako např. zákoníkem práce, z procesních předpisů zákonem o zvláštních řízeních soudních a občanským soudním řádem, z veřejnoprávních předpisů pak také zákonem o státní sociální podpoře, zákonem o matrikách, jménu a příjmení a dalšími.

2.2.1 Stručný vývoj právní úpravy

První pokusy o zakotvení institutu registrovaného partnerství do českého právního řádu zaznamenáváme již v 90. letech minulého století. Vůbec první návrh zákona, který by v případě jeho přijetí zakotvil institut registrovaného partnerství, byl Poslanecké sněmovně předložen r. 1997. Tento návrh předpokládal uzavření registrovaného partnerství smlouvou ve formě notářského zápisu. Další návrh zákona o registrovaném partnerství byl projednáván v Poslanecké sněmovně v r. 1999. Stejně jako první návrh z r. 1997 i tento z r. 1999 stanovoval obdobné právní účinky registrovaného partnerství jako má manželství, avšak s výjimkou právního postavení vůči dětem. Poněkud podrobnější, resp. kvalitnější, byl již návrh zákona z r. 2001,

---

¹²³ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 241/0. Dostupné z [Sněmovní tisk 241/0 \(psp.cz\)](https://www.psp.cz/smlouvy/snemovni-tisk-241-0).

¹²⁴ Rozhodná ustanovení budou uvedena dále v textu.

který počítal se zavedením společného jmění či práva k užívání bytu. Konkrétně pak stanovoval právní vztahy k dětem. Tento vládní návrh byl však zamítnut již v prvním čtení. Následovaly návrhy z let 2003 a 2004, které se od sebe příliš nelišily. Další návrh zákona z r. 2005 prošel oběma komorami Parlamentu ČR, avšak byl tehdejším prezidentem Václavem Klausem vetován.^{125,126} Prezident totiž právní úpravu považoval za nadbytečnou regulaci mezilidských vztahů, nabourání tradičního pojetí rodiny postaveného na preferenci manželství a zavedení institutu, kterým jisté skupiny prosazují své nároky, využívající k tomu stát. Přesto Poslanecká sněmovna prezidentovo veto přehlasovala, a zákon byl tedy přijat.¹²⁷

Ačkoli původní návrhy počítaly s tím, že institut registrovaného partnerství se stane součástí občanského zákoníku, následným politickým rozhodnutím bylo stanoveno, že právní úprava registrovaného partnerství bude z návrhu občanského zákoníku odstraněna.¹²⁸ Dle našeho mínění by však právě úprava v jediném kodexu byla ucelená, více systematická a rovněž by z hlediska symbolického zařadila úpravu registrovaného partnerství do soukromoprávního kodexu vedle právní úpravy manželství. Právní úprava registrovaného partnerství tak z důvodu politické vůle zůstala vyčleněna ve zvláštním zákoně a ani poněkud strohý název „registrované partnerství“ se bohužel nezměnil, jak bylo zamýšleno v návrhu občanského zákoníku.¹²⁹

2.2.2 Zákon o registrovaném partnerství a rozhodná ustanovení občanského zákoníku

Těžištěm právní úpravy registrovaného partnerství je zákon o registrovaném partnerství. Tento zákon prošel několika nevýznamnými novelizacemi v souvislosti se změnou jiných právních předpisů. K jeho změně však došlo, jak již bylo uvedeno výše, rovněž v důsledku zrušení ust. § 13 odst. 2 ZRP Ústavním soudem.

Další významnou právní úpravou reflektující registrované partnerství je občanský zákoník. Nejvýznamnější z jeho ustanovení, která jsou relevantní pro registrované partnerství, je zmiňované přechodné ust. § 3020 OZ, které vylučuje aplikaci práv a povinností manželů zakotvených v hlavě druhé na registrované partnery.¹³⁰ To však platí s výjimkou

¹²⁵ SEIDL, Jan a kol. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-585-6, s. 429-459.

¹²⁶ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Beckova edice právní instituty. V Praze: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-578-7, s. 176-177.

¹²⁷ MACH, Petr. *Registrace partnerství: pokrok, nebo nezodpovědné riziko?* Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006. ISBN 80-86547-51-5, s. 11-15.

¹²⁸ SEIDL, Jan a kol. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-585-6, s. 459.

¹²⁹ Návrh občanského zákoníku, verze 03.06.2007, včetně důvodové zprávy. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ_s_DZ_verze_2007.06.03.pdf.

¹³⁰ DVOŘÁK, Jan, Jirí ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 175.

ust. § 751 a násl. OZ o domácím násilí. Jednak vzhledem k ust. § 3021 OZ, jednak proto, že partner je považován za osobou blízkou, na niž se ustanovení o domácím násilí rovněž vztahují.

Naopak obecná část OZ, část třetí OZ upravující absolutní majetková práva a část čtvrtá OZ regulující relativní majetková práva se na registrované partnery vztahují stejně jako na manžely. Tedy i princip zvláštní zákonné ochrany platí pro manželství stejně jako pro registrované partnerství (§ 3 odst. 2 písm. b) OZ). Registrovaný partner je pak navíc explicitně stejně jako manžel uveden např. jako osoba blízká (§ 22 OZ), jako osoba, na niž přechází *ex lege* nájem bytu či domu za podmínek ust. § 2279 OZ nebo jako osoba podílející se na výchově dítěte (§ 885 OZ). Dále registrovaného partnera OZ explicitně zmiňuje v právní úpravě zastoupení členem domácnosti (§ 49 OZ). Registrované partnerství je rovněž reflektováno v úpravě OZ týkající se prohlášení partnera za mrtvého (§ 71 odst. 2, § 76 odst. 1 OZ) a změny pohlaví (§ 27 odst. 2 OZ), v jejichž důsledku partnerství jakožto statusový poměr zaniká.¹³¹

2.3 Komparace institutu registrovaného partnerství s institutem manželství

2.3.1 Vznik, podmínky uzavření, neexistence, neplatnost a zánik registrovaného partnerství

Způsob vzniku registrovaného partnerství je obdobný způsobu, jakým vzniká manželství. Nezbytnou podmínkou je osobní, svobodné a souhlasné prohlášení, kterým dvě osoby stejného pohlaví projevují vůli do registrovaného partnerství vstoupit (§ 2 odst. 1 ZRP). Na rozdíl od snoubenců tak činí pouze před matrikářem. Tento akt postrádá požadavek na obřadnost, veřejnost, slavnostnost i přítomnost svědků (§ 656 odst. 2 OZ *a contrario*).¹³² Svoji formou jde tedy spíše o akt administrativního charakteru. Zákon se také omezuje jen na prohlášení o neexistenci překážek vstupu do partnerství (§ 3 odst. 2 ZRP). Oproti tomu na prohlášení snoubenců před učiněním sňatečného projevu vůle jsou kladeny přísnější požadavky – OZ krom prohlášení o neexistenci překážek vstupu do manželství vyžaduje rovněž prohlášení snoubenců, že navzájem znají svůj zdravotní stav, a prohlášení, že uvážili uspořádání budoucích majetkových poměrů, bydlení i hmotného zajištění (§ 665 OZ). V souvislosti s uzavřením registrovaného partnerství pak není možné učinit prohlášení o změně příjmení. K té může dojít

¹³¹ PETROV J., Výtisk, Michal, Beran, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání* (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4za&groupIndex=17&rowIndex=0&refSource=search>.

¹³² HOLUB, Miloš. Registrované partnerství? Ani ryba, ani rak. *Právní rozhledy*. 2006, 2006(9), s. 313.

pouze na základě žádosti, o níž ve správním řízení rozhoduje matriční úřad (§ 72 a násl. zákona o matrikách, jménu a příjmení¹³³, dále jen „MatrZ“).¹³⁴

Podmínky pro uzavření registrovaného partnerství jsou opět obdobné jako u manželství (§§ 2–4 ZRP). Stejně jako pro uzavření manželství platí, že registrované partnerství nemohou uzavřít osoby navzájem příbuzné v linii přímé, sourozenci, osoby v trvajícím manželském svazku či registrovaném partnerství a osoby, jejichž svéprávnost byla ve sňatečné oblasti omezena. Avšak oproti manželství je navíc stanoveno, že alespoň jedna z osob hodlajících registrované partnerství uzavřít, musí mít českou státní příslušnost (§ 4 odst. 2 ZRP). Tato podmínka byla také diskutována z hlediska jejího souladu s Listinou.¹³⁵ Důvodová k ZRP ji odůvodňuje potenciálními problémy v uznávání rozhodnutí a veřejných listin, a to především těmi cizími státy, které tento právní institut neupravují.¹³⁶ Je však otázkou, proč zákonodárce neformuloval tuto podmínku vhodněji, jelikož i při aplikaci platné právní úpravy lze narazit na problém v uznávání registrovaného partnerství vzhledem k jednomu z partnerů, který je cizincem.¹³⁷ Důvod zakotvení podmínky státního občanství alespoň u jednoho z partnerů lze však spatřovat také ve snaze zákonodárce zabránit jakési „turistice“ pouze za účelem uzavření registrovaného partnerství. Dále je zakotvena podmínka dosažení věku osmnácti let, která platí bezvýjimečně (§ 4 odst. 4 písm. a) ZRP). Do registrovaného partnerství tedy nemohou vstupovat osoby, kterým byla před dosažením zletilosti rozhodnutím soudu přiznána plná svéprávnost (§ 37 OZ). Odůvodnění podmínky pevné věkové hranice důvodová zpráva nepodává.¹³⁸

Neexistence a neplatnost registrovaného partnerství je upravena v ust. §§ 5–7 ZRP. V případě manželství OZ používá namísto termínu neexistence pojmem zdánlivost. Zdánlivé je to manželství, u něhož nebyly v projevu vůle, obřadu či v souvislosti s ním splněny ty náležitosti, na nichž je nutno bezvýhradně trvat (§ 677 OZ).

ZRP používá výraz neexistence a mluví proto o důvodech neexistence partnerství. Důvodem neexistence partnerství stanovuje především podstatnou vadu prohlášení o vstupu do registrovaného partnerství (§ 5 ZRP). Termín „podstatná vada“ je ale poněkud vágní, jelikož

---

¹³³ Zákon č. 85/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, účinný od 1.7.2001, dále jen („MatrZ“).

¹³⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 133.

¹³⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milada. Zákon o registrovaném partnerství. *Bulletin advokacie*. 2007, 2007(2), 19.

¹³⁶ MACH, Petr. *Registrace partnerství: pokrok, nebo nezodpovědné riziko?* Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006. ISBN 80-86547-51-5, s. 81.

¹³⁷ HOLUB, Miloš. Registrované partnerství? Ani ryba, ani rak. *Právní rozhledy*. 2006, 2006(9), s. 313.

¹³⁸ MACH, Petr. *Registrace partnerství: pokrok, nebo nezodpovědné riziko?* Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006. ISBN 80-86547-51-5, s. 81.

není právní teorií ani zákonem vysvětlen. Zákon sice vypočítává případné podstatné vady, avšak pouze demonstrativně.¹³⁹ Dalším důvodem neexistence partnerství je nepravdivost údajů úmyslně uvedených v dokladech k prohlášení o vstupu do registrovaného partnerství a řazena je sem i prve zmíněná podmínka státního občanství (§ 5 ZRP). Avšak v této souvislosti musíme podotknout, že poněkud nekoncepčně je zároveň stanoveno, že brání-li vstupu do partnerství zákonný zákaz, kterým je i zákonná podmínka státního občanství alespoň jedné z osob hodlajících uzavřít partnerství, je takové partnerství neplatné. Právním následkem prohlášení neplatnosti registrovaného partnerství soudem je jeho neexistence s účinky *ex tunc*, tedy se takové partnerství považuje za neuzavřené (§ 6 ZRP). Obdobně je tomu u manželství (§§ 680, 681 OZ).

Právní úprava zániku partnerství (§§ 14–17 ZRP) je obdobná jako právní úprava zániku manželství zakotvená v původním návrhu OZ, jehož součástí byla i úprava registrovaného partnerství. K zániku registrovaného partnerství dochází smrtí jednoho z partnerů, prohlášením jednoho z partnerů za mrtvého nebo rozhodnutím soudu o zrušení partnerství (§ 14 ZRP). Soud na návrh partnera partnerství zruší, bude-li v řízení prokázáno, že partnerský vztah již fakticky zanikl (§ 16 ZRP). Neprokazují se však příčiny jeho zániku, jako se v případě rozvodu manželství zásadně zjišťují příčiny rozvratu manželství (§ 756 OZ), s výjimkou rozvodu dle § 757 OZ. V této souvislosti hovoří Holub o podmínce jakéhosi kvazirozvratu partnerství.¹⁴⁰ I v případě registrovaného partnerství zákonodárce umožnil jakousi dobu rozvodu dle § 757 OZ. Jestliže se druhý partner k návrhu na zrušení partnerství připojí, skutečnost trvání partnerského vztahu soud nezjišťuje. Vzhledem k odlišnostem ve vzájemných právech a povinnostech na rozdíl od manželů nedochází v případě partnerů k vypořádání vzájemných majetkových poměrů. Neplatí zde analogicky ani podmínka doby trvání svazku a doby, kdy spolu partneri nežijí (§ 757 OZ, § 17 ZRP).

2.3.2 Práva a povinnosti registrovaných partnerů

Zákonodárce přistoupil k odchylné úpravě práv a povinností registrovaných partnerů na rozdíl od manželů, a to nejen v rovině rodinně-právní, ale také v rovině majetkoprávní.

Registrovaní partneri mají vůči sobě navzájem stejné povinnosti a stejná práva. Zákon však oproti manželství stanovuje pouze minimální výčet vzájemných práv a povinností partnerů (§ 8 a násl. ZRP).

¹³⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milada. Zákon o registrovaném partnerství. *Bulletin advokacie*. 2007, 2007(2), 20-21.

¹⁴⁰ HOLUB, Miloš. Registrované partnerství? Ani ryba, ani rak. *Právní rozhledy*. 2006, 2006(9), s. 313.

Stejně jako v případě manželství je výchozí zásadou společné rozhodování o záležitostech partnerského soužití. V případě neshody rozhodne na návrh některého z partnerů soud (§ 8 ZRP). Co se týče běžných záležitostí, mohou se registrovaní partneři vzájemně zastupovat, zejména přijímat jménem druhého běžná plnění. Rovněž může v rámci obstarávání těchto záležitostí každý z partnerů samostatně právně jednat. Z takového právního jednání jsou pak oba partneři oprávněni a zavázáni solidárně, tedy společně a nerozdílně. To platí i v případě, že partnerství bylo posléze prohlášeno za neplatné nebo zaniklo. Naopak, jestliže osobě, vůči níž partner jednal, byla známa skutečnost, že účinky daného právního jednání druhý partner vůči své osobě vyloučil, pak právní jednání zavazuje pouze partnera jednajícího (§ 9 ZRP).

Oproti manželství zákonodárce výslovně nestanovil povinnosti partnerů jako např. povinnost vzájemné úcty, věrnosti, podpory, respektu, společného soužití (§ 687 odst. 2 OZ), ani povinnost sdělovat si informace týkající se příjmů, stavu svého jmění a stávajících i zamýšlených pracovních, studijních či jiných činností (§ 688 OZ).

Významnou povinností zakotvenou v ZRP výslovně, je povinnost vyživovací (§§ 10–12 ZRP). Vzájemná vyživovací povinnost partnerů je koncipována obdobně jako v případě manželů. Registrovaní partneři mají vůči sobě vzájemnou vyživovací povinnost v tom rozsahu, který zajistí oběma partnerům zásadně stejnou hmotnou a kulturní životní úroveň (§ 10 ZRP). Pokud jeden z partnerů tuto povinnost dobrovolně neplní, určí na návrh druhého partnera výši výživného soud. Tak jako v případě manželství, platí i zde určitá kritéria pro stanovení výše výživného. Soud zohledňuje odůvodněné potřeby oprávněného a majetkové poměry povinného partnera, kdy zkoumá zejména to, zda se povinný partner nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či jiného majetkového prospěchu či nepodstupuje nepřiměřená rizika. Je tedy povinen brát v úvahu tzv. potencialitu příjmu. Korektivem výše výživného je pak podmínka souladu s dobrými mravy (§ 2 odst. 3 OZ, § 12 odst. 2 ZRP). Ve vztahu k jiným vyživovacím povinnostem platí, že vzájemná vyživovací povinnost mezi partnery předchází vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům.¹⁴¹

Zvláště je upravena i vyživovací povinnost po zrušení registrovaného partnerství (§ 11 ZRP). Výživné je v tomto případě poskytováno pouze v přiměřeném rozsahu, pokud partner postrádá schopnost samostatně se živit (oproti manželství není stanovena podmínka, že tato neschopnost má původ v partnerství). Partner je nejprve povinen druhého partnera o poskytnutí výživného požádat, jestliže ten nevyhoví, může se partner svého práva domáhat

---

¹⁴¹ DVOŘÁK, Jan, Jirí ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 173 až 175.

soudní cestou.¹⁴² Přestože je registrované partnerství koncipováno jako, co do vzájemných práv a povinností, volnější svazek, i v tomto případě zákon upravuje tzv. sankční výživné v rozsahu stejném jako v případě existujícího partnerství. Tzv. sankční výživné je poskytováno bývalému partnerovi, jestliže mu byla zrušením partnerství způsobena závažná újma, a to nejvýše do tří let od tohoto zrušení, avšak za podmínky, že se na trvalém rozvratu partnerství nepodílel. Jelikož však trvalý rozvrat partnerství není důvodem pro zrušení partnerství, bude toto oprávněný obtížně dokazovat. Zároveň s ohledem na právní postavení povinného nelze rozvrat partnerství ztotožnit s faktickou neexistencí partnerského vztahu jako důvodu zrušení registrovaného partnerství. Holub se tedy domnívá, že ust. § 11 odst. 2 ZRP o tzv. sankčním výživném je fakticky neaplikovatelné.¹⁴³

Bývalý partneři se mohou také dohodnout písemnou smlouvou na vypořádání vyživovací povinnosti formou tzv. odbytného, tedy jednorázového vyplacení dohodnuté částky. Zánik práva na výživné mezi partnery je spojen se zánikem partnerství. Právo na výživné mezi bývalými partnery pak zaniká smrtí nebo prohlášením povinného bývalého partnera za mrtvého, uzavřením manželství či registrovaného partnerství oprávněným nebo také dnem vyplacení tzv. odbytného (§ 11 odst. 4, odst. 5 ZRP).

Zákon sice partnerům poskytuje ochranu prostřednictvím vzájemné vyživovací povinnosti, ale nechrání je již v otázce bydlení, tak jak to činí u manželů – existence manželství je právním důvodem vzniku práva bydlení svědčícího druhému manželovi (§ 744 OZ) či důvodem vzniku společného nájemního práva (§ 745 OZ). Smluvní úprava práva bydlení však mezi partnery vyloučena není. Jistá ochrana je však v otázce bydlení poskytována v podobě přechodu nájmu bytu na pozůstalého partnera, který nemá vlastní byt, a to z titulu člena rodinné domácnosti zemřelého partnera – nájemce bytu (§ 2279 OZ). To nemůže být vyloučeno ani nesouhlasem pronajímatele, k přechodu nájmu totiž dochází ze zákona.¹⁴⁴

Oproti původnímu návrhu občanského zákoníku nebyl do ZRP zakotven vznik žádného majetkového společenství, které by bylo obdobou společného jmění manželů.¹⁴⁵ V praxi tedy budou partneři, stejně jako osoby nesezdané, nabývat majetek nejčastěji do svého výlučného vlastnictví, popř. do rovnodílného podílového spoluvlastnictví, není-li ujednána nebo zákonem stanovena jiná velikost podílů (§ 1122 odst. 3 OZ). Vznik společného jmění mezi partnery

---

¹⁴² KOVÁŘOVÁ, Daniela. Vyživovací povinnost po rekonstrukci. Praha: Leges, 2014. ISBN 8075020235, str. 81 až 83.

¹⁴³ HOLUB, Miloš. Registrované partnerství? Ani ryba, ani rak. *Právní rozhledy*. 2006, 2006(9), s. 313.

¹⁴⁴ DVOŘÁK, Jan, Jirí ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 175-176.

¹⁴⁵ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Beckova edice právní instituty. V Praze: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-578-7, s. 181-182.

však zákonem není vyloučen. Společenství jmění mezi sebou mohou partneři založit smlouvu, popř. může k jeho vzniku dojít na základě jiné právní skutečnosti (§ 1236 OZ). Zákon explicitně hovoří nejen o manželech, ale také o osobách spojených v rodinné společenství, kam lze nepochybně registrované partnery také řadit.¹⁴⁶

Dále na rozdíl od manželství nejsou upraveny ani otázky společné rodinné domácnosti, uspokojování potřeb a obstarávání záležitostí rodiny nebo rodinný závod (§§ 690–707 OZ). Právní úprava majetkových práv a povinností registrovaných partnerů je tak velmi kusá.

Právní poměry registrovaných partnerů k nezletilým ne plně svéprávným dětem jsou v ZRP upraveny pouze ust. § 13 ZRP. Toto ustanovení explicitně uvádí, že pouhá skutečnost, že rodič žije v registrovaném partnerství nebrání výkonu jeho rodičovské zodpovědnosti,¹⁴⁷ ani tomu, aby bylo dítě svěřeno do jeho výlučné péče. Pokud tato situace nastane, pak je dokonce stanoveno, že pokud oba partneři žijí ve společné domácnosti, podílí se a vůči dítěti vykonává povinnosti týkající se vývoje a výchovy dítěte také druhý partner, který není jeho rodičem.

Holub je toho názoru, že zvláště ust. § 13 odst. 1 ZRP zejména věty druhé¹⁴⁸ je nadbytečné, jelikož pouze parafrázuje obsah rodičovské odpovědnosti.¹⁴⁹ My máme však za to, že dikce tohoto ustanovení svědčí spíše o předsudcích a nedůvěře zákonodárce ve schopnost homosexuálního rodiče řádně zabezpečit výchovu a vývoj dítěte a dostát tak svým rodičovským povinnostem. K uvedenému ustanovení dále podotýkáme, že právní úprava rodičovské odpovědnosti neklade jako překážku jejího výkonu skutečnost, že rodič uzavřel registrované partnerství. Pokud by tak činila, byla by takováto úprava jednoznačně diskriminační a v mnohých případech jistě v rozporu se zájmem dítěte. Obdobně jako tomu bylo v případě Ústavním soudem zrušeného ust. § 13 odst. 2 ZRP, které zakazovalo registrovaným partnerům individuální adopci dítěte. V současnosti je tak registrovaným partnerům umožněno stát se rodiči cestou individuálního osvojení. Osvojení společné jim však nadále zůstává zapovězeno. ESLP ve své judikatuře sice konstatoval, že neexistuje základní právo na osvojení a je tudíž na státech, jak tuto otázku upraví. Nicméně jeho judikatura v souvislosti s právem homosexuálních osob na rodinný život vedla v mnoha státech k přehodnocení právní úpravy. Dnes tak již řada

¹⁴⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 136, 144.

¹⁴⁷ ZRP používá původní pojem rodičovská zodpovědnost, s nímž pracoval zákon o rodině z r. 1963 ve znění účinném od 30.8.1998, kdy byl tento pojem do právního řádu zaveden. Současná právní úprava pracuje s obsahově totožným pojmem rodičovská odpovědnost.

¹⁴⁸ § 13 odst. 1 věta druhá ZRP: „Partner, který je rodičem, je povinen zajistit vývoj dítěte a důsledně chránit jeho zájmy při použití přiměřených výchovných prostředků, tak aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a ohroženo jeho zdraví a tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.“

¹⁴⁹ HOLUB, Miloš. Registrované partnerství? Ani ryba, ani rak. *Právní rozhledy*. 2006, 2006(9), s. 313.

zahraničních právních úprav zakotvuje možnost osvojení dítěte bez ohledu na sexuální orientaci osvojitelů.¹⁵⁰

Ač obsah vzájemných práv a povinností registrovaných partnerů je podobný jako v případě manželů, rozsah partnerům zákonem přiznaných práv a povinností je ve srovnání s manžely velmi úzký. Až na několik výjimek je právě rozsah těchto práv srovnatelný spíše s neinstitucionalizovaným soužitím dvou osob.¹⁵¹

2.4 Právní úprava registrovaného partnerství a její vývoj v Evropě

Vývoj právní úpravy registrovaného partnerství na evropském kontinentu byl v různých státech, co do způsobu úpravy, různý a jinak rychlý. Některé státy nejprve spíše symbolicky uznaly soužití stejnopohlavních párů jako formu konkubinátu. Jiné státy zakotvily institut registrovaného partnerství ve srovnání s ostatními poměrně brzy, avšak se zavedením manželství také pro páry homosexuální orientace dlouhou dobu váhaly, a některé státy naopak zavedly registrované partnerství a zanedlouho poté přešly k právní úpravě tzv. manželství pro všechny.

Mezi prvními státy, které přijaly právní úpravu registrovaného partnerství, byly státy skandinávské. Vůbec první bylo Dánsko, které takovou právní úpravu přijalo již v r. 1989. Následovaly je další severské státy, a to Švédsko, Norsko a Island. Právní úprava těchto států se navzájem příliš nelišila (s výjimkou odchylek v úpravě osvojení dětí registrovanými partnery). Již na počátku 21. století však Dánsko, Švédsko i Norsko umožňovaly párům stejného pohlaví uzavřít manželství.¹⁵²

Následně na vývoj právní úpravy těchto států a rovněž na vývoj společenský reagovaly další státy jako Nizozemí, Španělsko či Francie.

Právě ve Francii prošla právní úprava zvláštním vývojem. V roce 1999 Francie přijala zákon o smlouvě o občanské solidaritě (*Pacte civil de solidarité*), jímž byl novelizován občanský zákoník (*Code civil France*). Jednalo se o právní vztah založený na smlouvě *sui generis*, kterou mohly uzavřít i osoby opačného pohlaví. Praxe ale byla taková, že drtivě převažovalo uzavírání této smlouvy páry heterosexuálními.¹⁵³ V důsledku uzavření smlouvy o občanské solidaritě se však status kontrahentů nikterak neměnil, nejednalo se o smlouvu statusovou. Roku 2006

¹⁵⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 136-137.

¹⁵¹ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Beckova edice právní instituty. V Praze: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-578-7, s. 172.

¹⁵² RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Beckova edice právní instituty. V Praze: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-578-7, s. 171.

¹⁵³ ŽILKOVÁ, Anna. *Registrované partnerství: situace v Evropě*. Praha, 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Katedra demografie a geodemografie, 2009-06-08, s. 46.

pak byly zakotveny stejné majetkové povinnosti a práva plynoucí z tohoto občanského paktu solidarity jako ty spojené s manželstvím. Francouzský právní řád, podobně jako např. také maďarský,¹⁵⁴ formálně připouští také konkubinát, tedy soužití osob žijících trvale ve společné domácnosti bez ohledu na jejich pohlaví. I když z tohoto soužití nevznikají osobám ze zákona práva a povinnosti, je možné takové soužití úředně stvrdit. V současné době tedy francouzská právní úprava připouští trojí formu právního uznání soužití osob bez ohledu na jejich pohlaví, a to symbolickou – stvrzením kohabitace, smluvní – uzavřením paktu občanské solidarity či uzavřením manželství, které je od r. 2013 dostupné i pro páry stejnopohlavní.¹⁵⁵

Ve státech Beneluxu reagovala právní úprava na otázku svazků stejnopohlavních párů rovněž již na konci 90. let. Nizozemí jako první stát na světě zakotvilo s účinností od r. 2001 institut manželství pro všechny páry bez ohledu na sexuální orientaci, resp. pohlaví. V současné době je tamější právní úprava velmi podobná té francouzské – všechny páry bez ohledu na pohlaví mohou formalizovat svůj svazek jako kohabitaci nebo jako registrované partnerství či jako manželství. Belgie se vydala podobnou cestou jako Francie, když nejprve uzákonila možnost tzv. zákonné kohabitace založené civilní smlouvou. Již od r. 2003 pak umožnila uzavírání manželství také stejnopohlavními páry.¹⁵⁶

Naopak ve Španělsku nikdy registrované partnerství jako takové neexistovalo. Nejprve byla soužití homosexuálních párů reflektována prostřednictvím registrů všech párů bez ohledu na pohlaví, ve své podstatě evidencí konkubinátů. Tyto registry byly vytvořeny na úrovni jednotlivých samosprávných oblastí. Následně Španělsko přistoupilo v r. 2005 k zakotvení manželství i pro osoby stejného pohlaví. Španělskou právní úpravu lze tedy hodnotit jako jednu z nejliberálnějších v Evropě.¹⁵⁷

V současnosti je v mnoha evropských státech dovoleno uzavřít manželství i osobám stejného pohlaví. Tak je tomu především v západoevropských zemích. Avšak i zde můžeme pozorovat rozdíly, pokud jde o rok přijetí takové právní úpravy. Např. Španělsko tak učinilo již v r. 2005, kdežto Rakousko v r. 2019 a Švýcarsko až v r. 2022.¹⁵⁸

---

¹⁵⁴Registrované partnerství. *Wikipedie* [online]. 2023 [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Registrovan%C3%A9_partnerstv%C3%AD.

¹⁵⁵ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Beckova edice právní instituty. V Praze: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-578-7, s. 170.

¹⁵⁶ ŽILKOVÁ, Anna. *Registrované partnerství: situace v Evropě*. Praha, 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Katedra demografie a geodemografie, 2009-06-08, s. 25.

¹⁵⁷ ŽILKOVÁ, Anna. *Registrované partnerství: situace v Evropě*. Praha, 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Katedra demografie a geodemografie, 2009-06-08, s. 53.

¹⁵⁸Registrované partnerství. *Wikipedie* [online]. 2023 [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Registrovan%C3%A9_partnerstv%C3%AD.

Jiné země, např. Itálie, Řecko, Chorvatsko nebo Maďarsko, a také Česká republika, sice uzákonily institut registrovaného partnerství do svých právních řádů, avšak uzavření manželství stejnopohlavními páry jejich právní úprava dosud nedovoluje. Přestože v některých zemích šel vývoj v této oblasti poměrně rychle kupředu (v jiných sice pomaleji, ale jistého progresu dosaženo bylo), existují v Evropě stále země, které neuznávají žádnou formou, ani symbolickou, právního uznání soužití osob stejného pohlaví. Do této skupiny se řadí např. Bělorusko či Rusko.¹⁵⁹

2.4.1 Právní úprava a její vývoj v SRN

Na rozdíl od některých výše rozebíraných právních úprav se Německo vydalo cestou zakotvení institutu partnerství pouze pro stejnopohlavní páry. Tento institut byl nazván jako zapsané partnerství (*Eingetragene Lebenspartnerschaft*) a byl přijat r. 2001 samostatným zákonem (*Lebenspartnerschaftsgesetz*, dále jen „LPartG“).¹⁶⁰ Právní úprava byla koncipována tak, že tento institut byl nezávislý na právní úpravě manželství.¹⁶¹ Předmětný zákon však upravoval práva a povinnosti partnerů, až na výjimky, obdobně jako vzájemná práva a povinnosti manželů. To dokládá také značný počet odkazovacích právních norem, které přikazují aplikaci ustanovení německého občanského zákoníku (BGB) regulujících manželství. Zákon zakotvující institut zapsaného partnerství byl také přezkoumáván Spolkovým ústavním soudem, který shledal, že podstata registrovaného partnerství je v souladu se Spolkovým ústavním zákonem.¹⁶²

Německý zákon o registrovaném partnerství (LPartG) obsahoval poměrně podrobnou úpravu vzájemných práv a povinností partnerů. Srovnáme-li německou právní úpravu práv a povinností partnerů s naší platnou právní úpravou, německá právní úprava byla mnohem obsáhlejší. Regulovala např. právo přijmout společné příjmení, dále zakotvila povinnost vzájemné péče a podpory (§§ 2,3 LPartG).

LPartG řešil také majetková práva a povinnosti partnerů. Zásadně existoval mezi partnery zákonný režim společného jmění (§§ 6–8 LPartG). Partneri si však mohli smluvně upravit majetkový režim jinak. Dále byla výslovně regulována oblast dědického práva (§ 10 LPartG).

¹⁵⁹Registrované partnerství. *Wikipedie* [online]. 2023 [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Registrovan%C3%A9_partnerstv%C3%AD.

¹⁶⁰ Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft, dostupné z: [LPartG - Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft \(gesetz-im-internet.de\)](https://www.gesetze-im-internet.de/lpartg/) (dále jen „LPartG“).

¹⁶¹ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Beckova edice právní instituty. V Praze: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-578-7, s. 171.

¹⁶² Stejnopohlavní manželství v Německu. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Stejnopohlavn%C3%AD_man%C5%BEelstv%C3%AD_v_N%C4%9Bmecku.

Zapsaný partner měl jakožto zákonný dědic svého zapsaného partnera (zůstavitele) v první zákonné dědické třídě nárok na čtvrtinu pozůstalosti, a pokud dědil s dědici druhé zákonné dědické třídy nebo prarodiči zůstavitele, pak na polovinu pozůstalosti. Partner zůstavitele měl tedy v této oblasti právní postavení obdobné jako manžel zůstavitele.

LPartG rovněž reguloval dotčenou oblast rodinného práva (§ 9 LPartG). Výslovně bylo stanoveno, že zapsaný partner se považuje za člena rodiny druhého partnera a mezi ním a pokrevními příbuznými druhého partnera vzniká příbuzenský poměr (§ 11 LPartG). Co se týká povinností a práv partnera k dítěti druhého partnera, který toto dítě měl ve výlučné péči¹⁶³, byl tento partner ve shodě s druhým partnerem, který měl dítě ve výlučné péči, oprávněn se podílet na rozhodování běžných záležitostí dítěte týkajících se jeho každodenního života. V naléhavých případech byl dokonce tento partner oprávněn podniknout nezbytné právní kroky k ochraně nejlepšího zájmu dítěte (§ 9 LPartG). Právní postavení partnera tak nebylo v tomto ohledu omezeno na povinnost a právo podílet se na osobní péči o dítě druhého partnera, jak to zakotvuje náš občanský zákoník (§ 885 OZ). Za určitých podmínek dokonce mohlo dojít také ke změně příjemní dítěte tak, aby nadále neslo společné příjmení partnerů (§ 9 odst. 5 LPartG).

Co se týká osvojení dítěte zapsanými partnery, právní úprava nejprve připouštěla pouze individuální osvojení. Následně od r. 2005 bylo partnerům umožněno osvojit dítěte druhého partnera.¹⁶⁴

Krom výše uvedeného byl regulován samozřejmě vznik a zánik zapsaného partnerství či práva a povinnosti partnerů žijících odděleně.

Německo však u právní úpravy zapsaného životního partnerství nezůstalo. Roku 2017 byl v SRN přijat zákon, jímž byl novelizován občanský zákoník BGB.¹⁶⁵ Novelizované ust. § 1353 odst. 1 BGB výslovně stanoví, že manželství mohou uzavírat osoby opačného i osoby stejného pohlaví. Institut zapsaného partnerství byl zrušen, a tudíž od 1.10.2017 již nebylo možné partnerství uzavírat (§ 1 LPartG). Osoby stejného pohlaví mohou tedy od onoho dne uzavřít pouze manželství (§ 1353 odst. 1 BGB).

V souvislosti s touto změnou právní úpravy byl novelizován také zákon o zapsaném partnerství (LPartG). Bylo stanoveno, že partneři, kteří uzavřeli partnerství před 1.10.2017, tedy před dnem účinnosti citované novely BGB zakotvující tzv. manželství pro všechny, mohou

---

¹⁶³ Pojem péče v německé právní úpravě má obdobný význam jako v české právní úpravě pojem rodičovská odpovědnost.

¹⁶⁴ Stejnopohlavní manželství v Německu. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Stejnopohlavn%C3%AD_man%C5%BEelstv%C3%AD_v_N%C4%9Bmecku.

¹⁶⁵ Änderungen an Bürgerliches Gesetzbuch (BGB). *Burzer.de* [online]. 2006 [cit. 2023-11-28]. Dostupné z: <https://www.buzer.de/gesetz/6597/1.htm>.

na základě svého prohlášení před matričním úřadem dosáhnout přeměny partnerství na manželství (§ 20a LPartG). Přeměna partnerství na manželství je ponechána na vůli partnerů, pakliže o přeměnu nepožádají, budou se nadále jejich vzájemná práva a povinnosti vyplývající z partnerství řídit ustanoveními LPartG.

V současnosti se tedy můžeme setkat s osobami stejného pohlaví, které uzavřely zapsané partnerství i s těmi, které vstoupily do manželství. Za současného stavu právní úpravy by však mělo postupem doby dojít k tomu, že svazkem dvou osob bude výhradně manželství.

3 Právní postavení dítěte a registrovaných partnerů v jednotlivých institutech náhradní rodinné péče

3.1 Pojem náhradní péče o dítě

Náhradní péče o dítě je taková péče o dítě, která je vykonávána osobami odlišnými od rodiče v rodinném prostředí nebo v zařízení poskytující péči o dítě.¹⁶⁶

Dítě má zásadně právo vyrůstat se svými rodiči a nebýt od nich odděleno (čl. 9 ÚPD). Rodiče mají povinnost i právo o dítě pečovat (§ 858 OZ). Dítě i rodiče takto mimo jiné realizují své ústavně garantované právo na rodinný život (čl. 8 EÚLP, čl. 10 odst. 2 LZPS). Právo na rodinný život není právem neomezitelným. Zásadně je stát povinen se zásahů do tohoto práva zdržet, avšak existují i případy, kdy je stát oprávněn do práva na rodinný život zasáhnout, např. zákazem styku rodiče s dítětem nebo odebráním dítěte rodičům. Také může ale dojít k tomu, že je do práva na rodinný život neoprávněně zasaženo jinou osobou, pak je stát povinen zajistit ochranu práva na rodinný život osob, do jejichž práva bylo neoprávněně zasaženo.

Přípustným zásahem do tohoto práva ze strany státu je mimo jiné i důvodné odebrání dítěte z rodiny, pakliže je v souladu s nejlepším zájmem dítěte (čl. 9 odst. 1 ÚPD). Mohou totiž nastat situace, kdy by dítě samo, jeho vývoj nebo výchova byly v případě, že dítě setrvá ve své rodině, vážně ohroženy. V těchto případech je stát povinen za účelem ochrany dítěte, a to i proti jeho vůli nebo proti vůli jeho rodičů, dítě rodičům odebrat a umístit do náhradní péče. Nutno však podotknout, že odebrání dítěte od rodičů je až nejzazším prostředkem realizace povinnosti státu ohrožené dítě chránit. Po takovém zásahu je stát v zásadě povinen za účelem sanace rodiny aktivně činit taková opatření, jejichž cílem je opětovné spojení rodiče a dítěte, např. opatření zabraňující zpřetrhání rodinných vazeb mezi rodičem a dítětem nebo opatření vedoucí k obnově rodinných vztahů.¹⁶⁷

Rozhodnutí o umístění dítěte do náhradní péče přichází v úvahu pouze v případě, že péči o dítě z nějakého důvodu nemohou zajistit rodiče. Jedná se např. o situace, kdy rodiče své dítě vážně zanedbávají, týrají či nejsou dočasně z vážných zdravotních důvodů schopni péči o dítě vykonávat. Smyslem a účelem náhradní péče o dítě je zásadně výkon povinnosti a práva péče o dítě a jeho výchovy, které jsou součástí rodičovské odpovědnosti a spočívají v péči o zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj dítěte (§ 858 OZ). Náhradní péči o dítě však nelze v žádném případě zaměňovat či pod náhradní rodinnou péči podřazovat krátkodobé svěření

¹⁶⁶ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-864-3, s. 11.

¹⁶⁷ Rozhodnutí ESLP ve věci Kutzner proti Německu ze dne 26.2.2002.

dítěte rodičem do osobní péče jiné osoby (např. prarodiče). V takovém případě rodič vykovává svoji rodičovskou odpovědnost a za takový výkon je také odpovědný.¹⁶⁸

Krom výše uvedeného je charakteristickým znakem náhradní péče o dítě také ta skutečnost, že svěřením dítěte do náhradní péče je možné pouze rozhodnutím soudu.¹⁶⁹ Soud by však měl s ohledem na minimalizaci zásahu do rodinného života rodičů, dítěte, popř. dalších osob, zvažovat, zda není možné využít nejprve některé z výchovných opatření dle ust. § 925 OZ či zda není namístě intenzivní sociální práce s rodinou. Pokud by však výchovné opatření bylo zjevně neúčelné, pak je nezbytné zajištění náhradní péče o dítě. Ať již soud zvolí jakoukoli formu náhradní péče o dítě, tato forma musí vždy sledovat nejlepší zájem dítěte.

Z rejstříku možností náhradní péče může soud svěřit dítě buď do náhradní péče individuální, tedy rodinné, nebo do péče kolektivního typu, tedy péče ústavní.

Zásadně je soud povinen nejprve zkoumat, zda není možné svěřením dítěte do náhradní péče rodinné, která je z důvodu vývoje dítěte ve stabilním rodinném prostředí prioritní. Co se týče institutů náhradní rodinné péče, zákon rozlišuje tři. Jedná se o svěřením dítěte do péče jiné osoby (institut tzv. svěřenectví), svěřením dítěte do pěstounské péče nebo do osobní péče poručníka. Všechny uvedené instituty náhradní rodinné péče budou jednotlivě rozebrány níže.

Náhradní kolektivní péče je spíše krajním řešením a v některých případech nese i sankční charakter. Náhradní kolektivní péče o dítě je vůči náhradní rodinné péči povahy subsidiární. To plyne ze systematického řazení forem náhradní rodinné péče v OZ a výslovně rovněž z ust. § 972 odst. 2 OZ.¹⁷⁰

Pro úplnost dodáváme, že osvojení mezi instituty náhradní péče o dítě neřadíme, jak to činí Trnková a jak je uvedeno také na oficiálních webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí.^{171,172} Podstata osvojení totiž tkví v tom, že osvojitel se stává právním rodičem dítěte, a tedy nikoli osobou, která dočasně a namísto rodiče o dítě pečuje.

---

¹⁶⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta; WESTPHALOVÁ, Lenka a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. Teoretik. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-179-3, s. 67.

¹⁶⁹ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-864-3, s. 11.

¹⁷⁰ DVOŘÁK, Jan, Jirí ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 162-163.

¹⁷¹ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-864-3, s. 11.

¹⁷² Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Formy náhradní rodinné péče* [online]. 2023 [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>.

3.2 Poručenství s výkonem osobní péče o dítě

3.2.1 Platná právní úprava, její smysl a účel

Právní úprava poručenství je zařazena v části druhé hlavě třetí OZ nazvané „Poručenství a jiné formy péče o dítě“. Poručenství a také opatrovnictví, které je v této hlavě rovněž zařazeno, jsou formami péče o dítě, nikoli však ve smyslu náhradní péče rodinné, ale ve smyslu péče o právní záležitosti dítěte.¹⁷³

Institut poručenství je určen pro případy, kdy žádný z rodičů vůči svému dítěti nemá a nevykonává rodičovskou odpovědnost (§ 928 odst. 1 OZ). A to ať už z toho důvodu, že rodiče dítěte nejsou známi či zemřeli, nebo z toho důvodu, že ani jeden právní rodič není (dočasně či dlouhodobě) právně způsobilý zajistit dítěti právní ochranu, např. proto, že byl rozhodnutím soudu zbaven rodičovské odpovědnosti nebo došlo k pozastavení výkonu jeho rodičovské odpovědnosti (§ 878 odst. 2 OZ, § 825 OZ).

Z dikce ust. § 928 odst. 2 věty první OZ, které stanoví, že poručník má zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič, se lze domnívat, že poručník je nositelem povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti, avšak není tomu tak. Citované ustanovení je totiž nutno vykládat v souvislosti s odst. 1 tohoto ustanovení. Jak je uvedeno již výše, nositeli rodičovské odpovědnosti mohou být jedině rodiče. Poručník stojí na jejich místě,¹⁷⁴ ale je mu svěřen pouze výkon rodičovské odpovědnosti. Krom toho, poručník vůči dítěti nemá povinnost vyživovací, ani povinnosti a práva statusová, osobní a osobnostní.^{175,176}

Smyslem poručenství je zajištění komplexní právní ochrany dítěte (poručence), nemohou-li tak učinit rodiče. Na rozdíl od pěstounské péče, svěřenectví nebo ústavní výchovy, účelem poručenství primárně není zajištění péče o osobu dítěte, avšak může jím být. Pak se jedná o poručenství s osobní péčí o dítě.

Poručenství s péčí o dítě je zásadně regulováno ustanoveními o poručenství. Explicitní právní úpravu poručenství s výkonem osobní péče o dítě pak najdeme v ust. §§ 939–942 OZ.

¹⁷³ ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER., D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, 856, s. 727.

¹⁷⁴ DVOŘÁK, Jan, Jirí ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné.* 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 162-163.

¹⁷⁵ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě.* Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-864-3, s. 104.

¹⁷⁶ Dodejme, že poručník sice může podat návrh na změnu jména a příjmení dítěte (§ 72 odst. 1 MatrZ), avšak činí tak z titulu zákonného zástupce dítěte. Jedná se tak v tomto případě o zastupování dítěte, nikoli o výkon statusových práv vůči dítěti. In ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER., D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023. ISBN 978-80-7676-464-4, s. 728-730.

Jsou-li dány předpoklady pro jmenování poručníka dítěti a zároveň o dítě nepečuje jiná osoba (rodič, pěstoun, osoba, jíž bylo dítě svěřeno dle § 953 a násl. OZ apod.), může soud jmenovat dítěti poručníka, kterému budou krom povinností poručníka zároveň uloženy povinnost a právo vykonávat osobní péči o dítě. Právě kvůli výkonu osobní péče o dítě je poručenství s výkonem osobní péče o dítě jedním z institutů náhradní rodinné péče. Tímto se liší poručenství s péčí o dítě od poručenství samého. Naopak od ostatních forem náhradní rodinné péče se odlišuje tím, že poručník pečující osobně o dítě zajišťuje rovněž právní ochranu dítěte. Poručenství s osobní péčí o dítě je tedy co do rozsahu dítěti poskytované ochrany nejkomplexnějším institutem náhradní péče o dítě. Z tohoto důvodu jde o velmi žádoucí řešení poměrů dítěte zejména pro dítě samotné, avšak také pro samotného poručníka pečujícího o dítě. Prizmatem dítěte se situace, kdy poručník o dítě osobně pečuje, nejvíce podobá výkonu rodičovské odpovědnosti rodičem. Poručník pečující o dítě tak dítěti do jisté míry po právní i faktické stránce nahrazuje rodiče. Pro poručníka pečujícího o dítě je pak takové postavení výhodné z hlediska hmotného zabezpečení. Náleží mu totiž všechny dávky pěstounské péče obdobně jako pěstounovi (§ 939 OZ). Na rozdíl od poručníka, který o dítě osobně nepečuje, jehož funkce je toliko čestná a který za její výkon nepobírá žádnou odměnu, dávku či jiné finanční ohodnocení.

Funkce poručníka z povahy věci zaniká, pozbude-li své opodstatnění odpadnutím některého z důvodů, pro něž byl poručník jmenován. Např. osvojením, smrtí dítěte, tím, že dítě nabude plnou svéprávnost, rodič nabude rodičovskou odpovědnost či schopnost ji vykonávat. Z těchto důvodů tedy dochází *ex lege* k zániku poručenství samého (§ 935 odst. 1 OZ). Oproti tomu je nutno odlišit zánik funkce konkrétní osoby poručníka (§ 935 odst. 2 OZ). Poručník může být pro nezpůsobilost funkci vykonávat či na vlastní žádost poručenské funkce soudem zproštěn (§ 937 OZ), nebo z této funkce soudem pro porušování povinností odvolán (§ 936 OZ). Poručenství jako takové vůči dítěti však nezaniká, dočasně funkci poručníka ze zákona vykonává orgán SPOD do doby, než bude dítěti jmenován poručník jiný (§§ 930 odst. 2, 929 OZ).¹⁷⁷

Pokud se jedná o poručníka s péčí o dítě jeho funkce zaniká ze stejných důvodů. Avšak může dojít pouze k zániku povinnosti vykonávat osobní péči o dítě zejména proto, že rodič nabyt schopnost o dítě osobně pečovat. V takovém případě dochází ke změnám poměrů dítěte, o poměrech dítěte tedy bude rozhodovat soud. Pokud budou nadále dány předpoklady pro výkon poručnické funkce, bude ji poručník vykonávat, avšak již bez výkonu osobní péče o dítě.

---

¹⁷⁷ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-864-3, s. 105-106.

3.2.2 Registrovaní partneři v postavení poručníků s péčí o dítě?

Poručníkem dítěte může být jedna či dvě fyzické osoby nebo orgán SPOD. Orgán SPOD vykonává funkci veřejného poručníka *ex lege* zatímně, resp. mezitímně, do doby, než bude jmenována dítěti poručníkem fyzická osoba (§§ 929, 930 odst. 2 OZ), nebo v důsledku pozastavení rodičovské odpovědnosti rodiče dle ust. § 825 OZ, popřípadě bude orgán SPOD jmenován poručníkem dítěte také v případě, že pro výkon poručnické funkce nebude nalezena žádná vhodná fyzická osoba (§ 930 odst. 3 OZ).¹⁷⁸ Nadále se však budeme zabývat pouze situací, kdy poručnickou funkci zastává fyzická osoba.

Poručníka jmenuje do funkce soud, který se při výběru osoby poručníka musí řídit přesným zákonným postupem a kritérii (§§ 931, 932 OZ). Předně soud zkoumá, zda nějakou osobu nenaznačili rodiče. Vychází se totiž z předpokladu, že rodiče vědí nejlépe, která z osob, které znají, bude pro dítě vhodným poručníkem.¹⁷⁹ Pokud by však jmenování rodiči naznačené osoby nekolidovalo s nejlepším zájmem dítěte, soud nemůže tuto osobu do funkce poručníka jmenovat. Poručníkem ale soud nesmí jmenovat tu osobu, již rodiče výslovně vyloučili. V tomto případě je tedy vůlí rodičů soud vázán bezvýjimečně. Nebyl-li nikdo rodiči naznačen, pak poručníka soud vybírá z okruhu osob příbuzných či blízkých dítěti nebo jeho rodině. Až následně jej vybírá z okruhu všech vhodných osob.

Zákon klade na osobu poručníka tyto požadavky. Musí se jednat o osobu plně svéprávnou a zároveň osobu zaručující způsobem svého života, že je schopna tuto funkci řádně vykonávat (§ 932 odst. 1 OZ). Zásadními podmínkami pro jmenování určité osoby do funkce poručníka je jednak soulad s nejlepším zájmem dítěte jako obecným kritériem veškerého rozhodování záležitostí dítěte, a jednak to, že daná osoba tuto funkci neodmítla (§ 931 OZ). Odmítnutí poručnické funkce není podmíněno existencí určitých důvodů, jedná se o funkci ryze dobrovolnou.

Do poručnické funkce mohou být jmenovány také osoby dvě, přičemž zákon praví, že jimi budou zpravidla manželé (§ 932 odst. 2 OZ). Z dikce tohoto ustanovení vyplývá, že existence manželství není nezbytnou podmínkou. Komentářová literatura se shoduje v tom, že jiné osoby než manželé budou společnými poručníky jmenovány výjimečně, budou-li pro to dány zvláštní důvody.^{180,181,182} Dále panuje shoda v tom, že těmito osobami mohou být

¹⁷⁸ MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, 2064 s. 1781-1782.

¹⁷⁹ ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER., D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. 2. vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023. ISBN 978-80-7676-464-4, s. 737.

¹⁸⁰ ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER., D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. 2. vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023. ISBN 978-80-7676-464-4, s. 740.

a zpravidla v praxi i budou druh a družka žijící v nesezdaném soužití. Zejména, jestliže byli rodiči naznačeni, jak uvádí Frinta.¹⁸³

Avšak liší se názory na otázku, zda poručenskou funkci mohou zastávat také stejnopohlavní páry, a to bez ohledu na to, zda vstoupily do registrovaného partnerství či nikoli. Bruncko vykládá dotčené ustanovení restriktivně. Tyto osoby se dle jeho názoru společnými poručníky stát nemohou. Svůj názor Bruncko odůvodňuje tím, že, jelikož jde o výjimku z pravidla, je nezbytné přistoupit právě ke zužujícímu výkladu. Dále argumentuje rovněž tím, že zákonodárce možnost jmenovat registrované partnery do funkce společných poručníků výslovně nezakotvil.¹⁸⁴ S takto odůvodněným restriktivním výkladem nemůžeme souhlasit. Zákonodárce dle našeho názoru zvolil dikci předmětného ustanovení záměrně, právě proto, že chtěl takovou výjimku připustit. Pokud by však byl restriktivní výklad dle Bruncka aplikován, jednalo by se dle našeho soudu o popření vůle zákonodárce a rovněž o diskriminaci osob vhodných stát se společnými poručníky na základě jejich sexuální orientace. Nelze totiž *a priori* tvrdit, že způsob vedení rodinného života, tedy soužití s osobou stejného pohlaví, sám o sobě znamená, že takové osoby nejsou schopny řádně plnit povinnosti vyplývající z poručenské funkce. S argumentem diskriminace Brunckovi výslovně oponuje také Westphalová, která dodává, že rozhodujícím kritériem výběru vhodných poručníků je vždy zájem dítěte.¹⁸⁵ S tímto názorem se ztotožňujeme. Máme dokonce za to, že vyloučení stejnopohlavních párů či registrovaných partnerů (pro zjednodušení textu budeme dále hovořit již jen o registrovaných partnerech) z okruhu potenciálních společných poručníků by v jistých situacích mohlo znamenat až rozpor s nejlepším zájmem dítěte. Např. v situaci, kdy dítě žádné jiné osoby blízké nemá, tito registrovaní partneři o dítě již pečovali, dítě je dobře zná a chová k nim důvěru. Může se rovněž stát, že tyto osoby budou jako vhodní poručníci naznačeni rodiči a pokud budou splňovat podmínky kladené na osobu poručníka, poručenskou funkci neodmítnou a nebude to v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, soud by je měl dle našeho názoru do funkce jmenovat.

Na tomto místě však vyvstává otázka, zda mohou být registrovaní partneři jmenováni do funkce společných poručníků pečujících o dítě. Zákon výslovně tuto možnost nevylučuje,

---

¹⁸¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1250, s. 1080-1083.

¹⁸² MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, 2064 s. 1782-1783.

¹⁸³ FRINTA, O. In. ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER, D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. 2. vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023. ISBN 978-80-7676-464-4, s. 740.

¹⁸⁴ BRUNCKO, S. In. MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, 2064 s. 1783.

¹⁸⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1250, s. 1080-1083.

avšak z ust. § 939 OZ plyne, že poručník o dítě pečuje tak, jako by mu bylo svěřeno trvale do péče. Jelikož se jedná o jednu z forem náhradní rodinné péče, nutno vzít v potaz rovněž právní úpravu ostatních forem, zejména pěstounství. Společnými pěstouny mohou být totiž pouze manželé (§ 964 OZ). Lze se tedy domnívat, že poručenství s osobní péčí o dítě je vzhledem k uvedenému analogickému výkladu registrovaným partnerům (ale také stejnopohlavním i heterosexuálním nesezdaným párům) zapovězeno. Rovněž ust. § 940 OZ dle důvodové zprávy reflektuje situace, na které dříve dopadalo ustanovení o spoluporučenství manželů.¹⁸⁶ Na druhou stranu je však nutno podotknout, že zákonodárce je v tomto poněkud nekonzistentního ražení, jelikož dotčené ust. § 940 OZ stanoví pro případ, že o dítě pečuje poručník spolu se svým manželem, obdobné použití ustanovení o poměru rodiče a jeho manžela k dítěti, tedy mimo jiné také obdobnou aplikaci ust. § 885 OZ. Přičemž ale v tomto ustanovení zákonodárce výslovně počítá i se situací, kdy se na výchově a péči o dítě podílí mimo jiné i registrovaný partner rodiče.

Máme tedy za to, že úmyslem zákonodárce nebylo zakotvení společného poručenství s výkonem péče o dítě registrovanými partnery, avšak není vyloučeno, aby funkci poručníka osobně pečujícího o dítě pochopitelně za splnění zákonných podmínek, zastával jeden z registrovaných partnerů. To však s tím rozdílem, že dle ust. § 940 OZ *a contrario* by se druhý registrovaný partner nemohl podílet na péči o dítě. Pokud by však partner nebyl poručníkem s péčí o dítě, ale rodičem, v jehož péči se dítě nachází, pak by druhý partner byl dokonce povinen, jak zdůrazňuje Zuklínová,¹⁸⁷ podílet se na péči a výchově dítěte (§ 885 OZ).

Z výše nastíněné argumentace plyne, že dle našeho soudu neexistuje legitimní důvod k tomu, aby z okruhu osob vhodných stát se společnými poručníky, a to ani těmi společně pečujícími o dítě, byly vyloučeny pouze na základě sexuální orientace osoby stejného pohlaví trvale spolu žijící a tím spíše pak registrovaní partneři, kteří své soužití formalizovali podobně jako osoby, které uzavřely manželství. Registrovaní partneři jsou tedy v současné době nuceni řešit situaci pouze tak, že se poručníkem o dítě osobně pečujícím stane pouze jeden z nich nebo, aby předešli potenciálnímu faktickému znevýhodnění, uzavřou registrované partnerství až poté, co byl jeden z nich jmenován poručníkem s výkonem osobní péče o dítě. Ovšem stále je zde diametrální odlišnost od společného poručenství manželů, jelikož druhý partner se *de iure* na péči o dítě podílet nemůže.

---

¹⁸⁶ Srov. Důvodová zpráva k Občanskému zákoníku, ust. 940 OZ. Dostupné z: [DZ_obcansky_zakonik_2012_21052012.doc \(justice.cz\)](#)

¹⁸⁷ ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER., D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023. ISBN 978-80-7676-464-4, s. 528.

Máme za to, že zákonodárcem nastavené podmínky, možnost odvolání či zproštění poručníka funkce (včetně poručníka s péčí o dítě) dostatečně zajišťují to, že funkci poručníka, v některých případech s osobní péčí o dítě, bude vykonávat způsobilá a vhodná osoba či společně vhodné osoby, byť neuzavřely manželství. Nadto ochrana dítěte, resp. jeho nejlepší zájem, je prioritní a vše by mu mělo být podřízeno. A pakliže existují dvojice osob, které sice neuzavřely manželství, ale které jsou ochotné a schopné o dítě pečovat a jejichž péče je v nejlepším zájmu dítěte, mělo by jim to být umožněno, aby pouze z důvodu nedostatku vhodných a k péči o dítě způsobilých osob nemusely být děti umístovány do ústavní výchovy.

3.2.3 Právní postavení dítěte

Poručníka musí soud dítěti jmenovat neprodleně poté, co zjistí, že je ho třeba. Dítě má totiž právo na to, aby nebylo v žádném okamžiku svého života ponecháno bez právní ochrany, tedy bez zákonného zástupce.¹⁸⁸ Není-li zároveň nikdo, kdo by o dítě pečoval, zpravidla soud svěří, je-li to možné, dítě do péče poručníka.

Nutno poznamenat, že dítětem (poručencem) v této souvislosti rozumíme nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti. Vyplývá to z charakteru poručníkem vykonávaných povinností a práv vůči dítěti. Jak bylo uvedeno výše, jedná se o povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti, která zanikají – stejně jako poručnická funkce mimo jiné okamžikem, kdy dítě nabude plnou svéprávnost (§ 858, § 935 odst. 1 OZ).

Jak již bylo zdůrazněno výše, dítě není pouhým objektem výkonu rodičovské odpovědnosti. Je rodičům, tak i poručníkovi rovnocenným subjektem. Dítě má tedy v zásadě práva odpovídající povinnostem poručníka. Zejména právo na to, aby tuto funkci poručník řádně vykonával, tedy aby poručník dítě řádně zastupoval, aby rozhodoval v jeho běžných záležitostech (v těch nikoli běžných pouze se souhlasem soudu - § 934 odst. 1 OZ) nebo aby spravoval jeho jmění. Dítě má vůči poručníkovi také právo na řádnou péči o své zdraví, o tělesný, citový, mravní a rozumový vývoj. Vůči poručníkovi, jemuž bylo dítě svěřeno do péče, má pak dítě také právo na výkon faktické osobní péče o svoji osobu, nejen na obstarávání právních záležitostí.

Na výkon povinností poručníka dohlíží soud, jemuž je poručník povinen podávat pravidelné zprávy (§ 934 odst. 2 OZ). Přičemž pro poručníka platí při výkonu povinností a práv plynoucích z rodičovské odpovědnosti stejné zásady jako by se jednalo o výkon rodičovské odpovědnosti rodičem (§§ 875, 876 OZ). Předně musí jednat v souladu se zájmy dítěte. Jsou-li

---

¹⁸⁸ DVOŘÁK, Jan, Jirí ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 135.

společnými poručníky dvě osoby, pak jsou povinny jednat v souladu s nejlepším zájmem dítěte ve vzájemné shodě. Zároveň neméně významná jsou i v tomto případě participační práva dítěte. Dítě má právo podílet se na rozhodování záležitostí jej se dotýkajících. Poručník je povinen postupovat obdobně jako rodič, tedy, je-li to s ohledem na osobu konkrétního dítěte možné, dítěti sdělit srozumitelným a případně citlivým způsobem všechny relevantní informace, dát mu prostor k vytvoření názoru a jeho sdělení a následně názor či přání dítěte náležitě zohlednit. Participační práva má dítě i vůči soudu, má tedy rovněž právo se vyjádřit k jmenování konkrétní osoby do funkce poručníka. Soud je povinen, je-li to vzhledem k věku a vyspělosti dítěte možné, jeho názor zjišťovat a věnovat mu patřičnou pozornost (čl. 12 ÚPD, § 867 OZ). V opačném případě by soud porušil právo dítěte na spravedlivý proces. Zjištění názoru dítěte na osobu poručníka lze rovněž považovat za součást zkoumání nejlepšího zájmu dítěte. Přičemž nejlepšímu zájmu dítěte, resp. konkrétním potřebám dítěte a nastalé situaci, musí odpovídat jak forma náhradní péče, tak také jmenování konkrétní osoby poručníkem.

Práva statusová, osobní a osobnostní dítě vůči poručníkovi, ani poručníkovi osobně o dítě pečujícímu, nemá. Stejně tak dítě nemá vůči poručníkovi právo na výživné.^{189,190} Vůči poručníkovi má dítě právo pouze na řádnou správu svého jmění, jehož jsou částky výživného součástí, a na řádné hospodaření s tímto výživným.

Uvedli jsme práva dítěte vůči poručníkovi. Nabízí se tedy otázka, zda má dítě vůči poručníkovi také nějaké povinnosti. Zákonodárce v oblasti rodičovské odpovědnosti výslovně povinnosti dítěte upravil. Zejména se jedná o povinnost ohledu na důstojnost, povinnost podrobit se výchovným opatřením a povinnost podílet se na péči o domácnost, pokud dítě žije s rodičem ve společné domácnosti. Přičemž poslední jmenovaná povinnost je explicitně zakotvena také v úpravě pěstounské péče, dítě má tuto povinnost tedy i vůči pěstounovi (§ 968 OZ). S ohledem na tu skutečnost, že poručník, který zároveň o dítě pečuje, má srovnatelné právní postavení s právním postavením rodiče a co do výkonu péče o dítě jsou jeho povinnosti a práva obdobná jako povinnosti a práva pěstounova, lze tedy dovodit, že dítě má vůči takovému poručníkovi také výše uvedené povinnosti.

3.2.4 Komparace s německou právní úpravou

Německá právní úprava (§§ 1773–1808 BGB) je co do smyslu a účelu obdobná právní úpravě české, avšak odlišuje se svým rozsahem, a tím i větší podrobností. Při komparaci obou

---

¹⁸⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 305.

¹⁹⁰ Právo na výživné má dítě jen vůči svým rodičům, popř. vůči svým dalším předkům.

právních úprav nalezneme nepřekvapivě shodu v samé podstatě poručenství, která tkví již od dob římského práva v zajištění právní ochrany dítěte.

Poručník má dle německé právní úpravy povinnost i právo o dítě pečovat a spravovat jeho majetek a také svěřence zastupovat, tedy vykonávat zásadně všechny povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti (§ 1789 BGB). Péčí se přitom rozumí, s přihlédnutím k charakteru výše uvedeného členění povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti, péče o právní záležitosti dítěte. Právní zastupování dítěte poručníkem se však netýká těch záležitostí, pro něž byl dítěti jmenován opatrovník (§ 1789 odst. 1 BGB). Německá právní úprava, na rozdíl od české právní úpravy, výslovně stanovuje zásady výkonu poručenské funkce. Poručník má jednat samostatně a v nejlepším zájmu dítěte (§ 1790 odst. 1 BGB). Při výkonu poručenské funkce je poručník povinen zohlednit schopnosti a potřeby dítěte samostatně a odpovědně si obstarat své záležitosti a také je povinen přihlížet k tomu, jaký vztah má dítě k rodičům. Pokud je dítě dostatečně vyspělé, má také právo participovat na rozhodování záležitostí týkajících se péče o svou osobu a svůj majetek (§ 1790 odst. 2 BGB).

Funkce poručníka spočívá zejména v péči o osobu dítěte a správě jeho majetku. Péče o osobu dítěte zahrnuje především zajištění řádné výchovy, rozvoje a vzdělávání dítěte nebo učení místa jeho bydliště (§ 1795 BGB). To platí s výhradou každodenních záležitostí, k jejichž rozhodování je zpravidla oprávněna ta osoba, která o dítě osobně pečuje (§ 1797 BGB). Poručník a pečující osoba jsou povinni se vzájemně informovat a spolupracovat za účelem nejlepšího zájmu dítěte (§ 1792 odst. 2 BGB).¹⁹¹ Názor pečující osoby by měl poručník brát také v úvahu při rozhodování záležitostí dítěte (§ 1796 BGB). Dále je poručník povinen a oprávněn udržovat s dítětem osobní kontakt. Zpravidla by měl dítě navštěvovat jednou měsíčně v prostředí pro dítě obvyklém (§ 1790 odst. 3 BGB).

Poručník však také může přijmout svěřence do své domácnosti, aby o něj osobně pečoval a vychovával jej. V takovém případě jsou si poručník a svěřené dítě povinni vzájemnou podporou a ohleduplností (§ 1791 BGB). Německá právní úprava tedy, stejně jako česká právní úprava, zakotvuje institut poručenství s výkonem osobní péče o dítě a jeho výchovy.

Ve věcech správy majetku svěřence je pak poručník povinen jednat ve prospěch svěřence, chránit a zachovávat jeho majetek, jednat v souladu se zásadami řádného hospodaření a současně zohledňovat schopnost svěřeného dítěte v majetkových záležitostech odpovědně a samostatně jednat (§ 1798 BGB). Poručník však nesmí z majetku dítěte až na výjimky poskytovat dary

---

¹⁹¹ Citované ustanovení BGB lze vyložit rovněž tak, že poručník dítěte a pečující osoba jsou povinni vzájemně se informovat a spolupracovat ve prospěch dítěte.

(§ 1798 odst. 3 BGB). Jak v případě péče o osobu dítěte, tak správy jeho majetku, je jednání poručníka podmíněno schválením soudu (§ 1795, § 1799 BGB).

Co se týká jmenování osoby poručníka. Postup výběru osoby poručníka je obdobný jako v české právní úpravě. Na rozdíl od právní úpravy v OZ ale může být poručník dítěti jmenován ještě před jeho narozením (§ 1773 BGB). Při výběru osoby poručníka hrají významnou roli rodiče dítěte. Výslovně se stanoví, že rodiče mohou ještě před svou smrtí určit poručníkem fyzickou osobu nebo určitou osobu z výkonu poručenské funkce vyloučit (§ 1782 BGB). Pokud poručník nebyl takto určen, pak je ustanoven soudem. V Německu v těchto věcech rozhoduje specializovaný rodinný soud. Vhodnost konkrétní fyzické osoby a schopnost vykonávat poručenskou funkci posuzuje soud (§ 1778 BGB). Při výběru osoby poručníka soud zohledňuje názor dítěte, jeho rodinné a osobní vazby, náboženské vyznání a kulturní prostředí, vůli rodičů a další okolnosti týkající se života dítěte (§ 1778 BGB). Soud je při výběru poručníka také povinen zkoumat znalosti a zkušenosti osoby, její vlastnosti a schopnost spolupracovat s ostatními osobami podílejícími se na péči o dítě a výchově dítěte. V úvahu bere i osobní a majetkové poměry osoby (§ 1779 odst. 1 BGB). Má-li však být poručníkem jmenován profesionál či poručenské sdružení, zkoumá soud také jejich pracovní vytížení (§ 1780 BGB). Všechny uvedené skutečnosti musí zaručovat, že osoba jmenovaná do poručenské funkce bude tuto funkci vykonávat řádně a ve prospěch dítěte (§ 1779 odst. 1 BGB).

Výslovně jsou z výkonu poručenské funkce vyloučeny osoby nezpůsobilé k právním úkonům, nezletilé, osoby, kterým byl ustanoven opatrovník, a dále osoby, které rodiče vyloučili, nebo osoby, jež mají nějaký vztah k zařízení, v němž svěřenec žije (§ 1784 BGB). Do funkce poručníka může být jmenováno i více osob, avšak zásadně platí, že je poručníkem jmenována osoba jedna či manželé (§ 1775 BGB). Ve srovnání s českou právní úpravou a vzhledem k německé právní úpravě sňatků stejnopohlavních párů se v Německu společnými poručníky mohou stát také osoby stejného pohlaví, které vstoupily do manželství. V české právní úpravě jsou preferováni, jak již uvedeno výše, manželé. I když vzhledem k výše uvedené argumentaci je nutno připustit, že výjimečně mohou být poručníky také registrovaní partneři či partneři nesezdání. Tito však stále nemají v rámci české právní úpravy možnost vykonávat funkci společných poručníků, kteří o dítě osobně pečují.

Německá právní úprava zakotvuje povinnost osoby ujmout se poručenské funkce, pokud jí to umožňují profesní, rodinné a jiné okolnosti (§ 1785 BGB). Česká právní úprava je oproti tomu založena ryze na dobrovolném ujetí se poručnické funkce, tudíž snáze může dojít k tomu, že všechny vhodné osoby tuto funkci odmítnou. S tímto úskalím se německá právní úprava lépe vypořádává, když nestojí na principu dobrovolného výkonu poručenské funkce. A současně

za účelem řádného výkonu poručenské funkce explicitně upřednostňuje tu vhodnou osobu, která je ochotna se této funkci ujmout dobrovolně (§ 1779 odst. 2 BGB).¹⁹² Takto je tedy zajištěno, že funkce poručníka, která je funkcí v zásadě bezplatnou (§ 1808 BGB), nebude bezdůvodně odmítána a zároveň bude vykonávána osobami, které ji vykonávat chtějí a v jejichž případech je velmi pravděpodobné, že ji budou vykonávat řádně.

Zánik funkce poručníka je upraven obdobně jako v právní úpravě české. K zániku dochází např. rozhodnutím soudu o odvolání z funkce z důvodu porušení povinností, z důvodu nezpůsobilosti atd. (§ 1804 BGB) nebo pokud již netrvaly podmínky pro ustanovení poručníka dítěti (§ 1806 BGB).

3.3 Svěření dítěte do péče jiné osoby

3.3.1 Platná právní úprava, její smysl a účel

Svěření dítěte do péče jiné osoby je dalším institutem náhradní rodinné péče doktrínou rovněž nazývaným jako svěřenectví. Jedná se o institut svojí povahou subsidiární jednak vůči výkonu osobní péče o dítě rodičem, jednak vůči poručenství s výkonem osobní péče o dítě (§ 953 odst. 1 OZ). Zákon výjimečně také počítá se svěřením dítěte do péče jiné osoby v případě rozvodu rodičů, kdy nelze dítě svěřit do péče žádnému z nich (§ 907 OZ), nebo v případě, kdy o dítě již pečuje osoba dítěti příbuzná nebo jiná osoba blízká a je zde někdo, komu je možno uložit povinnost hradit výživné.¹⁹³ Svěření dítěte do péče jiné osoby má stejně jako všechny ostatní instituty náhradní rodinné péče z důvodu předcházení možným negativním důsledkům, které přináší péče o dítě v ústavu, před ústavní výchovou přednost (§ 953 odst. 2 *in fine* OZ).

Účelem svěřenectví je, pokud není možná péče rodiče nebo poručníka, zajistit vhodnou osobu, která bude o dítě osobně pečovat (§ 953 odst. 1 OZ). Přičemž takovou osobou bude v praxi zejména příbuzný dítěte či jiná osoba dítěti blízká.¹⁹⁴ Péče takovéto osoby má totiž přispívat k zachování a rozvíjení rodinných vazeb mezi rodiči a dítětem a rovněž k naplnění předpokladu, že se dítě, po nějaké době, co možná nejkratší, vrátí do své původní nukleární rodiny. I z tohoto důvodu by svěřenectví mělo být charakteristické krátkodobostí svého trvání. Mělo by se jednat o řešení pouze dočasné, pouze na takovou dobu, než budou rodiče opět

---

¹⁹² Tato osoba má přednost před ostatními osobami, které mohou poručenskou funkci zastávat, tedy před profesním poručníkem, poručnickým sdružením nebo Úřadem pro péči o mládež. Poslední dvě jmenované osoby mohou být také prozatímními poručníky, obdobně jako v české právní úpravě vykonává funkci veřejného poručníka orgán SPOD, (§ 1774 BGB, § 929 OZ).

¹⁹³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 316-317.

¹⁹⁴ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-864-3, s. 97.

schopni o dítě pečovat. Přestože se má jednat zásadně o péči krátkodobou, nenahrazuje svěřenectví péči předpěstounskou, pěstounskou ani péči preadopční (§ 953 odst. 2 OZ). Zákonodárce takto stanovil z toho důvodu, aby nedocházelo ke zneužívání svěřenectví obcházením zprostředkování pěstounské péče státem či jeho využívání jako náhražky péče, která musí předcházet osvojení. Druhou z uvedených situací předchází právní úprava umožňovala. V důsledku toho však docházelo k obcházení některých podmínek preadopční péče, proto platná právní úprava již nepřipouští, aby podmínka preadopční péče byla považována za splněnou rovněž výkonem péče o dítě v rámci institutu svěřenectví.¹⁹⁵

Zásadní a stěžejní podmínkou pro svěření dítěte do péče jiné osoby je soulad s nejlepším zájmem dítěte (§ 953 OZ). Soud tuto podmínku musí ctít při veškerém rozhodování a činnosti dítěte se týkající. Nezbytné je v této souvislosti rovněž vyjádření dítěte ohledně formy náhradní rodinné péče i ohledně konkrétní osoby, jíž má být dítě svěřeno (je-li vzhledem k věku a psychické vyspělosti dítě schopno svůj názor sdělit). Další podmínkou, bez níž nemůže být dítě svěřeno do péče jiné osoby, je ta skutečnost, že rodičům nebo jinému příbuznému může být uloženo plnění vyživovací povinnosti vůči dítěti (§ 957 OZ). Uvedené vychází právě ze skutečnosti, že svěřenectví je koncipováno jako řešení krátkodobé.¹⁹⁶ A právě s ohledem na krátkodobost této formy individuální péče stát neposkytuje pečující osobě žádné dávky. Pečující osoba tak na rozdíl od pěstouna a poručníka osobně pečujícího o dítě nemá nárok na jakoukoli odměnu, dávku či příspěvek na tuto péči. Potřeby dítěte jsou kryty výživným poskytovaným k rukám pečující osoby, která s ním hospodaří (§ 956 OZ). V některých případech dítěti náleží také příspěvek na úhradu potřeb dítěte (§§ 47f a 47g ZSPOD).

3.3.2 Registrovaný partner v postavení osoby, jíž bylo dítě svěřeno do péče?

Jak bylo již uvedeno výše, pečující osobou v praxi bývá především příbuzný dítěte nebo jiná osoba dítěti blízká. Zákon příbuzenský poměr osoby a dítěte jako jednu z podmínek svěření dítěte do péče jiné osoby nestanoví, avšak osoba dítěti blízká má před ostatními osobami, je-li to v zájmu dítěte, přednost (§ 954 odst. 2 OZ). Vychází se z předpokladu, že osobu blízkou dítě velmi dobře zná, že k ní chová důvěru a zná rovněž prostředí, v němž o něj bude pečováno. Cílem je především zachování rodinných vazeb, aby dítě nebylo zcela odtrženo od své (širší) rodiny. Osoba dítěti blízká však musí splňovat zákonné podmínky jako kterákoli jiná osoba, do jejíž péče má být dítě svěřeno na základě § 953 OZ.

¹⁹⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 316.

¹⁹⁶ ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER., D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023. ISBN 978-80-7676-464-4, s. 789.

Zákon klade na osobu, jíž má být dítě svěřeno do péče, dle § 954 OZ následující požadavky. Předně se musí jednat o osobu, jež skýtá záruky řádné péče. Zákon výslovně nestanovuje, co se rozumí „zárukami řádné péče“. Zpravidla je tento pojem doktrínou vykládán tak, že se musí jednat o osobu plně svéprávnou a bezúhonnou, která zajistí dítěti vhodné prostředí a která má předpoklady pro to být dítěti dobrým pečovatelem, popř. vychovatelem.¹⁹⁷ Osoba, jíž má být svěřeno dítě do péče, musí mít rovněž bydliště na území ČR a se svěřením dítěte do své osobní péče musí souhlasit.

Co se týče podmínky bydliště. Je zřejmé, že osoba bude o dítě pečovat ve své domácnosti, tedy tam, kde se sama trvale zdržuje. Je tedy vyloučeno, aby dítě bylo přestěhováno do ciziny. Důvodem stanovení této podmínky byla nežádoucí praxe daná předcházející právní úpravou, kdy byla péče preadopční nahrazována péčí svěřeneckou, čímž byly podmínky preadopční péče obcházeny zejména v případech mezinárodního osvojení. Plně rozumíme úmyslu zákonodárce, avšak nutno podotknout, že tato podmínka může být v některých případech značně omezující. Lze si představit situaci, kdy jediní příbuzní dítěte žijí v zahraničí, a přestože by v nejlepším zájmu dítěte bylo svěřeno dítěte do jejich péče, nemůže tak soud učinit. Bruncko zákonnou podmínku bydliště pečující osoby na území ČR odůvodňuje tím, že úmyslem zákonodárce je předcházet obchodování s dětmi a že dotčené zákonné ustanovení je dostatečně jasné, tudíž se od této podmínky nelze odchýlit.¹⁹⁸ Opačný názor však zastává Westphalová, která se domnívá, že svěřeno dítěte do péče osoby žijící v zahraničí je přípustné, budou-li splněny další zákonné podmínky a bude-li to v zájmu dítěte.¹⁹⁹ Nutno konstatovat, že tento výklad je v rozporu se zákonným pravidlem. Avšak máme za to, že účelu a smyslu svěřenectví neodporuje. Dodejme, že v praxi by se však jednalo o případy spíše zřídkavé.

Jak již uvedeno výše, se svěřením dítěte do své péče musí osoba, jíž má být dítě do osobní péče svěřeno, souhlasit. To z toho důvodu, že se jedná o péči sice zamýšlenou jako krátkodobou, ale přesto nejsou pečující osobě poskytovány žádné dávky či odměny. Jedná se tedy o její dobrodiní vůči dítěti. I z tohoto důvodu je nezbytné, aby se daná osoba ujala péče o dítě dobrovolně.

Z výše uvedených podmínek zákonem kladených na pečující osobu nikterak neplyne, že by tento institut náhradní rodinné péče byl zapovězen osobám žijícím v registrovaném partnerství. Pokud budou tyto osoby splňovat zákonné požadavky a svěřeno dítěte do jejich péče

¹⁹⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1250, s. 1119-1122.

¹⁹⁸ BRUNCKO, S. In. MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, 2064 s. 1897.

¹⁹⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1250, s. 1119-1122.

bude v zájmu dítěte, neměly by být pouze na základě své sexuální orientace předem vyřazeny z okruhu potenciálních pečujících osob. Rovněž není explicitně stanoveno, že by péči o dítě nemohly zastávat osoby dvě. Dříve byl zastáván spíše výklad doslovný, soudy a ani někteří autoři nepřipouštěli možnost svěřeni dítěte do péče dvěma osobám. K tomuto uvádíme, že komentářová literatura, přestože původně někteří autoři zastávali názor, že tuto formu péče zákon umožňuje pouze jedné osobě, se dnes již přiklání k výkladu extenzivnímu. Jak Bruncko, tak Westphalová zastávají názor, že je nezbytné analogicky aplikovat ust. § 932 odst. 2 OZ, a tudíž připustit svěřeni dítěte do společné péče dvou osob, zejména manželů. Nikoli vždy se však musí jednat o manžele. Bruncko výslovně připouští svěřeni dítěte do společné péče osob nežijících v manželství, tedy rovněž registrovaných partnerů. Toto ale podmiňuje velmi přísným zkoumáním, zda je svěřeni dítěte do péče těchto osob v nejlepším zájmu dítěte.^{200,201}

Ačkoli část doktríny prosazuje možnost svěřeni dítěte do společné péče dvou osob, nikoli pouze, avšak zpravidla manželů, praxe obecných soudů svědčí spíše o doslovné interpretaci zákonných ustanovení. Soudy tak stále pojmají svěřenectví jako institut, v jehož rámci je dítě svěřováno do péče jediné osoby.²⁰²

Povinnosti a práva pečující osoby určuje soud vzhledem ke konkrétnímu případu. Pokud by výslovně neurčil nic, platí obdobně úprava povinností a práv pěstouna (§§ 955, 966, 967 OZ). Soudu je tak ponechán prostor ke zohlednění konkrétních schopností osoby, do jejíž péče bude dítě svěřeno, a to vzhledem k výkonu jednotlivých povinností a práv v rámci péče o dítě. Právě zohlednění schopností osoby, do jejíž péče má být dítě svěřeno, a soulad s nejlepším zájmem dítěte jsou rozhodnými kritérii výběru pečující osoby. Vyřazovat *a priori* některé osoby jen proto, že uzavřely registrované partnerství a hlásí se tím ke své sexuální orientaci i „formálně“, by bylo jednání jednoznačně diskriminační.

3.3.3 Komparace s německou právní úpravou

Německá právní úprava nezakotvuje svěřeni dítěte do péče jiné osoby jako samostatný institut tak, jak to činí právní úprava česká. To však neznamená, že by německý občanský zákoník situace, v nichž vzniká prostor pro rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče jiné osoby, nedovoloval. Stejně jako v české právní úpravě, tak také v té německé je zakotveno, že o dítě pečují zásadně jeho rodiče v rámci výkonu své rodičovské odpovědnosti (§ 1626 BGB). Osobní

²⁰⁰ BRUNCKO, S. In. MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, 2064 s. 1899-1900.

²⁰¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2020, 1250, s. 1119-1122.

²⁰² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2020, 1250, s. 1119-1122.

pěči o dítě však může vykonávat i jiná osoba, nejsou-li rodiče nebo poručník schopni osobně o dítě pečovat (§ 1809 odst. 1 BGB). Tuto skutečnost jsou povinni oznámit soudu (§ 1809 odst. 2 BGB).²⁰³ Také podle německého občanského zákoníku platí, že o poměrech dítěte rozhoduje soud. Ten také posuzuje kvality osoby, která hodlá o dítě osobně pečovat.

Povinnosti a práva pečující osoby upravuje ust. § 1688 BGB. Pečující osoba rozhoduje v záležitostech každodenního života a v těchto záležitostech také dítě zastupuje. Dále je povinna a oprávněna spravovat dávky výživného, popř. výživné nárokovat *suo nomine*, jakož nárokovat i pojištění nebo dávky sociálního zabezpečení. Toto platí, pokud nositel rodičovské odpovědnosti neurčí jinak. Jestliže je to nezbytné z důvodu nejlepšího zájmu dítěte, může jednotlivé povinnosti a práva pečující osoby omezit nebo vyloučit soud. Dodejme, že za pečující osobu je podle citovaného ustanovení považována také osoba, která péči o dítě vykonává v rámci pomoci regulované rozhodnými ustanoveními knihy osmé Zákoníku sociálního zabezpečení (SGB).

3.4 Pěstounská péče a přechodná doba

3.4.1 Platná právní úprava, její smysl a účel

Pěstounská péče je dalším institutem náhradní rodinné péče o dítě. Předně nutno zdůraznit, že se jedná o řešení toliko náhradní a dočasné.²⁰⁴ Dítě může být svěřeno do pěstounské péče, jestliže o ně nemůže osobně pečovat žádný z rodičů ani soudem jmenovaný poručník. Popřípadě se tak může stát také tehdy, jestliže dítě nelze svěřit do péče ani jednoho z rozvádějících se rodičů (§ 907 OZ) nebo tehdy, pečuje-li o dítě osoba, která je vůči dítěti osobou blízkou, avšak rodičům dítěte ani ostatním příbuzným nelze stanovit vyživovací povinnost, takže nepřichází v úvahu svěření dítěte do péče jiné osoby dle ust. § 953 a násl. OZ.²⁰⁵ Pěstounská péče je (stejně jako svěřenectví) subsidiární vůči péči o dítě rodičem (popř. poručníkem). Také má přednost před ústavní výchovou (§ 958 odst. 1, odst. 2 OZ). Svěření dítěte do pěstounské péče je možné pouze rozhodnutím soudu. Jedině soud může také pěstounskou péči zrušit nebo upravit povinnosti a práva pěstouna.

Účelem pěstounské péče je zajistit dítěti péči o jeho osobu, o jeho vývoj a o jeho výchovu v prostředí náhradní rodiny. To však za současného udržování rodinných vazeb s rodiči i širší rodinou dítěte, existují-li takové vazby a je-li to s ohledem na nejlepší zájem dítěte žádoucí.

²⁰³ KAISER, Dagmar, SCHNITZLER Klaus FRIEDERICI, Peter, Deutscher AnwaltVerein. *BGB : Familienrecht. Band 4, §§ 1297–1921*. 2. Aufl. Baden-Baden : Nomos, 2010. ISBN 978-3-8329-3441-5, s. 2182-2185.

Pozn. autorky: Původně se jednalo o ust. § 1909 BGB, nyní jde o ust. § 1809 BGB téměř totožného znění.

²⁰⁴ DVOŘÁK, Jan, Jirí ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. 2., aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 150.

²⁰⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, s. 320.

Zachování rodinných vazeb mezi dítětem a jeho rodiči je totiž základním předpokladem pro to, aby se dítě mohlo po určité době do péče rodičů navrátit. K návratu do původní rodiny však dojít nemusí, dítě může nabýt v době pěstounské péče plnou svéprávnost, anebo může být osvojeno. Doba trvání pěstounské péče je ryze individuální, závisí především na potřebách dítěte a na možnosti rodičů o dítě pečovat. *A priori* nelze určit, jak dlouho bude sanace rodiny trvat a zda jí vůbec bude dosaženo. To závisí především na charakteru překážky, která rodiči v osobní péči o dítě brání.

Pěstounskou péči lze rozlišovat dle několika kritérií. Z časového hlediska na krátkodobou, střednědobou nebo dlouhodobou. Také je možné pěstounskou péči dělit na pěstounskou péči bez předem dané doby trvání a pěstounskou péči na přechodnou dobu.²⁰⁶ Dále rozlišujeme pěstounskou péči dle osoby pěstouna na pěstounskou péči nezprostředkovanou a zprostředkovanou. Je-li dítě svěřeno do péče osoby blízké, jedná se o tzv. nezprostředkovanou pěstounskou péči (§ 47a odst. 1 ZSPOD).²⁰⁷ Přestože je nezprostředkovaná, tedy tzv. příbuzenská pěstounská péče, preferována z důvodu zachování rodinných vazeb dítěte a širší rodiny, ne vždy je tato forma pěstounské péče možná. Z důvodu preference individuální náhradní péče před ústavní výchovou umožňuje zákon poskytování pěstounské péče též cizí osobou (§ 47a odst. 1 ZSPOD). V tomto případě hovoříme o pěstounské péči zprostředkované. Nalezení vhodné osoby zajišťuje stát, jehož povinností je zabezpečit dítěti vhodnou náhradní péči (čl. 20 ÚPD). Ať už se jedná o pěstounskou péči zprostředkovanou či nezprostředkovanou, obě tyto formy jsou koncipovány jako déledobé. Tím se liší od zvláštní formy pěstounské péče, kterou je pěstounská péče na přechodnou dobu (§ 958 odst. 3 OZ, § 27a ZSPOD).

Pěstounská péče na přechodnou dobu je pouze krátkodobým dočasným řešením situace, kdy se dítě ocitlo v nedostatku řádné péče. Doba trvání pěstounské péče na přechodnou dobu je omezena na jeden rok s výjimkou sourozenců svěřených do péče téhož pěstouna (§ 27a odst. 9 ZSPOD). Jak už ze samotného názvu tohoto institutu vyplývá, jeho účelem je ryze přechodné řešení poměrů dítěte, které se ocitlo v krizové situaci či v ohrožení.²⁰⁸ O smyslu pěstounské péče na přechodnou dobu jako prozatímního řešení pak svědčí i fakt, že soud je povinen nejméně jednou za tři měsíce přezkoumat, zda důvody svěřením dítěte do této formy pěstounské péče dle ust. § 27a odst. 7 ZSPOD stále trvají (§ 27a odst. 8 ZSPOD).

---

²⁰⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 320, 321.

²⁰⁷ DVOŘÁK, Jan, Jirí ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 153.

²⁰⁸ DVOŘÁK, Jan, Jirí ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 153.

Dle ust. § 27a odst. 7 ZSPOD soud může svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu jednak na dobu, po kterou rodič není schopen ze závažných důvodů dítě vychovávat, jednak na dobu, po jejímž uplynutí může dát matka souhlas k osvojení, a konečně na dobu, během níž může rodič souhlas s osvojením dítěte odvolat, popř. na dobu, než nabude právní moci rozhodnutí, kterým je stanoveno, že souhlas rodičů s osvojením není třeba. Dítě může být do pěstounské péče na přechodnou dobu svěřeno na základě soudem vydaného předběžného opatření (§ 452 ZŘS)²⁰⁹ nebo v některých případech také na základě žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností, a to na dobu, než bude rozhodnuto o návrhu obecního úřadu na nařízení předběžného opatření (§ 27a odst. 10 ZSPOD).

V praxi se jedná zpravidla o situace, kdy je nutno zabezpečit péči o dítě krátce po jeho narození do doby,²¹⁰ než bude rozhodnuto o jeho poměrech, resp. nalezeno trvalé řešení např. volbou vhodné formy náhradní péče. V tomto případě jde především o děti nalezené, o děti umístěné v tzv. babyboxech, o děti ihned po narození matkou opuštěné apod. V pěstounské péči na dobu přechodnou se rovněž ocitají děti, o které nemohou rodiče přechodně pečovat např. z důvodu smrti rodičů, z vážných zdravotních důvodů, z důvodu výkonu trestu nebo vazby, nebo se zde také ocitají děti týrané či jinak vážně ohrožené, pro něž se hledá vhodné trvalé řešení jejich situace.²¹¹

Pěstounská péče na přechodnou dobu může být vykonávána pouze jako zprostředkovaná, tedy „profesionálními“ pěstouny zapsanými v příslušné evidenci (§ 27a odst. 7 ZSPOD). Na pěstouny vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu jsou, stejně jako na pěstouny vykonávající zprostředkovanou pěstounskou péči, kladeny odborné požadavky. Mají povinnost prohlubovat si znalosti a dovednosti v oblasti péče o dítě a jeho výchovy (§ 47a odst. 2 písm. f) ZSPOD). Profesionalita pěstounů na přechodnou dobu je vyžadována především s ohledem na krátkodobost péče, fluktuaci dětí a rovněž vzhledem k poměrně časté péči o děti raného věku. Úkolem těchto pěstounů je totiž poskytnout dítěti stabilní a klidné prostředí, pomoci dítěti vyrovnat se s jeho těžkou životní situací, psychicky dítě připravit na změnu v jeho poměrech po uplynutí přechodné doby atd. Zároveň by však měli, vzhledem k prozatímní povaze péče, dbát na to, aby si k nim dítě nevytvořilo silnou citovou vazbu, což je mnohdy jistě nelehký úkol.

V rámci plnění náročné úlohy pěstouna jsou pěstounům nápomocny (krom orgánů SPOD) také pověřené osoby, které mimo jiné sledují výkon pěstounské péče a poskytují

---

²⁰⁹ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-864-3, s. 89-90.

²¹⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 320.

²¹¹ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-864-3, s. 90.

pěstounům na základě dohody o výkonu pěstounské péče odbornou výchovnou nebo psychologickou pomoc, podpůrné a asistenční služby (§ 48 ZSPOD).

Pěstounskou péčí na přechodnou dobu však nesmíme zaměňovat s péčí předpěstounskou (§ 963 OZ). Předpěstounská péče je vykonávána zájemci o pěstounskou péči, ideálně pak budoucími pěstouny dítěte. Realizuje se tedy především v případech zprostředkované pěstounské péče. Účelem předpěstounské péče je zejména zjištění, zda svěření dítěte do pěstounské péče zájemcům o tuto péči bude dítěti prospěšné, zda bude kolidovat se zájmy dítěte, popř. též zda bude takový poměr vyhovovat také zájemcům o pěstounskou péči.²¹² Cílem předpěstounské péče pak je, aby se dítě a zájemci o pěstounskou péči navzájem sblížili, aby dítě poznalo rodinu pěstouna a seznámilo se s prostředím, v němž pravděpodobně bude žít. Za tím účelem vykonávají zájemci o pěstounskou péči povinnosti a práva obdobně jako by již byli pěstouny (§ 966 OZ). Je tedy možné „nasimulování“ toho, jak by reálně pěstounská péče v daném případě fungovala. Toto umožňuje nejen dítěti a zájemcům o pěstounskou péči, ale také soudu, vyhodnotit, zda je v konkrétním případě pěstounská péče příhodná. Délku této péče stanoví soud především s ohledem na potřeby dítěte a okolnosti případu. Vzhledem ke smyslu a účelu tohoto institutu se bude se jednat o krátkodobou péči v řádu měsíců.²¹³

Následovat bude zpravidla svěření dítěte do pěstounské péče zájemců. Může se však stát, že dítě nebude zájemcům do pěstounské péče svěřeno. Z toho důvodu by tudíž délka předpěstounské péče měla být stanovena soudem tak, aby si dítě k potenciálním pěstounům nevytvořilo citové pouto. Naopak předpěstounská péče má sloužit pouze k prvotnímu zjištění, zda forma pěstounské péče bude zájmům dítěte (popř. též zájemcům o pěstounskou péči) konvenovat. Předpěstounská péče na rozdíl od péče předadopční není povinná. Je tedy na úvaze soudu, zda vzhledem k okolnostem konkrétního případu předpěstounskou péči stanoví. Je-li stanovena, pak nad jejím průběhem soud vykonává ve spolupráci s orgánem SPOD dohled.

Nesmíme opomenout zmínit ani jisté specifikum pěstounské péče ve srovnání s ostatními instituty náhradní rodinné péče. Jedná se o dávky pěstounské péče, a to dávky různého druhu (§ 47e a násl. ZSPOD). Ze systému sociálního zabezpečení je poskytováno celkem pět dávek pěstounské péče. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte náleží přímo dítěti, které bylo svěřeno do péče pěstouna nebo také dítěti, které se nachází v péči tzv. jiné osoby dle § 953 a násl. OZ (§§ 47f, 47g ZSPOD). Na ostatní dávky má pak nárok pěstoun. Odměna pěstouna je poskytována pouze pěstounům poskytujícím zprostředkovanou pěstounskou péči a pěstounskou péči

---

²¹² ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER., D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023. ISBN 978-80-7676-464-4, s. 804.

²¹³ ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER., D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023. ISBN 978-80-7676-464-4, s. 804.

na přechodnou dobu (§ 47i ZSPOD). Nárok na příspěvek při pěstounské péči pak má pěstoun vykonávající nezprostředkovanou – příbuzenskou pěstounskou péči (§ 47ja ZSPOD). Pěstouni bez ohledu na formu pěstounské péče pak mají nárok také na příspěvek při převzetí dítěte (§ 47l ZSPOD) a na příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla (§ 47m ZSPOD).

3.4.2 Registrovaní partneři v postavení pěstounů?

Platný občanský zákoník klade na osobu pěstouna obdobné požadavky jako v případě ostatních forem náhradní rodinné péče. Musí se jednat o osobu, která skýtá záruky řádné péče, má bydliště na území ČR a se svěřením dítěte do své péče souhlasí (§ 962 odst. 1 OZ). Uvedené předpoklady musí být splněny bez ohledu na to, zda se jedná o pěstounskou péči příbuzenskou či zprostředkovanou.

Podmínka bydliště, její smysl a opodstatnění byly již řešeny v rámci kapitoly o svěřenectví. Dodejme, že Trnková tento zákonný požadavek odůvodňuje nezbytností výkonu dohledu státních orgánů, především orgánu SPOD, nad prospíváním dítěte v pěstounské péči a rovněž poskytováním dávek pěstounské péče.²¹⁴ Dále musí pěstoun svými vlastnostmi zaručovat, že bude dítěti dobrým pečovatelem a vychovatelem. Za tím účelem soud zkoumá plnou svéprávnost a bezúhonnost dané osoby, její věk, výchovné předpoklady, schopnost se náležitě o dítě postarat apod.²¹⁵ Rovněž jsou zkoumány pěstounovy osobnostní rysy, jeho zdravotní a psychický stav a jeho motivace; neméně důležité je také posouzení rodinného zázemí a prostředí, v němž bude péče o dítě realizována, a v případě společné péče též stability svazku pěstounů.²¹⁶ Nikoho nelze k výkonu osobní péče o dítě nutit, funkce pěstouna je funkcí dobrovolnou. Z toho důvodu je také zákonem vyžadován předchozí souhlas pěstouna s umístěním dítěte do jeho péče. Osobní péče o dítě nařízená proti vůli pečující osoby by byla kontraproduktivní a nepochybně by s sebou přinášela negativní následky dopadající na dítě i pěstouna.

Z uvedených zákonných požadavků vyplývá, že (stejně jako v případě svěřenectví a poručenství s výkonem osobní péče o dítě) zákon nikterak neomezuje osoby, které vstoupily do registrovaného partnerství, potažmo osoby homosexuální orientace, v možnosti stát se individuálním pěstounem. Je však otázkou, zda nedochází k nedůvodnému rozdílnému zacházení s těmito osobami v rámci rozhodovací praxe soudů. Zdá se, že soudy postupují

²¹⁴ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-864-3, s. 84.

²¹⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1250, s. 1144-1145.

²¹⁶ DVOŘÁK, Jan, Jirí ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 154.

v rozporu se zákonem, že totiž v některých případech omezují práva těchto osob nad míru stanovenou zákonem. Ale bez relevantních důkazů nelze toto domnění potvrdit, ani vyvrátit. K zodpovězení této otázky nemáme relevantní data a výzkumy.

Situace je však odlišná v případě společné pěstounské péče. Zákonodárce jednoznačně favorizoval osoby žijící v manželství, když existenci manželství zakotvil jako podmínku společné pěstounské péče (§ 964 odst. 1 OZ). Společnými pěstouny se tudíž nemohou stát registrovaní partneři ani osoby žijící v neformalizovaném soužití. Důvodová zpráva k tomuto pouze kuse uvádí, že společná pěstounská péče se z povahy věci neuvažuje v případě osob žijících v nesezdaném soužití nebo registrovaném partnerství.²¹⁷ Jak bylo již předestřeno výše, je otázkou, zda se nejedná o rozlišování nedůvodné. Zákon připouští svěření dítěte do individuální pěstounské péče osobě, která vstoupila do registrovaného partnerství. Může tedy logicky nastat situace, kdy dítě bude svěřeno do pěstounské péče registrovaného partnera, bude žít s tímto pěstounem v jeho rodinné domácnosti, kterou však pěstoun sdílí také s druhým partnerem. Přičemž tomuto partnerovi není zákonem explicitně dovoleno podílet se na výkonu osobní péče o dítě. V této souvislosti musíme však opět poukázat na ust. § 885 OZ, v němž zákonodárce výslovně zakotvil povinnost druhého registrovaného partnera podílet se na výchově dítěte a péči o dítě, které bylo svěřeno do péče rodiče – registrovaného partnera. Byť se v uvedeném případě jedná o péči o dítě, jehož je jeden z registrovaných partnerů rodičem, nenalzáme v případě pěstounské péče relevantní důvod k odchylné právní úpravě. Z našeho pohledu je v tomto případě nutno aplikovat extenzivní, resp. analogický výklad za použití argumentu *a maiori ad minus*. Povinnost druhého registrovaného partnera podílet se na péči o dítě, které je v péči registrovaného partnera jakožto rodiče dítěte, lze tedy dle našeho názoru analogicky aplikovat také na situaci, kdy je dítě v pěstounské péči jednoho z registrovaných partnerů.

Na závěr dodáváme, že vzhledem k výše uvedenému i vzhledem k argumentům, o nichž již bylo hovořeno v souvislosti s postavením registrovaných partnerů jako poručníků s péčí o dítě, nespatřujeme jakýkoli rozumný důvod v rozlišování individuální pěstounské péče registrovaného partnera a společné pěstounské péče registrovaných partnerů.

3.4.3 Právní postavení dítěte

Svěřením dítěte do péče osoby od rodiče odlišné, tedy umístěním dítěte mimo biologickou nukleární rodinu, dochází k zásahu do práva dítěte na rodinný život. V rámci

---

²¹⁷ Srov. Důvodová zpráva k Občanskému zákoníku, ust. 964 OZ. Dostupné z: [DZ_obcansky_zakonik_2012_21052012.doc \(justice.cz\)](#).

takového zasahování do tohoto ústavně zaručeného práva je nezbytné pečlivě vážit, zda jde o zásah, který se opírá o legitimní důvod, resp. zda jde o zásah, který sleduje nejlepší zájem dítěte. Soud musí s ohledem na věk dítěte, úroveň jeho vývoje, případně s ohledem na specifické požadavky a potřeby dítěte zvolit jednak vhodnou formu náhradní péče²¹⁸ (a nemusí se vždy jednat o v zásadě preferovanou náhradní péči rodinného typu), jednak vyhledat vhodnou pečující osobu, v tomto případě vhodného pěstouna či společné pěstouny. Při rozhodování o formě náhradní péče a při výběru vhodné pečující osoby je soud povinen patřičně zohlednit také názor samotného dítěte, je-li dítě vzhledem ke svému věku a vyspělosti schopno se k formě náhradní péče a osobě pěstouna vyjádřit (čl. 12 ÚPD, § 867 OZ).

Svěřením dítěte do pěstounské péče vznikají vzájemné povinnosti a práva pěstouna a dítěte. Dítě má právo na péči vykonávanou pěstounem osobně. Osobní péče pěstouna o dítě je smyslem tohoto institutu.

S výkonem péče o dítě a s jeho výchovou však úzce souvisí celá řada záležitostí běžného života, které je pěstoun povinen také zajišťovat (§ 966 OZ). Příkladem lze uvést obstarání nákupu ošacení, zajištění školních výletů a zájmové činnosti dítěte, jeho doprovod k lékaři apod. Současně pouze v rámci běžných záležitostí má dítě právo na to být pěstounem zastoupeno. Avšak podotýkáme, že pěstoun se zákonným zástupcem dítěte nestává, tím zůstává rodič, popř. poručník dítěte. Dále má dítě vůči pěstounovi také právo na to, aby za něj pěstoun běžné záležitosti, o nichž nemůže vzhledem ke své částečné svéprávnosti rozhodovat samo, rozhodoval a v rozsahu těchto záležitostí spravoval jeho jmění.²¹⁹

Naopak rodičům zůstávají zásadně všechny povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti, pouze ve výkonu některých povinností a práv jsou omezeni povinnostmi a oprávněními pěstouna. Rodiče se tedy s dítětem mohou osobně stýkat, činit rozhodnutí ve významných záležitostech týkajících se dítěte apod. To samozřejmě za předpokladu, že v rodičovské odpovědnosti nebo jejím výkonu nebyli soudem nebo zákonem jinak omezeni. S povinnostmi a právy, které jsou rodiči zachovány, souvisí povinnost pěstouna rodiče o záležitostech dítěte informovat a vyžádat si jejich souhlas, je-li toho třeba. Dítě se může za trvání pěstounské péče se svými rodiči stýkat a pěstoun je povinen takový styk umožnit, ledaže byl soudem styk rodiče s dítětem zakázán. Pěstoun má také povinnost udržovat, rozvíjet

---

²¹⁸ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 154.

²¹⁹ NOVOTNÝ, Petr, IVIČIČOVÁ Jitka, SYRŮČKOVÁ Ivana a VONDRÁČKOVÁ Pavlína. *Nový občanský zákoník. 2.*, aktualizované vydání. Právo pro každého (Grada)Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0431-4. s. 197-198.

a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči, popř. dalšími osobami dítěti blízkými (§ 967 OZ).

Práva ani povinnosti statusové, osobní a osobnostní dítě vůči pěstounovi nemá, má je vůči rodičům, resp. je mají rodiče vůči dítěti. Stejně tak dítě nemůže vůči pěstounovi uplatnit právo na výživné, jelikož vyživovací povinnost mají stále rodiče, popř. ostatní příbuzní. Pěstoun s výživným dítěte pouze hospodaří a má právo výživné *suo nomine* vymáhat.

Ve vztahu k pěstounovi není dítě nadáno pouze právy, ale má vůči němu také jisté povinnosti. A to ty povinnosti, které by dítě mělo i vůči rodiči a které souvisí s životem v rodinné domácnosti (§ 886 odst. 2 OZ). Dítě je tedy povinno se podílet na chodu pěstounovy domácnosti vlastní prací, např. se podílí na úklidu, nakupování apod. To však za předpokladu, že to po něm lze s ohledem na jeho možnosti a schopnosti požadovat (§ 968 OZ). Pokud má dítě vlastní příjem, pak je povinno taktéž přispívat na společné potřeby rodiny. Jedná se o povinnost dítěte, která plní v první řadě funkci výchovnou, saturace potřeb rodiny je druhotná.

V případě, že dojde k podstatné změně poměrů dítěte, neshodě mezi pěstounem a rodičem nebo mezi pěstounem a dítětem, může i dítě soudu navrhnout změnu práv a povinností nebo zrušení pěstounské péče, event. jiné řešení (§ 969 OZ). V praxi půjde zejména o situace, kdy pěstounská péče přestane potřebám dítěte vyhovovat či plnit svoji funkci. Na tomto místě zdůrazněme, že o možnosti a způsobu uplatnění tohoto svého práva by dítě mělo být orgánem SPOD či soudem náležitě poučeno.

Pro pořádek doplníme, že dítětem svěřeným do pěstounské péče rozumíme nezletilé dítě, které nenabývalo plné svéprávnosti. To plyne jak z charakteru pěstounem vykonávaných povinností a práv, jelikož se jedná o povinnosti a práva rodičovské odpovědnosti, tak z ust. § 970 OZ, které výslovně stanoví, že nabytím plné svéprávnosti (jinak zletilostí) dítěte pěstounská péče zaniká.

3.4.4 Komparace s německou právní úpravou

Německá právní úprava pěstounské péče není zakotvena v občanském zákoníku (BGB), nýbrž v knize osmé Zákoníku sociálního zabezpečení.²²⁰ Dotčenými ustanoveními jsou ust. §§ 33–44 SGB VIII.

Předně je nutno konstatovat, že německá právní úprava v SGB VIII je založena na principu pomoci osobám odpovědným za výchovu dítěte čili především rodičům (§ 27 SGB VIII). Tento koncept právní úpravy zakotvením uvedené zásady, dle našeho názoru,

---

²²⁰ Sozialgesetzbuch Achten Buch, dostupné z: [SGB 8 - nichtamtliches Inhaltsverzeichnis \(gesetze-im-internet.de\)](http://www.gesetze-im-internet.de/sgeb8_nichtamtliches_inhaltsverzeichnis) (dále jen „SGB VIII“).

oproti české právní úpravě lépe vystihuje tu skutečnost, že pozice rodiče, který o dítě osobně nepečuje, ať už z jakéhokoli důvodu, stále zůstává ve vztahu k dítěti klíčovou. A rovněž akcentuje to, že pěstounská péče je ve své podstatě „pouhým“ prostředkem pomoci řešení dočasné nemožnosti či neschopnosti rodiče o dítě osobně pečovat.

Německá právní úprava, stejně jako právní úprava česká, pojímá pěstounskou péči ve vztahu k péči o dítě jeho rodiči jako náhradní a podpůrné řešení. Rovněž se jedná o opatření dočasné, předpokládá se, a mělo by být, je-li to možné, usilováno o návrat dítěte do péče rodičů. Ve srovnání s českou právní úpravou, je německá právní úprava pěstounské péče podrobnější. Cílí především na charakter konkrétních životních situací, na možnost jejich řešení, na potřeby a zájmy dítěte.²²¹

Na základě zhodnocení skutkového stavu, rozhodných skutečností týkajících se konkrétní rodiny, je následně zvolena vhodná forma pěstounské péče (*Vollzeitspflege*) (§ 33 SGB VIII). Dle osoby pěstouna německá právní úprava také rozlišuje péči příbuzenskou, vykonávanou osobou dítěti blízkou, a nepříbuzenskou neboli zprostředkovanou, vykonávanou cizí osobou. Formy pěstounské péče rozlišujeme také dle kritéria časového. Pokud lze s ohledem na okolnosti předpokládat, že si rodiče nedokážou uspořádat své poměry či vyřešit svoji životní situaci tak, aby byli schopni v dohledné době znovu převzít dítě do své péče, přichází v úvahu svěřeni dítěte do pěstounské péče časově neomezené. S ohledem na předpokládaný pro dítě nepříznivý vývoj situace v jeho původní rodině, je dítěti touto formou dán prostor k utvoření si nových rodinných vazeb v rodině pěstouna. Opakem je pěstounská péče časově omezená (*Kurtzzeitpflege*). Ta přichází v úvahu, pokud se lze důvodně domnívat, že rodiče budou moci v dohledné době opět o dítě osobně pečovat.

Dále právní úprava reflektuje také potřeby dětí se zvláštními vývojovými poruchami, pro něž je nutné vytvářet specifické formy náhradní rodinné péče (§ 33 SGB VIII). Tyto děti mají právo na integrační pomoc zajištěnou mimo jiné např. vhodnými pečovateli (§ 35a SGB VIII), tedy by měly být umístěny do péče kvalifikovaných pěstounů.

Dále je rovněž upraven institut pohotovostní pěstounské péče (*Bereitschaftspflege*). Obdobně jako v české právní úpravě je jejím účelem okamžité řešení nedostatku řádné péče o dítě, které se ocitlo v nějaké krizové situaci. Stejně jako v případě české právní úpravy se jedná pouze o krátkodobé řešení do doby, než dojde k dlouhodobější úpravě poměrů dítěte.^{222, 223}

---

²²¹ ŠEVCOVÁ, Michaela. *Pěstounská péče v České republice a v Německu*. Ostrava, 2015. Diplomová práce. Ostravská univerzita v Ostravě. Fakulta sociálních studií, s. 46.

²²² SOBALÍK, Petr. *Pěstounská péče v Německu a porovnání s českým systémem*. Praha, 2017. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Katedra sociální práce, s. 10-11.

Nutno však zmínit ještě jednu zásadní odlišnost německé koncepce pěstounské péče. Dítě může být do péče pěstouna svěřeno z vůle příslušného Úřadu pro mládež (jakási obdoba orgánu SPOD). Ke svěření dítěte do péče pěstouna může dojít také z vůle samotných rodičů, resp. osob zodpovědných za péči o dítě. To umožňuje i česká právní úprava (§ 881 OZ). Podle německé právní úpravy rodiče uzavírají s pěstounem smlouvu, která musí být až na výjimky schválena Úřadem pro mládež (§ 44 SGB VIII).²²⁴ Schválení není třeba např. jedná-li se o pěstounskou péči příbuzenskou. Oproti tomu česká právní úprava schválení dohody rodiče a osoby, která má o dítě pečovat, nevyžaduje (§ 881 OZ).

Co se týče povinností a práv pěstouna, německá právní úprava se v této oblasti příliš neodlišuje od naší právní úpravy. Pěstoun má takový rozsah povinností a práv, který je nezbytný k výkonu osobní péče o dítě a výchovy dítěte. Povinnosti a práva pěstouna jsou regulovány ust. § 1688 BGB. Pěstoun je zásadně povinen a oprávněn rozhodovat v záležitostech každodenního života dítěte a v rozsahu těchto záležitostí dítě zastupovat. Dále je rovněž oprávněn uplatňovat za dítě nároky z pojistných smluv či nároky na dávky sociálního zabezpečení a získané finanční prostředky spravovat. Uvedené se však neuplatní, jestliže osoba vykonávající vůči dítěti rodičovskou odpovědnost rozhodne jinak. Povinnosti a práva pěstouna může omezit nebo zcela vyloučit soud prvního stupně pro rodinné záležitosti, je-li to v nejlepším zájmu dítěte nezbytné. Jedná-li se o pěstouna pečujícího o dítě na základě soudního rozhodnutí, pak může dojít k restrikci jeho povinností a práv pouze soudním rozhodnutím.

Z výše uvedeného tedy plyne, že podstata, smysl a účel pěstounské péče jsou v obou komparovaných právních úpravách shodné. Německá i česká právní úprava připouští možnost uzavřít dohodu mezi rodičem a pečující osobou (pěstounem) ohledně péče o dítě. Zásadní odlišnost německé právní úpravy však tkví ve větší variantnosti právem upravených forem pěstounské péče, které lépe reflektují okolnosti konkrétního případu.

---

²²³ WIESNER, R., WAPLER, F. *SGB VIII Kinder- und Jugendhilfe. Kommentar*. 6. vydání. München:C.H.Beck, 2022. ISBN 978-3406-75040-3, s. 588-589.

²²⁴ SOBALÍK, Petr. *Pěstounská péče v Německu a porovnání s českým systémem*. Praha, 2017. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Katedra sociální práce, s. 13-14.

4 Úvahy *de lege ferenda*

Tuto kapitolu jsme do této práce zařadili z toho důvodu, abychom shrnuli námi již zmiňované a dle našeho soudu potřebné změny právní úpravy v otázce náhradní péče o dítě registrovanými partnery.

Shledali jsme, že neexistují legitimní důvody pro rozdílné zacházení s registrovanými partnery v porovnání s manžely, tedy pro rozdílné zacházení s lidmi jen na základě jejich sexuální orientace, a to ani v případě náhradní rodinné péče o dítě (čl. 1, čl. 3 odst. 1 LZPS).

Také s ohledem na nedostatek osob (zejména pěstounů), které by mohly zajistit péči o dítě v náhradní rodinné péči,²²⁵ je dle našeho mínění podpora náhradní rodinné péče ze strany státu nezbytná. Je to totiž stát, kdo je povinen dítěti zajistit náhradní péči, a to prioritně náhradní péči rodinného typu.

Vzhledem k důvodům, které jsme v této práci rozebrali a výše shrnuli, máme za to, že je namístě změna právní úpravy, která by umožnila vykonávat všechny formy náhradní rodinné péče, především pak společnou pěstounskou péči, také registrovaným partnerům.

Dále podotýkáme, že při přípravě změn právní úpravy se lze také inspirovat právní úpravou v Německu či v jiných demokratických státech západní Evropy, ve kterých již byly jak manželství pro osoby stejného pohlaví, tak poskytování náhradní rodinné péče, nebo dokonce i osvojení homosexuálními osobami zakotveny již před lety, a kde taková právní úprava, zdá se, v praxi funguje bez obtíží.

Ve velmi nedávné době byl Poslaneckou sněmovnou projednán návrh zákona o tzv. manželství pro všechny, který ve svém původním znění (sněmovní tisk č. 241/0)²²⁶ předpokládal zakotvení manželství jako svazku dvou osob. Přijetím citovaného návrhu zákona by došlo k zásadní změně právního postavení stejnopohlavních párů rovněž v oblasti náhradní rodinné péče. Rozdíly v právním postavení partnerů a manželů by tak byly zcela odstraněny. Citovaný návrh byl však Poslaneckou sněmovnou schválen ve znění pozměňovacího návrhu poslance Jiřího Navrátila a poslankyně Heleny Válkové (sněmovní tisk č. 241/6)²²⁷, který podstatně proměnil návrh původní. Návrh zákona ve znění citovaného pozměňovacího návrhu zakotvuje možnost osvojit dítě druhého partnera. Dále zakotvuje také analogickou aplikaci

---

²²⁵ Sdělení Ministerstva práce a sociálních věcí č.j. MPSV-2024/37095-331/1 ze dne 14.2.2024 na žádost o poskytnutí informací podle zákona č. 106/1999 Sb., zákona o svobodném přístupu k informacím, v níž se autorka dotazuje mj. na to, zda je aktuální počet pěstounů v ČR vzhledem k potřebám systému náhradní péče dostačující.

²²⁶ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 241/0. Dostupné z [Sněmovní tisk 241/0 \(psp.cz\)](#).

²²⁷ Pozměňovací návrh poslance Jiřího Navrátila a poslankyně Heleny Válkové In. Sněmovní tisk č. 241/6. Pozměňovací a jiné návrhy k tisku č. 241/0. Dostupné z: [Sněmovní tisk 241/6 \(psp.cz\)](#).

ustanovení o manželství, manželích, vdovách a vdovcích obdobně na partnerství a partnery v OZ i v jiných předpisech, to však s výhradou, nestanoví-li OZ nebo jiný právní předpis jinak. V případě, že dojde přijetím návrhu zákona ve znění citovaného pozměňovacího návrhu ke změně právní úpravy, bude se jednat pouze o částečné narovnání rozdílů v povinnostech a právech manželů ve srovnání s povinnostmi a právy partnerů, a to zejména v oblasti vzájemných majetkových práv a povinností partnerů či v oblasti vdoveckého a vdovského důchodu. Rozlišování svazku manželů a svazku registrovaných partnerů i nerovné právní postavení partnerů oproti právnímu postavení manželů v oblasti náhradní péče o dítě tak zůstanou zachovány i nadále.

Dle našeho soudu však právě změna právní úpravy, tak jak byla v původním znění citovaného návrhu zákona představena, je vhodným a do jisté míry komplexním řešením nedostatků platné právní úpravy a měla by být zákonodárcem zakotvena.

Závěr

Tato práce se zabývá právním postavením dítěte a registrovaných partnerů v institutech náhradní rodinné péče. Hlavní otázkou, kterou si práce klade, je zjištění, zda platná právní úprava náhradní rodinné péče nepředstavuje nedůvodné rozdílné zacházení s registrovanými partnery oproti manželům a zda není také v zájmu dítěte, aby byla péče o dítě ve všech institutech náhradní rodinné péče umožněna i registrovaným partnerům.

Snažíce se odpovědět na položenou hlavní otázku této práce, zabývali jsme se pojmy rodina, rodičovství, dále jsme se zaměřili na vzájemné povinnosti a práva rodičů a dítěte, na právo na rodinný život a na problematiku nejlepšího zájmu dítěte. Analyzovali jsme právní úpravu institutu registrovaného partnerství, včetně její ústavněprávní roviny, připomněli jsme související judikaturu a provedli jsme srovnání institutu registrovaného partnerství s institutem manželství. Právní úpravu registrovaného partnerství jsme podrobili rovněž komparaci s právními úpravami vybraných evropských zemí, zejména Německa. Následně se tato práce zaměřila na jednotlivé instituty náhradní rodinné péče, jejich smysl a účel, právní postavení registrovaných partnerů a dítěte. Platná právní úprava každého z institutů pak byla porovnána s týmiž instituty v německé právní úpravě. Na závěr jsme představili své úvahy o možné změně právní úpravy.

V rámci této práce jsme dospěli k následujícím závěrům.

Předně jsme neshledali žádný legitimní důvod pro dvojakost svazků, tj. pro rozdílné pojmání, a tudíž dvojí hodnocení, svazku manželů oproti svazku registrovaných partnerů. Platná právní úprava je, jak jsme ukázali, v rozporu s principem rovnosti a zákazem diskriminace, tedy s čl. 1, čl. 3 odst. 1 Listiny. Stávající odlišnosti v právním postavení registrovaných partnerů na straně jedné a manželů na straně druhé by tedy měly být jak v oblasti majetkoprávní, tak v oblasti osobně-právní, odstraněny.

Dále jsme rovněž ukázali, že apriorní preference manželství, resp. heterosexuality, pečujících osob není v oblasti náhradní rodinné péče ospravedlnitelná ani účelná. Jedním z kritérií výběru vhodných pečujících osob nemůže být jejich sexuální orientace, jelikož tato skutečnost sama o sobě neznamená, že by tyto osoby nebyly dítěti vhodnými pečovateli a vychovateli.

Na základě provedeného rozboru platné právní úpravy náhradní rodinné péče, jejího smyslu a účelu, se zřetelem k nejlepšímu zájmu dítěte, dále rovněž s ohledem na společenský vývoj a s přihlédnutím k právním úpravám některých zemí západní Evropy a konečně

zohlednivše také to, že se systém náhradní péče potýká s nedostatkem pečujících osob²²⁸ a že v nemalém množství případů homosexuální páry o dítě pečují, jsme dospěli k závěru, že neexistuje žádný rozumný důvod, proč registrovaným partnerům neumožnit péči o dítě, která by byla po právu, a to ve všech institutech náhradní rodinné péče.

Otázky položené v úvodu této práce jsme tedy zodpověděli.

Na samý závěr práce podotýkáme, že nejschůdnější řešení výše uvedených nedostatků české právní úpravy spatřujeme ve změně právní úpravy dle znění návrhu zákona o tzv. manželství pro všechny (sněmovní tisk č. 241/0)²²⁹. Tento návrh zákona však Poslaneckou sněmovnou v citovaném znění schválen nebyl. Doufáme tedy alespoň v to, že jím navrhovaných změn dozná právní úprava v budoucnu.

Avšak změna právní úpravy sama o sobě nepostačuje, současně s ní je nepochybně nutná také změna dosavadního, v některých případech zdá se až protizákonného, přístupu příslušných orgánů, zejména orgánů SPOD. Jistou nadějí v tomto směru představuje aktuálně připravovaná kampaň hlavního města Prahy, která se v souvislosti se zrušením kojeneckých ústavů má zaměřit na oslovení většího počtu zájemců o náhradní rodinnou péči, budou osloveny mimo jiné partnerské dvojice, a to bez ohledu na jejich sexuální orientaci.²³⁰ Toto vnímáme jako dobré vykročení a posun vstříc naplnění skutečného smyslu a účelu právní úpravy náhradní rodinné péče.

---

²²⁸ Sdělení Ministerstva práce a sociálních věcí č.j. MPSV-2024/37095-331/1 ze dne 14.2.2024 na žádost o poskytnutí informací podle zákona č. 106/1999 Sb., zákona o svobodném přístupu k informacím, v níž se autorka dotazuje mj. na to, zda je aktuální počet pěstounů v ČR vzhledem k potřebám systému náhradní péče dostačující.

²²⁹ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 241/0. Dostupné z [Sněmovní tisk 241/0 \(psp.cz\)](https://psp.cz).

²³⁰ Vyjádření náměstkyně primátora hlavního města Prahy pro oblast sociálních věcí, Ing. Alexandry Undženičkové (ODS), pro TV Nova ze dne 12.2.2024. Dostupné z: <https://tn.nova.cz/video/4894-televizni-noviny/410613-televizni-noviny-pondeli-12-unora>.

Seznam zkratek

BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (BRD)
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EÚLP	Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
LPartG	Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft (BRD)
LZPS, Listina	Usnesení č. 2/1993 Sb. Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
MatrZ	Zákon č. 85/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
MPOPP orgán SPOD	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech orgán sociálně-právní ochrany dětí
OSN	Organizace spojených národů
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Poslanecká sněmovna	Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky
SGB	Sozialgesetzbuch (BRD)
ÚPD	Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
VDLP	Všeobecná deklarace lidských práv
ZRP	Zákon č. 115/2006 Sb., zákon o registrovaném partnerství a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
ZSPOD	Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- DUŠKOVÁ, Šárka. *Úmluva o právech dítěte: komentář*. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-683-2.
- DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3.
- KAISER, Dagmar, SCHNITZLER Klaus FRIEDERICI, Peter, Deutscher Anwaltverein. *BGB : Familienrecht. Band 4, §§ 1297–1921*. 2. Aufl. Baden-Baden : Nomos, 2010. ISBN 978-3-8329-3441-5.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Abeceda rodinného práva*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-711-2.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014. ISBN 8075020235.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1250.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1.
- MACH, Petr. *Registrace partnerství: pokrok, nebo nezodpovědné riziko?* Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006. ISBN 80-86547-51-5.
- MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, 2064.
- NOVOTNÝ, Petr, IVIČIČOVÁ Jitka, SYRŮČKOVÁ Ivana a VONDRÁČKOVÁ Pavlína. *Nový občanský zákoník*. 2., aktualizované vydání. Právo pro každého (Grada)Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80 271-0431-4.
- POLIŠENSKÁ, Petra; FEBEROVÁ Radka; STUHLÍK Zdeněk. *Musíš znát... Rodinné právo. Právní postavení dítěte*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-442-5.
- RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ Michaela. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Praha: C.H. Beck, 1999. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-182-2.
- RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Beckova edice právní instituty. V Praze: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-578-7.
- SEIDL, Jan a kol. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-585-6.
- SCHÖN, Monika. *Rodičovská odpovědnost*. Brno, 2015. Disertační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra občanského práva, 2016-02-29.
- SOBALÍK, Petr. *Pěstounská péče v Německu a porovnání s českým systémem*. Praha, 2017. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Katedra sociální práce.
- SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-512-2.

ŠEVCOVÁ, Michaela. *Pěstounská péče v České republice a v Německu*. Ostrava, 2015. Diplomová práce. Ostravská univerzita v Ostravě. Fakulta sociálních studií.

ŠÍNOVÁ, Renáta; WESTPHALOVÁ, Lenka a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. Teoretik. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-179-3.

TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-864-3.

WIESNER, R., WAPLER, F. *SGB VIII Kinder und Jugendhilfe. Kommentar*. 6. vydání. München:C.H.Beck, 2022. ISBN 978-3406-75040-3.

ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER., D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. 2. vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023. ISBN 978-80-7676-464-4.

ŽILKOVÁ, Anna. *Registrované partnerství: situace v Evropě*. Praha, 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Katedra demografie a geodemografie, 2009-06-08.

2. Seznam použitých odborných článků

HOLUB, Miloš. Registrované partnerství? Ani ryba, ani rak. *Právní rozhledy*. 2006, 2006(9).

HRUŠÁKOVÁ, Milada. Zákon o registrovaném partnerství. *Bulletin advokacie*. 2007, 2007(2), 19.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodinné právo v novém občanském zákoníku*. Právní rozhledy, 2013.

3. Seznam použitých internetových zdrojů

Änderungen an Bürgerliches Gesetzbuch (BGB). *Burzer.de* [online]. 2006. Dostupné z: <https://www.buzer.de/gesetz/6597/1.htm>.

BAŇOUC, H., BAROŠ, J., BOBEK, M., JÄGER, P., KOKEŠ, M., KYSELA, J., LANGÁŠEK, T., MOLEK, P., POSPÍŠIL, I., ŠIMÁČKOVÁ, K., ŠIMÍČEK, V., WAGNEROVÁ, E., WINTR, J. *Listina základních práv a svobod: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO2_1993CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Důvodová zpráva k Občanskému zákoníku. Dostupné z: [DZ_obcansky_zakonik_2012_21052012.doc \(justice.cz\)](http://www.justice.cz/DZ_obcansky_zakonik_2012_21052012.doc).

JOHNSON, M.: A Biomedical Perspective on Parenthood. In BAINHAM, A., SCLATER, D. S., RICHARDS, M., What is a parent? A Social-Legal Analysis. Dostupné z: [What is a Parent: A Socio-Legal Analysis - Andrew Bainham, Shelley Day Sclater, Martin Richards - Knihy Google](https://books.google.com/books?id=...).

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Formy náhradní rodinné péče* [online]. 2023 Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>.

Návrh občanského zákoníku, verze 03.06.2007, včetně důvodové zprávy. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ_s_DZ_verze_2007.06.03.pdf.

Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 241/0. Dostupné z [Sněmovní tisk 241/0 \(psp.cz\)](#).

PETROV J., Výtisk, Michal, Beran, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání* (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4za&groupIndex=17&rowIndex=0&refSource=search>.

Poslanci schválili konec kojeneckých ústavů. *Novinky.cz* [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-poslanci-schvalili-konec-kojeneckych-ustavu-40368341>.

Rada Evropy opět kritizuje ČR za diskriminaci Romů. Je třeba mluvit pozitivně o inkluzi. *Česká justice* [online]. 2023. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/09/rada-evropy-opet-kritizuje-cr-za-diskriminaci-romu-je-treba-mluvit-pozitivne-o-inkluzi/>.

Registrované partnerství. *Wikipedie* [online]. 2023. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Registrovan%C3%A9_partnerstv%C3%AD.

Rodina – Sociologická encyklopedie. (n.d.). Sociologická encyklopedie. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rodina>.

Sněmovní tisk č. 241/6. Pozměňovací a jiné návrhy k tisku č. 241/0. Dostupné z: [Sněmovní tisk 241/6 \(psp.cz\)](#).

Stejnopohlavní manželství v Německu. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Stejnopohlavn%C3%AD_man%C5%BEelstv%C3%AD_v_N%C4%9Bmecku.

Všeobecná deklarace lidských práv, ratifikována 10.12.1948. Dostupné z: https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/czc.pdf.

Všeobecný komentář č. 14. In Úmluva o právech dítěte související dokumenty, vláda.cz [online]. Dostupný z [Preklady-dokumentu-OSN.pdf \(vlada.cz\)](#).

Vývoj obyvatelstva České republiky, Rozvodovost. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2019>, <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2022>.

WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I., CHALUPOVÁ, M., KILIAN, P., PROCHÁZKA, V., TOMKOVÁ, M., BAŇOUC, H., BAROŠ, J., BOBEK, M., JÄGER, P., KOKEŠ, M., KYSELA, J. a kol. *Listina základních práv a svobod: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO2_1993CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

4. Seznam použitých právních předpisů

Convention on the Rights of the Child. Dostupné z [Convention on the Rights of the Child OHCHR](#).

Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

Usnesení č. 2/1993 Sb. Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Vyhláška č. 120/1976 Sb., Vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, účinná od 3.1.1976.

Zákon č. 265/1949 Sb., zákon o právu rodinném.

Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině.

Zákon č. 182/1993 Sb., zákon o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 85/2000 Sb., zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 115/2006 Sb., zákon o registrovaném partnerství a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 91/2012 Sb., zákon o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních.

Zákon č. 363/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

5. Seznam použitých právních předpisů Spolkové republiky Německo

Bürgerliches Gesetzbuch, dostupné z: [German Civil Code BGB \(gesetze-im-internet.de\)](http://gesetze-im-internet.de).

Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft, dostupné z: [LPartG - Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft \(gesetze-im-internet.de\)](http://gesetze-im-internet.de).

Sozialgesetzbuch Achten Buch, dostupné z: [SGB 8 - nichtamtliches Inhaltsverzeichnis \(gesetze-im-internet.de\)](http://gesetze-im-internet.de).

6. Seznam použité judikatury

Seznam rozhodnutí Ústavního soudu ČR

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 615/2000 ze dne 19.4.2001.

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25.6.2002.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 527/06 ze dne 7.3.2007.

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 1609/08 ze dne 30.4.2009.

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30.5.2014.

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 1554/14 ze dne 30.12.2014.

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14.6.2016.

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 2903/14 ze dne 12. 5. 2015.

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 10/15 ze dne 19. 11. 2015.

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29.6.2017.
Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 2344/18 ze dne 31.12.2018.
Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 6/20 ze dne 15.12.2020.
Usnesení Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 28/19 ze dne 15.6.2021.
Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 3146/21 ze dne 13.9.2022.
Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 409/23 ze dne 30.5.2023.
Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 1192/22 ze dne 7.9.2023.

Seznam rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozhodnutí ESLP ve věci Hokannen proti Finsku ze dne 23.9.1994.
Rozhodnutí ESLP ve věci K. a T. proti Finsku ze dne 12.7.2001.
Rozhodnutí ESLP ve věci Kutzner proti Německu ze dne 26.2.2002.
Rozhodnutí ESLP ve věci Schalk a Kopf proti Rakousku ze dne 24.6.2010.
Rozhodnutí ESLP ve věci Vallianatos a ostatní proti Řecku ze dne 7.11.2013.
Rozhodnutí ESLP ve věci Oliari a ostatní proti Itálii ze dne 21.7.2015.
Rozhodnutí ESLP ve věci Fedotova a ostatní proti Rusku ze dne 17.1.2023.

7. Seznam ostatních zdrojů

Překlad anglického pojmu *well-being*. Anglicko-český slovník Lingea. Dostupné z: <https://slovniky.lingea.cz/anglicko-cesky/well-being>; Oxford Learner's Dictionaries. Dostupné z: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/well-being?q=well-being>.

Sdělení Ministerstva práce a sociálních věcí č.j. MPSV-2024/37095-331/1 ze dne 14.2.2024 na žádost o poskytnutí informací podle zákona č. 106/1999 Sb., zákona o svobodném přístupu k informacím, v níž se autorka dotazuje mj. na to, zda je aktuální počet pěstounů v ČR vzhledem k potřebám systému náhradní péče dostačující.

Vyjádření náměstkyně primátora hlavního města Prahy pro oblast sociálních věcí, Ing. Alexandry Undženiji (ODS), pro TV Nova ze dne 12.2.2024. Dostupné z: <https://tn.nova.cz/video/4894-televizni-noviny/410613-televizni-noviny-pondeli-12-unora>.

Právní postavení dítěte a registrovaných partnerů v rámci náhradní rodinné péče

Abstrakt

Cílem této práce je zhodnotit právní postavení dítěte a registrovaných partnerů v rámci náhradní rodinné péče a zodpovědět otázku, zda není namístě změna právní úpravy náhradní rodinné péče ve prospěch registrovaných partnerů.

Tato práce podává obecný výklad pojmů rodina a rodičovství, blíže pojednává o jednotlivých povinnostech a právech rodičů a dětí. Také se věnuje právu na rodinný život. Rozebírá judikaturu týkající se tohoto práva zakotveného v Listině. A je zde také vymezen klíčový pojem nejlepšího zájmu dítěte.

Práce se věnuje rovněž institutu registrovaného partnerství. Rozebírá platnou právní úpravu, vrací se k historii jejího vzniku. Porovnává vývoj právní úpravy v evropských zemích se zaměřením na právní úpravu ve Spolkové republice Německo. Rovněž se zabývá problematikou diskriminace registrovaných partnerů vzhledem k odlišnému právnímu postavení registrovaných partnerů na rozdíl od manželů. Podává také rozbor relevantní judikatury týkající se této oblasti. Instituty registrovaného partnerství a manželství pak byly také podrobeny důkladnější komparaci.

Dále se práce zaměřuje na analýzu právní úpravy jednotlivých institutů náhradní rodinné péče, především z hlediska smyslu a účelu právní úpravy. V rámci výkladu jednotlivých institutů se zabývá především právním postavením registrovaných partnerů a právním postavením dítěte. Zejména jde o otázku zpřístupnění všech institutů náhradní rodinné péče také registrovaným partnerům. Jako možný zdroj inspirace pro českého zákonodárce pak byla představena právní úprava náhradní rodinné péče platná ve Spolkové republice Německo.

Konečně jsou v práci rovněž naznačeny úvahy *de lege ferenda* v dané oblasti v souvislosti se zhodnocením Poslaneckou sněmovnou v původním znění zamítnutého návrhu zákona o tzv. manželství pro všechny.

Provedeným rozbořem platných ústavních i zákonných právních předpisů jsme došli k závěru, že rozdílné právní postavení registrovaných partnerů na rozdíl od manželů je v rozporu s ústavním pořádkem. Rovněž s přihlédnutím k účelu a smyslu právní úpravy náhradní rodinné péče a s ohledem na nejlepší zájem dítěte není dle našeho soudu žádoucí, aby bylo registrovaným partnerům upíráno právo pečovat o dítě, a to ve všech institutech náhradní rodinné péče.

Klíčová slova:

Náhradní rodinná péče
Registrované partnerství
Nejlepší zájem dítěte

Legal position of a child and registered partners within the framework of foster care

Abstract

The aim of this diploma theses is to analyse the legal position of a child and registered partners within the framework of foster care and to reply to the question whether the current legal regulation of foster care ought to be altered in favour of registered partners.

The first chapter of the theses provides with the explanation of terms family and parenthood and closely deals with legal duties and rights of parents and children. It defines the constitutionally guaranteed right to family life of a child and registered partners and development of judicature concerning this issue. And this chapter also defines the crucial term of the best interests of the child.

The second chapter focuses on the legal institute of registered partnership. It deals with the legal regulation and its development, the development of the legal regulation in the European countries, especially in Germany. This chapter also analyses the issue of discrimination and unequal legal position of registered partners compared to spouses. Subsequently both institutes, registered partnership and matrimony, was compared.

The third chapter is fundamental. It focuses on particular forms of foster care with respect to the purpose of the legal regulation. Within the framework of analysing of particular forms of foster care it deals with the legal position of a child and registered partners and it especially deals with the issue of accessibility of foster care also for registered partners. This chapter presents German legal regulation as a potential source of inspiration for the Czech legislator.

In the last chapter we presented considerations *de lege ferenda* and evaluate the bill concerning so called marriage for all which is actually debated in The Chamber of Deputies.

Analysing constitutional and statutory legal regulation, we have arrived at a conclusion that there is no legitimate reason for current unequal legal position of registered partners compared to spouses and this unequal legal position is not in compliance with the constitutional order of the Czech Republic. Taking into consideration the purpose of the legal regulation of foster care and the best interests of the child as the paramount consideration in all actions concerning child we conclude that registered partners ought not to be in our conviction excluded *a priori* from the custody of a child within the framework of all forms of foster care.

Key words:

Foster care

Registered partnership

The best interests of the child